

JAARVERSLAG 2016 ANNUAL REPORT

ADVIESRAAD INTERNATIONALE VRAAGSTUKKEN
ADVISORY COUNCIL ON INTERNATIONAL AFFAIRS

AIV

Table of contents

FOREWORD	5
ADVISORY REPORTS PUBLISHED IN 2016	7
GOVERNMENT RESPONSES TO PREVIOUS ADVISORY REPORTS	22
ADVISORY REPORTS CURRENTLY IN PREPARATION	25
EXTERNAL CONTACTS AND OTHER ACTIVITIES	29
TASKS AND WORKING METHODS	41
FINANCE	44
COMPOSITION OF THE AIV AND ITS PERMANENT COMMITTEES	45
AIV UNIT	47
ANNEXES	
WORK PROGRAMME FOR 2016	
LIST OF ABBREVIATIONS	
LIST OF ADVISORY REPORTS AND LETTERS PUBLISHED BY THE AIV	

Inhoudsopgave

WOORD VOORAF	5
IN 2016 UITGEBRACHTE ADVIEZEN	7
REACTIES OP EERDERE ADVIEZEN	22
ADVIEZEN IN BEHANDELING	25
EXTERNE CONTACTEN EN OVERIGE ACTIVITEITEN	29
TAAK EN WERKWIJZE	41
FINANCIËLE VERANTWOORDING	44
SAMENSTELLING AIV EN PERMANENTE COMMISSIES	45
STAF VAN DE AIV	47

BIJLAGEN

WERKPROGRAMMA VOOR 2016

LIJST MET AFKORTINGEN

LIJST VAN GEPUBLICEEERDE ADVIEZEN

WOORD VOORAF

Foreword

IN 2016, GLOBAL INSTABILITY CONTINUED TO DOMINATE

domestic and international politics. Violence in the Middle East (particularly in Syria) continued unabated, relations between the major powers were characterised by tension, and migration and refugee issues continued to demand attention. The rising tide of populism in many countries also had an impact on foreign policy. The election of Donald Trump as president of the United States heralded further uncertainty, in particular regarding the future of US-European relations. The AIV's activities in 2016 were obviously determined in part by these developments. In total, the AIV published four advisory reports and three advisory letters in 2016. True to its purpose as a strategic advisory council on all aspects of Dutch foreign, security and defence policy, including European integration, development cooperation and human rights, the AIV published the following advisory reports: *Security and Stability in Northern Africa*; *The Protection of Civilians in Armed Conflicts: Well-Trodden Paths and New Ways Forward*; *The Dutch Diamond Dynamic: Doing Business in the Context of the New Sustainable Development Goals*; and *Well Connected? On Relations between Regions and the European Union*. It also published the following advisory letters: *The Future of Schengen*, *The Future of ODA* and *EU-Ukraine Association Agreement: The Need for Ratification*.

During the preparation of this annual report, the AIV was working on advisory reports on the future of NATO and the Dutch position on this issue, Brexit, deepening EMU, Africa 2020 and illiberal democracies. It is also involved in the preparation of an advisory report of the Advisory Council for Science, Technology and Innovation (AWTI) on science diplomacy. The AIV's work programme for 2017-2019 is currently still being drafted.

This annual report begins with a review of advisory reports adopted by the AIV in 2016 and the government's response to them. This is followed by a summary of the government's response to advisory reports published before 2016. The next section looks at several advisory reports that were begun in 2016 but will only be published in 2017. This is followed by a summary of the AIV's meetings with representatives of the government and parliament, as well as other activities. The report subsequently takes a closer look at the AIV's tasks and working methods. This is followed by a statement on the

DE INTERNATIONALE EN NATIONALE POLITIEK WERDEN IN DIT verslagjaar sterk beheerst door de voortdurende instabiliteit in de wereld. De gewelddadigheden in het Midden-Oosten (vooral Syrië) hielden onverminderd aan en de betrekkingen tussen de grote mogendheden werden gekenmerkt door spanningen, terwijl de problematiek van vluchtelingen en migratie onverminderde aandacht opeiste. Het rijzende tij van het populisme in vele landen had ook zijn weerslag in het buitenlands beleid. De verkiezing van Donald Trump tot president van de Verenigde Staten luidde verder onzekerheid in onder andere over de verhouding tussen Amerika en Europa. Ook de werkzaamheden van de AIV werden vanzelfsprekend hierdoor mede bepaald. In totaal heeft de AIV in 2016 vier adviezen en drie briefadviezen uitgebracht. De adviezen *Veiligheid en stabiliteit in Noordelijk Afrika* en *De bescherming van de burgerbevolking in gewapend conflict: over gebaande paden en nieuwe wegen* zagen het licht. Daarnaast bleef de AIV, getrouw aan zijn opzet als strategisch adviesorgaan voor het gehele buitenlands-, veiligheids- en defensiebeleid, ook met regelmaat adviseren op de terreinen van Europese integratie, ontwikkelingssamenwerking en mensenrechten. In 2016 heeft de AIV in dat kader nog een tweetal adviezen uitgebracht. Het betreft twee adviezen *Daadkracht door de Dutch Diamond: ondernemen in het licht van de nieuwe duurzame ontwikkelingsdoelen* en *Goed geschakeld? Over de verhouding tussen regio en de EU*. Ook de briefadviezen *De Toekomst van Schengen*, *Toekomst ODA* en *Associatieovereenkomst EU-Oekraïne: de noodzaak tot ratificatie* werden uitgebracht.

De AIV heeft ten tijde van de voorbereiding van dit jaarverslag onder andere adviezen in voorbereiding over *de toekomst van de NAVO* en de positionering van Nederland in die discussie, *de Brexit*, *de verdieping van de EMU*, *Afrika 2020* en *illiberal democracies*. Voorts is de AIV betrokken bij een advies van de Adviesraad voor wetenschap, technologie en innovatie (AWTI) over wetenschapsdiplomatie. Aan een werkprogramma 2017-2019 wordt momenteel nog gewerkt.

In dit jaarverslag wordt eerst verslag gedaan van de adviezen die de AIV in 2016 heeft vastgesteld en van de reactie van het kabinet daarop. Dan komen de adviesaanvragen aan de orde die weliswaar in 2016 in behandeling zijn genomen, maar die niet eerder dan in 2017 zullen resulteren in adviezen. Tevens wordt verslag gedaan van de reacties van het kabinet op adviezen die vóór of in 2016 zijn verschenen,

en van de gesprekken met het kabinet en de Staten-Generaal. Aansluitend wordt nader ingegaan op de taak en werkwijze van de AIV. Vervolgens wordt verantwoording afgelegd over de financiën die de AIV gedurende het jaar 2016 ten behoeve van zijn adviserende werkzaamheden heeft aangewend. De tekst van dit jaarverslag wordt afgesloten met organisatorische onderdelen. Het betreft de samenstelling van de AIV en de permanente commissies voor Europese integratie (CEI), mensenrechten (CMR), ontwikkelingssamenwerking (COS) en vrede en veiligheid (CVV) en de ontwikkelingen bij de staf van de AIV in 2016. Een overzicht van de adviezen die de AIV, tot en met december 2016, heeft vastgesteld en het werkprogramma voor 2016 zijn als bijlage toegevoegd.

De AIV heeft dit jaarverslag vastgesteld in schriftelijke procedure op 6 februari 2017.

AIV's expenditure in 2016 in support of its advisory activities. The report concludes with two sections on organisational matters, namely the composition of the AIV and its permanent committees on European integration (CEI), human rights (CMR), development cooperation (COS) and peace and security (CVV), and developments in the AIV Unit in 2016. A list of advisory reports and letters published by the AIV until December 2016 and the AIV's work programme for 2016 are annexed to the report.

The AIV adopted this annual report by written procedure on 6 February 2017.

IN 2016 UITGEBRACHTE ADVIEZEN

Advisory reports published in 2016

IN 2016, THE AIV PUBLISHED FOUR ADVISORY REPORTS AND THREE ADVISORY LETTERS:

- Advisory report no. 99: *The Dutch Diamond Dynamic: Doing Business in the Context of the New Sustainable Development Goals* (January 2016)
- Advisory report no. 100: *Well Connected? On Relations between Regions and the European Union* (January 2016)
- Advisory letter no. 28: *The Future of Schengen* (March 2016)
- Advisory report no. 101: *Security and Stability in Northern Africa* (May 2016)
- Advisory report no. 102: *The Protection of Civilians in Armed Conflicts: Well-Trodden Paths and New Ways Forward* (July 2016)
- Advisory letter no. 29: *The Future of ODA* (November 2016)
- Advisory letter no. 30: *EU-Ukraine Association Agreement: the Need for Ratification* (December 2016)

Advisory report no. 99: *The Dutch Diamond Dynamic: Doing Business in the Context of the New Sustainable Development Goals*

In this advisory report, the AIV examines how the Dutch government can support businesses in their efforts to contribute to the achievement of the international sustainable development goals (SDGs).

The report was prepared by a joint committee chaired by Dr B.S.M. Berendsen of the Development Cooperation Committee (COS). Its other members were F.A.J. Baneke and J. van Ham (both COS), Professor N.M.C.P. Jägers (Tilburg University), Professor R.J.M. van Tulder (Erasmus University and the Partnerships Resource Centre) and Ms M.C.B. Visser of the European Integration Committee (CEI). The civil service liaison officer was Dr H.F. Massink of the Ministry of Foreign Affairs. The executive secretary was P. de Keizer, assisted by Ms J. Schonewille and M. Lommers (trainees). The AIV adopted the report on 29 January 2016.

A number of large Dutch companies are at the forefront of international efforts to contribute to sustainable development. According to the AIV, however, even these pioneers still run up against tough restrictions. None of them can boast a fully

IN 2016 HEEFT DE AIV VIER ADVIEZEN EN DRIE BRIEFADVIEZEN uitgebracht, dat waren achtereenvolgens:

- ADVIES nummer 99 *Daadkracht door de Dutch Diamond: ondernemen in het licht van de nieuwe duurzame ontwikkelingsdoelen* (januari 2016)
- Advies nummer 100: *Goed geschakeld? Over de verhouding tussen regio en de EU* (januari 2016)
- Briefadvies nummer 28: *De Toekomst van Schengen* (maart 2016)
- Advies nummer 101: *Veiligheid en stabiliteit in Noordelijk Afrika* (mei 2016)
- Advies nummer 102: *De bescherming van de burgerbevolking in gewapend conflict: over gebaande paden en nieuwe wegen* (juli 2016)
- Briefadvies nummer 29: *Toekomst ODA* (november 2016)
- Briefadvies nummer 30: *Associatieovereenkomst EU-Oekraïne: de noodzaak tot ratificatie* (december 2016)

ADVIES nummer 99: *Daadkracht door de Dutch Diamond: ondernemen in het licht van de nieuwe duurzame ontwikkelingsdoelen*

In dit advies reflecteert de AIV over de vraag hoe de Nederlandse overheid bedrijven kan ondersteunen in hun bijdragen aan het realiseren van de internationale duurzame ontwikkelingsdoelen.

Het advies is voorbereid door een gecombineerde commissie onder leiding van dr. B.S.M. Berendsen (COS). Andere leden van de commissie waren drs. F.A.J. Baneke (COS), dhr. J. van Ham (COS), mw. prof.dr.mr. N.M.C.P. Jägers (Tilburg University), prof.dr. R.J.M. van Tulder (Erasmus Universiteit en Partnerships Resource Centre) en mw. mr. M.C.B. Visser (CEI). Als ambtelijke contactpersoon van het ministerie van Buitenlandse Zaken was dr. H.F. Massink bij het opstellen van het advies betrokken. Het secretariaat werd gevoerd door drs. P. de Keizer, bijgestaan door stagiaires mw. J. Schonewille en dhr. M. Lommers. De AIV heeft dit advies vastgesteld op 29 januari 2016.

Hoewel enkele grote Nederlandse ondernemingen internationaal vooroplopen in hun streven om bij te dragen aan duurzame ontwikkeling, wijst de AIV erop dat zelfs deze koplopers nog op forse beperkingen stuiten. Geen van hen kan bogen op een volledig duurzaam businessmodel. Daarnaast constateert de AIV dat de bijdrage van het midden- en kleinbedrijf, sociale ondernemers en financiële instellingen

aan duurzame ontwikkeling in het buitenland bescheiden blijft. Vooral ten aanzien van mensenrechten laat de praktijk het nog op belangrijke onderdelen afweten. Bedrijven leggen weliswaar groeiende belangstelling aan de dag voor de arbeidsomstandigheden van de eigen werknemers en in toenemende mate ook die van toeleverende bedrijven in de keten, maar deze aandacht wordt niet zelden ingegeven door defensieve overwegingen uit zorg voor reputatieschade en aansprakelijkheidsrisico's. De richtlijnen van de VN op het gebied van duurzaam ondernemen mogen aan bekendheid winnen, hun toepassing door bedrijven gebeurt vooralsnog op vrijwillige basis. Daarom juicht de AIV het toe dat internationaal stappen zijn gezet om tot een juridisch bindend verdrag op het gebied van mensenrechten en duurzaam ondernemen te komen.

De AIV is positief over de ondersteuning die de overheid biedt aan Nederlandse bedrijven die (ook) in het buitenland actief zijn om de overstap naar duurzaam ondernemen te maken. De overheid opereert daarbij als wetgever, partner, subsidiegever en marktmeester. Die vierdubbele pet vraagt wel om een coherente aanpak en de nodige afstemming niet alleen binnen het ministerie van Buitenlandse Zaken maar ook in relatie tot andere ministeries en actoren. Ook pleit de AIV ervoor om ondernemingen, kennisinstellingen, maatschappelijke organisaties en financiële instellingen goed bij beleidsformulering en beleidsuitvoering te betrekken. Dat geldt evenzeer voor andere lagen in de publieke sector, zoals overheden van grote steden.

Ingaand op een specifieke adviesvraag over mededingingsrecht, meent de AIV dat de huidige wetgeving meer toelaat op het gebied van duurzaamheidsinitiatieven dan bedrijven (willen) beseffen. Wel tekent de AIV aan dat de gehanteerde opvatting van breed welvaartsbegrip nog steeds vrij beperkt van aard is en dat ruimte gegeven zou kunnen worden aan het meewegen van aspecten als marktcreatie (in plaats van marktverstoring), een bredere opvatting van pre concurrentiële samenwerking, internationale afstemming en vooral ook de belangen voor de keten als geheel.

Geconcludeerd wordt dat vanwege het maatschappelijk belang van duurzame ontwikkeling de overheid een actieve rol dient te blijven spelen, niet alleen met wetten en toezicht maar ook met een gecoördineerde inzet van meerdere rollen. Wet- en regelgeving over duurzaam ondernemen dient

sustainable business model. In addition, the AIV observes that small and medium-sized enterprises, social entrepreneurs and financial institutions make only a modest contribution to sustainable development outside the Netherlands.

With regard to human rights, in particular, companies fail to fulfil their responsibilities in important areas. They may be showing a greater interest in the working conditions of their own employees – and increasingly those of other companies in the supply chain – but this attention is often motivated by defensive considerations, such as concerns about reputational damage and liability risks. The UN Guiding Principles of Business and Human Rights may be gaining prominence, but compliance by companies is still voluntary. The AIV therefore welcomes the steps that have been taken internationally to create a legally binding agreement on human rights and corporate sustainability.

The AIV praises the government's efforts in support of Dutch businesses that are actively making the transition to corporate sustainability in the Netherlands and abroad. However, the government's quadruple role as legislator, partner, grant-provider and market manager requires a coherent approach and a significant amount of coordination – not only within the Ministry of Foreign Affairs but also in its relations with other ministries and actors. The AIV also advises the government to ensure that companies, knowledge institutions, civil society organisations and financial institutions are actively involved in formulating and implementing policy. The same applies to other levels of the public sector, such as governing bodies of large municipalities.

In response to a specific question concerning competition law, the AIV argues that current legislation is more conducive to sustainability initiatives than businesses realise or are willing to admit. However, it also notes that the prevailing broad concept of prosperity is still relatively limited and that there is scope for attaching more weight to issues such as market creation (rather than market distortion) and for adopting a broader interpretation of pre-competitive cooperation, international coordination and, especially, the interests of the chain as a whole.

Given the importance of sustainable development for society

at large, the AIV concludes that the government should continue to play an active role in this area – not only in a regulatory and supervisory capacity but also through the coordinated performance of several other roles. Legislation in the field of corporate sustainability should focus on making international supply chains more sustainable, creating a level playing field for businesses, promoting respect for human rights and combating tax avoidance. Effective rules and supervision require international coordination, starting at EU level. The AIV therefore calls on the government to continue pushing for agreements with European partners, UN bodies such as the Human Rights Council and international financial institutions.

Government response

In its response, the government welcomes the advisory report and thanks the AIV for its clear and thorough analysis of recent trends in the field of sustainable development. The government agrees on the importance that the report attaches to formulating, harmonising and enforcing legislation internationally on issues including human rights, environmental protection and commerce – and therefore endorses much of the report's content.

For example, the government shares the AIV's concern about the lack of a level playing field for Dutch companies operating abroad. At the same time, it believes that the strength of such companies – both at home and abroad – lies in supplying quality on the basis of socially responsible production methods. In countries where there is less support for sustainability, Dutch businesses will therefore benefit not only by competing on price but also by using quality and factors linked to sustainability – such as employee motivation and efficient use of energy and natural resources – as selling points.

With regard to human rights, the government shares the AIV's view that it is important to safeguard minimum standards. The primary responsibility for developing, implementing and enforcing statutory frameworks lies with the state. The government is therefore focusing its efforts on promoting further acceptance and implementation of the OECD Guidelines for Multinational Enterprises, which provide businesses with standards for dealing with issues such as supply chain responsibility, human rights, child labour, the environment and corruption.

zich te concentreren op verduurzaming van internationale productieketens, op het creëren van een gelijk speelveld voor bedrijven, op eerbiediging van mensenrechten en op het tegengaan van belastingontwijking. Voor effectieve regels en toezicht is internationale afstemming nodig, om te beginnen in Europees verband. Daarom roept de AIV het kabinet op zich te blijven inspannen voor afspraken met Europese partners, VN-organen zoals de VN Mensenrechtenraad en internationale financiële instellingen.

Kabinetsreactie

In een reactie verwelkomt het kabinet het advies en dankt de AIV voor de gedegen en heldere analyse van de ontwikkeling in de afgelopen jaren met betrekking tot duurzame ontwikkeling. Het kabinet onderschrijft het belang dat wordt gehecht aan het formuleren, internationaal harmoniseren en handhaven van wetten en regels, zoals op het gebied van mensenrechten, milieubescherming en het economisch verkeer, en kan instemmen met veel wat in het advies aan de orde komt.

Zo deelt het kabinet de zorg van de AIV voor het ongelijke speelveld waar Nederlandse ondernemingen zich internationaal mee geconfronteerd zien. Tegelijk is het kabinet van mening dat de kracht van Nederlandse bedrijven ook in het buitenland ligt in het leveren van kwaliteit op basis van een maatschappelijk verantwoorde productiewijze. Daarom zouden Nederlandse bedrijven er goed aan doen om niet alleen te willen concurreren op prijs, maar daar waar in het buitenland het draagvlak voor duurzaamheid kleiner is ook de kwaliteit en aan duurzaamheid gelieerde aspecten als gemotiveerde werknemers en efficiënt gebruik van energie en grondstoffen, als *selling point* mee te nemen.

Ten aanzien van mensenrechten deelt het kabinet de opvatting van de AIV dat het cruciaal is om een ondergrens te bewaken. Voor de ontwikkeling, uitvoering en handhaving van wettelijke kaders zijn overheden primair verantwoordelijk. Het kabinet wil dit bereiken door vooral in te zetten op verdere acceptatie en doorvoering van de OESO-richtlijnen voor multinationale ondernemingen. Deze richtlijnen bieden handvatten voor bedrijven om met kwesties als ketenverantwoordelijkheid, mensenrechten, kinderarbeid, milieu en corruptie om te gaan.

Minder gehoor vindt de aanbeveling van de AIV om een visiedocument op te stellen dat boven (politieke) partijen

staat en tot uiting brengt hoe ons land de komende jaren aan het bereiken van de duurzame ontwikkelingsdoelen zal bijdragen. Het kabinet is van mening dat deze doelen al een helder kader bieden en prefereert aan de hand daarvan een pragmatische aanpak voor de implementatie ervan.

Van de aanbeveling dat de overheid partnerschappen niet alleen financieel dient te ondersteunen maar ook zelf actief te participeren en waar nodig beleid en/of regelgeving aan te passen, toont het kabinet zich een groot voorstander.

Tenslotte wordt over de wetgeving op het gebied van mededinging opgemerkt dat gezien de knelpunten die zich in de praktijk nog voordoen het van belang is om maximaal ruimte te zoeken binnen het bestaande mededingingskader voor duurzaamheidsinitiatieven.

ADVIES nummer 100: *Goed geschakeld? Over de verhouding tussen regio en de EU*

In januari 2016 bracht de AIV een advies uit over de toenemende rol van decentrale overheden in de uitvoering van nationale en Europese wetgeving. De AIV stelt zich de vraag in hoeverre de huidige machtsverhoudingen op het niveau van het Rijk en van de Europese Unie aangepast moeten worden aan het groeiende belang van de regio.

Het advies werd voorbereid door een gecombineerde commissie onder leiding van mw. dr. P.C. Plooi-van Gorsel (AIV/CEI). Andere leden van de commissie waren prof.dr. C.W.A.M. van Paridon (CEI), mw. mr. M.C.B. Visser (CEI) en mr. N.P. van Zutphen (CEI). Expertleden van de commissie waren mw. prof.dr. M.G.W. den Boer en mw. H.M.C. Dwarshuis-van de Beek. Het secretariaat werd gevoerd door mw. drs. P.H. Sastrowijoto, bijgestaan door stagiaire mw. T.J.E. van Rens. De AIV heeft dit advies vastgesteld op 29 januari 2016.

Regio's zijn al lang geen secundaire spelers meer. Er wordt door mondialisering steeds meer aanspraak gedaan op de inventiviteit van lokaal bestuur en daarnaast hebben decentrale overheden meer verantwoordelijkheden gekregen bij de uitvoering van nationale en Europese wetgeving en vervullen zij een belangrijke rol bij het creëren van werkgelegenheid.

Omdat de directe relatie tussen EU-wetgever en uitvoerder (decentrale overheden) niet formeel is omschreven in de

The government is less inclined to accept the AIV's recommendation to draw up a non-partisan vision document explaining how the Netherlands will contribute to achieving the SDGs in the years ahead. It believes that the SDGs already provide a clear framework for this purpose and prefers to adopt a pragmatic approach to their implementation based on that framework.

The government strongly endorses the AIV's recommendation that it should not only support partnerships financially but also actively participate in them and, where necessary, adapt policy and/or legislation.

Finally, the government notes that it is important to seek the greatest possible scope for sustainability initiatives within the existing framework of competition law, given the practical problems that continue to arise in this area.

Advisory report no. 100: *Well Connected? On Relations between Regions and the European Union*

In January 2016, the AIV published an advisory report on the increasing role of subnational authorities in the implementation of national and EU legislation. The report examines the extent to which the current balance of power at national and EU level needs to be modified to reflect the growing importance of the regions.

The report was prepared by a joint committee chaired by Dr P.C. Plooi-van Gorsel of the AIV and the European Integration Committee (CEI). Its other members were Professor C.W.A.M. van Paridon, Ms M.C.B. Visser and N.P. van Zutphen (all CEI). Professor M.G.W. den Boer and Ms H.M.C. Dwarshuis-van de Beek participated as expert members. The executive secretary was Ms P.H. Sastrowijoto, assisted by Ms T.J.E. van Rens (trainee). The AIV adopted the report on 29 January 2016.

Regions have long stopped being secondary players. Globalisation is increasingly testing the ingenuity of local government; subnational authorities have been given more responsibility for implementing national and EU legislation and play an important role in creating employment.

Since the direct relationship between the EU legislator and the implementing authorities (i.e. subnational authorities) is

not formally defined in the European treaties, the AIV believes that this may become a problem in time. The European Commission should grant the regions a greater say in policy development and in the review and evaluation of legislation. The same applies to the European Parliament, which should devote more attention to the implementation and practicability of European policy. The Committee of the Regions (CoR) will have to focus more on its core business, which consists of analysing the feasibility of EU policy at regional level and representing regional interests.

Central government, too, will have to take greater account of the growing importance of subnational authorities. Simply speaking, subnational authorities should be more closely involved in formulating joint strategies and participate more in the EU legislative procedure, as they possess the knowledge and experience and deal with the implementation of such strategies and legislation on a daily basis. Solidarity should be the principle underlying every party's position in Brussels, where subnational authorities and central government currently pursue their own negotiation and lobbying strategies. In its capacity as the ministry responsible for subnational authorities, the Ministry of the Interior and Kingdom Relations will have to play a more active role by protecting the interests of the regions and involving them in policymaking on Europe in a comprehensive and timely manner.

Government response and response by the IPO and VNG

On 4 July 2016, the AIV received a response to the advisory report from the Association of Provincial Authorities (IPO) and the Association of Netherlands Municipalities (VNG). Both organisations believe that the report provides a clear analysis of the current trend towards 'glocalisation' and that it contains valuable recommendations, which are compatible with the cooperation agreements made between the Minister of Foreign Affairs and the IPO, the VNG and the Dutch Water Authorities (UvW) during the inter-authority discussions of 6 July 2015. The IPO and the VNG agree with the AIV's conclusion that the decisions of the CoR are often motivated by overly political considerations.

On 23 September 2016, the AIV received the government's response to the advisory report. In it, the government agrees with the AIV's recommendations concerning the

Europese Verdragen, zal dit naar de mening van de AIV op termijn gaan knellen. De Europese Commissie zou de regio's meer inspraak moeten geven in beleidsontwikkeling, herziening van wetgeving en evaluaties. Ditzelfde geldt voor het Europees Parlement, dat meer aandacht moet besteden aan realisatie en uitvoerbaarheid van Europees beleid. Het Comité van de Regio's zal zich sterker dan voorheen moeten richten op zijn *core business*, dat wil zeggen dat zij de uitvoerbaarheid van EU-beleid op regionaal niveau in kaart brengt en regionale belangen behartigt.

Ook het Rijk zal zich meer rekenschap moeten geven van het groeiend belang van decentrale overheden. Decentrale overheden moeten nog nadrukkelijker worden betrokken bij de gemeenschappelijke strategievorming en bij het EU-wetgevingstraject, omdat zij eenvoudigweg de kennis en ervaring in huis hebben en dagelijks geconfronteerd worden met de uitvoering. Onderlinge solidariteit moet het uitgangspunt zijn van ieders opstelling in Brussel, daar waar decentrale overheden en het Rijk nu ieder hun eigen onderhandelings- en lobbyspoor in Brussel volgen. Het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties zal hierin een veel actievere rol moeten vervullen dan tot nu toe, door als 'moederdepartement' van decentrale regio's de belangen van regio's te beschermen en deze goed en tijdig te betrekken bij de beleidsvorming over Europa.

Kabinetsreactie en reactie IPO en VNG

Op 4 juli 2016 werd een reactie ontvangen van het Interprovinciaal Overleg (IPO) en de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG), die beide van mening zijn dat het advies een heldere analyse geeft van de huidige trend van glocalisering en waardevolle aanbevelingen bevat. De aanbevelingen van de AIV sluiten goed aan bij de afspraken over het samenwerkingsproces die tijdens het bestuurlijk overleg van 6 juli 2015 tussen de minister van Buitenlandse Zaken en de koepels van IPO, VNG en UvW zijn gemaakt. Ten aanzien van de rol van het Europees Comité van de Regio's kunnen IPO en VNG de conclusies van de AIV volgen: die rol wordt vaak te politiek ingevuld.

De AIV ontving de kabinetsreactie op 23 september 2016. Daarin geeft het kabinet aan zich te kunnen vinden in de aanbevelingen die de AIV doet ten aanzien van de uitvoeringskosten voor medeoverheden. Het kabinet deelt de mening van de AIV dat het Comité van de Regio's zich moet

blijven toespitsen op de kerntaken uit haar mandaat.

Ten aanzien van het *do no harm* principe bij een blijvend geschilpunt tussen Rijk en medeoverheden, zoals beschreven in het advies van de AIV, is het kabinet van mening dat dit niet als overkoepelend principe kan worden toegepast. Het kabinet hecht – in lijn met het rapport ‘Samen sterk in Europa’, de aanbevelingen van de AIV en de wensen van VNG, IPO en UvW – aan de betrokkenheid van de medeoverheden in de ambtelijke voorbereidingsfase. Zij moeten een soortgelijke positie kunnen innemen als vakdepartementen. Het kabinet ziet de aanbeveling van de AIV met betrekking tot een denkexercitie over de toekomstige positie van de regio’s in Nederland en de eventuele structurele veranderingen die nodig zijn als een extra onderstreping van het belang van het rapport van de Studiegroep Openbaar Bestuur ‘Maak verschil’. Dat rapport adviseert onder meer om de werkwijze en inrichting van het openbaar bestuur zodanig aan te passen, dat beter aangesloten kan worden op het toenemend (economisch) belang van ontwikkelingen op regionaal niveau.

BRIEFADVIES nummer 28: *De Toekomst van Schengen*

In maart 2016 bracht de AIV een briefadvies uit over de huidige staat en de houdbaarheid van het Schengenverdrag. De moeizame samenwerking is op de voorgrond gekomen door de grote groep vluchtelingen die Europa probeert te bereiken. In dit advies reflecteert de AIV over de vraag hoe Europese landen de Schengensamenwerking kunnen herinrichten om coherentie en effectiviteit te verbeteren en daaruit voortvloeiend dergelijke problematiek het hoofd te bieden.

Het advies werd voorbereid door een gecombineerde commissie onder leiding van prof.dr. E.M.H. Hirsch Ballin (AIV/CMR). Andere leden van de commissie waren mr. J.N.M. Richelle (COS), mw. prof.mr.drs. L.A.J. Senden (CEI) en prof. dr. A. van Staden (AIV/CEI). Het secretariaat werd gevoerd door mw. drs. P.H. Sastrowijoto, bijgestaan door stagiair dhr. P.N. Kaandorp. Ambtelijke contactpersonen waren drs. C.W.J. Devillers en mr. K.J.A.J. Cath (ministerie van Buitenlandse Zaken). De AIV heeft dit briefadvies vastgesteld op 4 maart 2016.

Het Schengenstelsel is onder druk komen te staan door zowel de gebrekkige controle van bepaalde buitengrenzen als door te grote interne verschillen bij de behandeling

implementation costs incurred by subnational authorities. It also shares the AIV’s view that the CoR should continue to focus on the core business of its mandate. The government believes that the ‘do no harm’ principle set out in the AIV’s advisory report cannot be applied as an overarching principle in cases where central government and the subnational authorities are unable to resolve their differences. In keeping with the report ‘Samen Sterk in Europa’ (‘Strength through Cooperation in Europe’), the AIV’s recommendations and the wishes of the VNG, the IPO and the UvW, the government attaches importance to involving the subnational authorities in the preparatory phase, where they should be able to play a role similar to that of the line ministries. Finally, the government regards the AIV’s recommendation that the government consider the future position of the regions in the Netherlands and any structural changes that may be necessary as further confirmation of the importance of the report by the National Advisory Committee on Public Administration and Governance, ‘Maak Verschil’ (‘Differentiate’) which recommends adjusting the working methods and set-up of public administration so that it is more attuned to the increasing importance (economic and otherwise) of developments at regional level.

Advisory letter no. 28: *The Future of Schengen*

In March 2016, the AIV published an advisory letter on the current status and continued viability of the Schengen Agreement. The large numbers of refugees trying to reach Europe have highlighted the difficulty of cooperation in this area. In this letter, the AIV reflects on how European countries can reorganise Schengen cooperation to make it more coherent and effective, with a view to dealing with problems of this nature.

The letter was prepared by a joint committee chaired by Professor E.M.H. Hirsch Ballin of the AIV and the Human Rights Committee (CMR). Its other members were J.N.M. Richelle of the Development Cooperation Committee (COS), Professor L.A.J. Senden of the European Integration Committee (CEI) and Professor A. van Staden (AIV/CEI). The executive secretary was Ms P.H. Sastrowijoto, assisted by P.N. Kaandorp (trainee). The civil service liaison officers were C.W.J. Devillers and K.J.A.J. Cath of the Ministry of Foreign Affairs. The AIV adopted the advisory letter on 4 March 2016.

The Schengen system has come under pressure as a result of inadequate controls at certain external borders as well as significant internal differences in the processing of asylum applications and reception. In order to realise a fully functioning asylum system, the largest possible number of EU member states will have to cooperate more closely, with an emphasis on a fairer and more equitable distribution of benefits and tasks. The AIV would prefer not to describe this closer cooperation as a 'mini-Schengen', since it would not end the Schengen system as such. Other member states can continue to take part in the 'basics' of the Schengen system, provided they cooperate in the common management of the external borders and in selective controls at the internal borders.

In addition, the AIV believes that effective management of Europe's external borders, in accordance with the existing criteria, is needed. It therefore advises *all* member states to work towards the common management of those borders and adopt sound standards to this end, including effective legal remedies for those who believe that their asylum applications have been wrongly denied or declared inadmissible.

The AIV notes that the proposed far-reaching changes will not resolve the situation entirely. The effects will remain limited in the absence of a willingness to intervene in the situations that are driving many people to seek asylum in the EU. As long as those people remain in a hopeless situation and see no alternative other than to seek a new future in certain EU member states, the need to respond to humanitarian emergencies will continue to clash with tensions within those member states.

On 8 March 2016, the AIV presented its advisory letter to the Permanent Parliamentary Committee on European Affairs (for further details, see 'External contacts and other activities').

Government response

Since the request for advice came from the House of Representatives – and the House did not request a government response – the AIV has not received an official response to this advisory letter.

van asielverzoeken en de opvang. Een zo groot mogelijk aantal lidstaten van de Europese Unie zal nauwer moeten samenwerken om een volledig werkend asielsysteem te realiseren, waarbij een gelijkmatige en billijke verdeling van baten en taken centraal staat. De AIV wil deze samenwerking geen 'mini-Schengen' noemen, omdat er geen einde gemaakt wordt aan het Schengenstelsel als zodanig. Andere lidstaten kunnen wel blijven deelnemen aan de *basics* van het Schengenstelsel, mits ze samenwerken aan een gezamenlijk beheer van de buitengrenzen en aan selectieve controle aan de binnengrenzen.

Daarnaast is het volgens de AIV gewenst dat er een effectieve bewaking van de Europese buitengrenzen komt conform de eisen die al gelden. *Alle* lidstaten worden geadviseerd zich in te zetten voor een gezamenlijk beheer van de buitengrenzen en dit deugdelijk te normeren, inclusief een effectieve rechtsgang voor degenen die menen dat zij ten onrechte zijn uitgesloten van verdere behandeling van hun adviesverzoek.

De AIV stelt wel dat de voorgestelde ingrijpende veranderingen niet alles zullen oplossen. Het effect zal beperkt blijven zolang de bereidheid ontbreekt te interveniëren in de situaties die ertoe leiden dat veel mensen in EU-staten asiel zoeken. Zolang mensen daar in een uitzichtloze situatie verkeren en geen ander perspectief zien dan een nieuwe toekomst op te bouwen in bepaalde EU-lidstaten, zullen humanitaire nood en spanningen in deze lidstaten op elkaar botsen.

De AIV heeft zijn advies op 8 maart 2016 toegelicht in de Commissie voor Europese Zaken van de Tweede Kamer (zie verder onder 'externe contacten').

Kabinetsreactie

Omdat de aanvraag tijdens de Kamer was gericht aan de AIV en de Kamer niet om een kabinetsreactie heeft gevraagd is verder niet formeel op het advies gereageerd.

ADVIES nummer 101: *Veiligheid en stabiliteit in Noordelijk Afrika*

Op 9 juni 2016 bracht de AIV een advies uit over de gewijzigde veiligheidscontext in Noordelijk Afrika en de voor Nederland relevante kansen en bedreigingen. Het advies is voorbereid door een gecombineerde commissie bestaande uit prof.dr.ir. J.J.C. Voorhoeve (AIV/CVV voorzitter), mw. prof.dr. M.E.H. van Reisen (AIV/COS, vicevoorzitter), drs. F.A.J. Baneke

(COS), drs. L.F.F. Casteleijn (CVV), mw. prof.dr. I. Duyvesteyn (CVV), mw. M. Schouten MSc (COS), mw. drs. M. Sie Dhian Ho (AIV/CEI), mw. drs. E.N. van der Steenhoven (COS), LGen b.d. M.L.M. Urlings (AIV/CVV). Het secretariaat werd gevoerd door mw. drs. M.E. Kwast-van Duursen bijgestaan door dhr. M. Lommers en mw. A. Herderschee (stagiaires). De ambtelijke contactpersonen waren: mw. drs. S. van der Meer (ministerie van Defensie), mr. S. van der Sluis en mr.ir. R.J. Scheer (ministerie van Buitenlandse Zaken). De AIV heeft dit advies vastgesteld op 13 mei 2016.

De AIV is van oordeel dat de perspectieven voor Noordelijk Afrika (Noord-Afrika, de Sahel-landen, West-Afrika en de Hoorn van Afrika) somber zijn en de veiligheid en stabiliteit van Europa en dus ook Nederland, direct worden bedreigd door de veiligheidsrisico's die voortkomen uit dit deel van Afrika: terrorisme en religieus extremisme, drugs- en mensensmokkel, proliferatie van wapens en grote migratiestromen. De AIV gaat er vanuit dat deze veiligheidsrisico's op de korte en middellange termijn zullen aanhouden en meent dat de perspectieven ook op de langere termijn niet gunstig zijn. Klimaatverandering en de verwachte bevolkingsexplosie in Afrika – prognoses gaan uit van een groei van 1,2 miljard inwoners nu naar 4,4 miljard in 2100 – zijn structurele factoren die bijdragen tot verdere verslechtering van de situatie. Was Noord-Afrika voorheen min of meer een bufferzone voor het Europese continent, na 2011 is het uitgegroeid tot een bron van instabiliteit.

Terrorisme, grensoverschrijdende criminaliteit en migratie zijn voor Noordelijk Afrika geen nieuwe fenomenen maar ze zijn onder invloed van de actuele instabiliteit sterk in omvang toegenomen en zorgen voor grote problemen. De veiligheidssituatie in de verschillende landen van Noordelijk Afrika is gecompliceerd en conflicten hebben steeds meer een diffuus karakter. Er is een duidelijke samenhang tussen de veiligheidsproblemen in Noord-Afrika en de Sahel en het is daarom zaak deze in onderlinge samenhang en regio-overschrijdend te beschouwen.

De landen in Noordelijk Afrika zijn feitelijk de naaste buren van Europa. Gezien de verscherpte situatie dient naar het oordeel van de AIV bevordering van veiligheid en stabiliteit in Noordelijk Afrika voor de EU een hoofddoelstelling van beleid te zijn met bijzondere aandacht voor de Sahel-landen vanwege de sleutelpositie van deze regio. Het vluchtelingen-

Advisory report no. 101: *Security and Stability in Northern Africa*

On 9 June 2016, the AIV published an advisory report on the new security context in Northern Africa and the relevant opportunities and threats for the Netherlands.

The report was prepared by a joint committee chaired by Professor J.J.C. Voorhoeve of the AIV and the Peace and Security Committee (CVV). Its other members were L.F.F. Casteleijn and Professor I. Duyvesteyn (both CVV), Lieutenant General (ret.) M.L.M. Urlings (AIV/CVV), F.A.J. Baneke, Ms M. Schouten and Ms E.N. van der Steenhoven of the Development Cooperation Committee (COS), Professor M.E.H. van Reisen (AIV/COS) (vice-chair) and Ms M. Sie Dhian Ho of the AIV and the European Integration Committee (CEI). The executive secretary was Ms M.E. Kwast-van Duursen, assisted by M. Lommers and Ms A. Herderschee (trainees). The civil service liaison officers were Ms S. van der Meer of the Ministry of Defence and S. van der Sluis and R.J. Scheer of the Ministry of Foreign Affairs. The AIV adopted the report on 13 May 2016.

The AIV believes that prospects for Northern Africa (North Africa, the Sahel countries, West Africa and the Horn of Africa) are sombre and that the security and stability of Europe – and therefore of the Netherlands – are directly threatened by the security risks prevalent in this part of Africa, including terrorism and religious extremism, drugs and people smuggling, the proliferation of weapons and large-scale migration flows. The AIV assumes that these security risks will persist in the short and medium term and believes that the long-term outlook is also unfavourable. Climate change and the expected population explosion in Africa – prognoses suggest an increase from 1.2 billion people now to 4.4 billion by 2100 – are structural factors that further exacerbate the situation. Where North Africa was once a buffer zone for the European continent, since 2011 it has become a source of instability.

Terrorism, cross-border crime and migration are not new phenomena in Northern Africa. However, as a result of the current instability in the region, they have grown explosively and are causing serious problems. The security situation in the various countries is complex, and conflicts are increasingly diffuse in nature. There is a clear link between the security problems in North Africa and the Sahel, and it is therefore

important to consider them from an integrated and cross-regional perspective.

The countries of Northern Africa are Europe's closest neighbours. Given the rising tensions in the region, the AIV believes that the EU should make the promotion of security and stability in Northern Africa a main priority of its policy, with a special focus on the Sahel countries, because of the region's key position. The refugee and migration issue has a prominent place in the EU's internal and external policies. In the AIV's opinion, it is essential to establish a humane and fully harmonised asylum and migration policy, including a European border and coast guard. The EU will have to make a substantial contribution to the sustainable protection of refugees in countries in the region. A major concern is the way in which the authorities in countries such as Eritrea, which are suspected of being involved in human trafficking, are complying with the EU's agreements with African governments to limit migration.

The AIV considers it important that European countries continue to contribute to UN operations in order to enhance their quality. It also believes that, if a government of national unity in Libya appeals for help from the international community, the Netherlands should consider contributing to a civil or military mission. The AIV advises the Dutch government to focus its policy on promoting stable, peaceful development in the region, with a special focus on a multi-year strategic plan for the Sahel. The Dutch government has not published a policy document on Africa since 2003. The AIV believes it is important to develop a new integrated strategy on Northern Africa, with an emphasis on slow security. Within the EU, in the framework of the association agreements, the Netherlands should push for the further lowering of all European trade barriers to the import of agricultural and industrial products and services from Northern Africa. Because of the importance of risk-sharing, however, the AIV believes that smaller countries like the Netherlands must also be prepared to make a proportional contribution to fast security. The Dutch armed forces have the highly trained personnel and material capabilities to contribute to security sector reform (SSR) and strengthen regional crisis management capacity, including counterterrorist, anti-piracy and border control activities.

en migratievraagstuk neemt binnen het interne en externe beleid van de EU een prominente plaats in. Het opzetten van een humaan en volledig geharmoniseerd asiel- en migratiebeleid, met inbegrip van een Europese grens- en kustwacht, is naar het oordeel van de AIV noodzakelijk. De EU zal fors moeten bijdragen aan de duurzame bescherming van vluchtelingen in landen in de regio. Een belangrijk aandachtspunt is de vraag op welke wijze de afspraken van de EU met Afrikaanse regeringen om migratie in te dammen, worden nagekomen door autoriteiten van landen zoals in Eritrea, die verdacht worden van betrokkenheid bij mensenhandel.

De AIV acht het van belang dat Europese landen, waaronder Nederland, een bijdrage blijven leveren aan VN-operaties omdat daarmee operaties op een kwalitatief hoger niveau kunnen functioneren. Naar het oordeel van de AIV zou, wanneer een regering van nationale eenheid in Libië een beroep doet op de internationale gemeenschap, ook Nederland een bijdrage aan een civiele of militaire missie moeten overwegen. De AIV beveelt aan dat Nederland het beleid richt op het stimuleren van een stabiele, vreedzame ontwikkeling van de regio met speciale aandacht voor de Sahel-regio door middel van een meerjarig strategisch plan. Sinds 2003 heeft de Nederlandse regering geen Afrika-nota uitgebracht. De AIV acht het van belang dat een nieuwe geïntegreerde strategie over Noordelijk Afrika wordt ontwikkeld met het accent op *slow security*. Nederland dient zich in de EU, in het kader van associatieverdragen, in te zetten voor verdere verlaging van alle Europese handelsbarrières tegen de invoer van landbouw- en industrieproducten en diensten uit Noordelijk Afrika. Vanwege het belang van risicodeling moeten naar het oordeel van de AIV ook kleine(re) landen zoals Nederland echter bereid zijn om een proportionele bijdrage te leveren aan *fast security*. De Nederlandse krijgsmacht kan met hoogwaardige personele en materiële capaciteiten bijdragen aan de opbouw van de veiligheidssector (*Security Sector Reform*) en de versterking van de regionale crisisbeheersingscapaciteit, onder meer gericht op terrorismebestrijding, piraterijbestrijding en grensbewaking.

Op de dag van het verschijnen van het advies gaf de heer Voorhoeve een interview aan het radioprogramma 'De ochtenden', zie: <<http://www.nporadio1.nl/de-ochtend/onderwerpen/361114-joris-voorhoeve-investeer-in-noord-afrika-om-grote-chaos-te-voorkomen>> en aan 'Nieuwsuur',

zie: <<http://nos.nl/nieuwsuur/artikel/2110351-moeten-er-nederlandse-militairen-naar-libie.html?title=moeten-er-nederlandse-militairen-naar-libie>>. Tevens besteedde een aantal kranten aandacht aan het advies, zie: <<http://fd.nl/economie-politiek/1155463/adviseurs-nederland-moet-investeren-in-afrikaanse-banen>>, http://www.telegraaf.nl/binnenland/25978455/_Militairen_naar_Libie_niet_aan_de_orde_.html?utm_source=t.co&utm_medium=referral&utm_campaign=twitter en <<http://www.ad.nl/dossier-opstand-in-libie/vvd-zend-nederlandse-militairen-naar-libie~a37719e8/>>.

Kabinetsreactie

Op 31 december 2016 was nog geen kabinetsreactie ontvangen.

ADVIES nummer 102: *De bescherming van de burgerbevolking in gewapend conflict: over gebaande paden en nieuwe wegen*

In november 2015 ontving de AIV een adviesaanvraag over de bescherming van de burgerbevolking in gewapend conflict. Er wordt geconstateerd dat sprake is van schokkende vormen van geweld, doelbewuste aanvallen op burgers en een totaal gebrek aan respect voor leven en waardigheid van burgers. De internationale gemeenschap slaagt erin de meeste situaties niet in om de burgerbevolking effectief te beschermen. Verder wordt opgemerkt dat er een stevig normatief raamwerk voor de bescherming van de burgerbevolking is, maar dat de implementatie ervan ver achterblijft. In de adviesaanvraag wordt de nadruk gelegd op preventie.

Het advies is opgesteld door een gecombineerde commissie onder voorzitterschap van mw. prof.mr. C.P.M. Cleiren (AIV/CMR). De leden van de commissie waren drs. D.J. Barth (CVV), Jhr. P.C. Feith (CVV), mr. A.P. Hamburger (CMR), mw. M. Schouten MSc (COS), mw. drs. E.N. van der Steenhoven (COS) en mw. mr. H.M. Verrijn Stuart (CMR). Mw. mr. S. Löwenhardt, dhr. L.A.C.M. Slegers, mw. E.K. Spauwen en drs. F. van Pelt waren de ambtelijke contactpersonen (allen ministerie van Buitenlandse Zaken). Het secretariaat werd gevoerd door drs. J. Smallembroek, daarbij ondersteund door mw. T.J.E. van Rens en dhr. P.N. Kaandorp (stagiair(e)s). De AIV heeft dit advies vastgesteld op 1 juli 2016.

De AIV constateert dat de actualiteit en urgentie van het onderwerp van dit advies hoog zijn. Hele samenlevingen die tot voor kort redelijk welvarend waren, worden ontwricht

On the day the report was published, Professor Voorhoeve gave interviews to current affairs programmes on national radio ('De Ochtend') and television ('Nieuwsuur') In addition, several newspapers devoted attention to the report, including *Het Financieele Dagblad*, *De Telegraaf* and the *Algemeen Dagblad*.

Government response

As of 31 December 2016, the AIV had not yet received the government's response to this advisory report.

Advisory report no. 102: *The Protection of Civilians in Armed Conflicts: Well-Trodden Paths and New Ways Forward*

In November 2015, the AIV received a request for advice on the protection of civilians in armed conflicts, which refers to shocking forms of violence, attacks that target civilians and a total lack of respect for life and human dignity. In most situations, the international community does not succeed in protecting civilians effectively. The request also notes that there is a solid normative framework for the protection of civilians but that its implementation is lagging behind. It accordingly puts an emphasis on prevention.

The report was prepared by a joint committee chaired by Professor C.P.M. Cleiren of the AIV and the Human Rights Committee (CMR). Its other members were A.P. Hamburger and Ms H.M. Verrijn Stuart (both CMR), D.J. Barth and P.C. Feith of the Peace and Security Committee (CVV), and Ms M. Schouten and Ms E.N. van der Steenhoven of the Development Cooperation Committee (COS). The civil service liaison officers were Ms S. Löwenhardt, L.A.C.M. Slegers, Ms E.K. Spauwen and F. van Pelt of the Ministry of Foreign Affairs. The executive secretary was J. Smallembroek, assisted by Ms T.J.E. van Rens and P.N. Kaandorp (trainees). The AIV adopted the report on 1 July 2016.

The AIV notes that the subject of this advisory report is both topical and urgent. Entire societies that until recently were relatively prosperous are being disrupted or destroyed. People are losing their lives, becoming disabled, losing their livelihoods or being displaced in countries such as Syria, Yemen and Iraq. The AIV points out that the protection of civilians in armed conflicts is primarily the obligation and responsibility of the warring parties. In practice, however, both states and armed non-state actors violate international law

– sometimes deliberately. Moreover, the growing complexity and urbanisation of modern conflicts are impeding compliance with international law. International military missions that are deployed in part to protect civilians during armed conflicts often fail to do so adequately, for example due to varying interpretations of the mandate and the rules of engagement by participating states, a lack of military equipment or personnel shortages. The Netherlands and Rwanda play a leading role in generating greater political willingness to overcome these obstacles. The advisory report states that efforts should focus on improving well-trodden paths (e.g. increasing compliance with international law and boosting the effectiveness of military missions) as well as on looking for new ways forward. In this context, for example, social media present new opportunities for ad hoc cooperation, but also create new risks. Various NGOs are also doing innovative work. One of them, Geneva Call, seeks to persuade armed non-state groups to sign written pledges to comply with international humanitarian law.

In the report, the AIV argues that there should be a stronger emphasis on conflict prevention. Symptoms of rising tensions must be identified at an early stage so that they can be countered through preventive diplomacy and conflict prevention measures. The AIV advises the government to make better use of existing databases. During latent conflicts, efforts to protect the civilian population may conflict with the principle of non-intervention in domestic affairs (sovereignty). Since threats to the civilian population are often related to domestic issues, international involvement frequently collides with this principle. The AIV recommends allowing international organisations to access a larger share of their regular financial resources to independently develop confidential initiatives in the field of preventive diplomacy and conflict prevention, which would render such interventions less visible and more acceptable.

Conflict prevention requires the integrated and simultaneous deployment of a range of instruments. States, international organisations and NGOs each have their own comparative advantages and can therefore supplement each other. For example, NGOs are subject to fewer political and legal restrictions in their communications with armed non-state actors. Partly as a result of this, they can play a specific role in mediation in all phases of a conflict and exploit their comparative advantages.

of vernietigd. Mensen verliezen hun leven, raken invalide, verliezen hun middelen van bestaan of raken ontheemd in onder meer Syrië, Jemen en Irak. De AIV wijst erop dat de bescherming van burgers in gewapend conflict in de eerste plaats de plicht en verantwoordelijkheid is van de partijen bij een conflict. In de praktijk schenden echter zowel staten als niet-statelijke gewapende actoren het internationaal recht, soms opzettelijk. Bovendien belemmeren de complexiteit en de verstedelijking van moderne conflicten de naleving van het internationaal recht. Waar internationale militaire missies worden ontplooid in een uitgebroken conflict, mede met het oog op de bescherming van de burgerbevolking, slagen deze er vaak onvoldoende in de burgerbevolking te beschermen. Redenen daarvoor kunnen bijvoorbeeld zijn dat deelnemende landen uiteenlopende interpretaties hebben van het mandaat en van de *rules of engagement*, een gebrek aan materieel of een tekort aan manschappen. Nederland en Rwanda spelen een voortrekkersrol om een grotere politieke bereidheid te creëren om deze belemmeringen te boven te komen. Het advies stelt dat gestreefd moet worden naar verbetering van de gebaande paden (zoals de naleving van het internationaal recht en de effectiviteit van militaire missies) en daarnaast gezocht moet worden naar nieuwe wegen. Sociale media bieden bijvoorbeeld nieuwe kansen om ad hoc samen te werken, maar creëren ook nieuwe risico's. Verder zijn er diverse niet-gouvernementele organisaties die innovatief werk verrichten. Er is bijvoorbeeld een organisatie *Geneva Call*, die niet-statelijke gewapende groepen probeert over te halen schriftelijk te beloven het internationaal humanitair recht na te zullen leven.

In het advies stelt de AIV dat meer moet worden ingezet op preventie van conflicten. Symptomen van oplopende spanningen moeten vroegtijdig worden gesignaleerd en deze moeten worden omgezet in preventieve diplomatie en conflictpreventie. De AIV adviseert bestaande *databases* beter te benutten. Tijdens een sluimerend conflict is er spanning tussen enerzijds de bescherming van de burgerbevolking en anderzijds het verbod op inmenging in binnenlandse aangelegenheden (soevereiniteit). Vaak zijn de dreigingen voor de burgerbevolking gerelateerd aan binnenlandse spanningen. Internationale betrokkenheid botst dan met dit verbod. De AIV adviseert onder meer dat internationale organisaties een groter deel van hun reguliere financiële middelen beschikbaar krijgen om zelfstandig vertrouwelijke initiatieven te ontplooiën voor preventieve

diplomatie en conflictpreventie. De inmenging is dan minder zichtbaar en meer aanvaardbaar.

Voor de preventie van conflicten moeten diverse instrumenten tegelijk en in samenhang worden ingezet. Staten, internationale organisaties en niet-gouvernementele organisaties hebben elk andere comparatieve voordelen en zij kunnen elkaar dus aanvullen. Niet-gouvernementele organisaties kennen bijvoorbeeld minder politieke en juridische beperkingen om met gewapende niet-statelijke actoren te communiceren. Zij kunnen mede daardoor een specifieke rol vervullen in bemiddeling in alle fasen van een conflict en gebruikmaken van hun comparatieve voordelen.

Tekortschietende inspanningen van staten, internationale en niet-gouvernementele organisaties vergroten de kans op terugval naar een gewapend conflict. De AIV beveelt aan dat Nederland zich voor langere perioden committeert in post-conflictfasen, zeker als Nederland in de fase van het uitgebroken conflict betrokken was bij de oplossing van het conflict. Verder vraagt de AIV aandacht voor een aspect dat meestal onderbelicht blijft; herstelmaatregelen voor slachtoffers. Daarnaast komt het voor dat militaire of civiele leden van internationale missies het internationaal recht schenden. De AIV beveelt aan dat Nederland bevordert dat troepenleverende landen aansprakelijkheid erkennen voor schendingen van het internationaal recht begaan door hun leden van missies onder de vlag van een internationale organisatie. Nederland moet aandringen op transparantie en ontwikkeling van beleid voor herstelmaatregelen.

Kabinetsreactie

Op 31 december 2016 was nog geen kabinetsreactie ontvangen.

BRIEFADVIES nummer 29: *Toekomst ODA*

In genoemd briefadvies, dat de AIV op eigen initiatief in november 2016 uitbracht, vraagt de AIV aandacht voor het gegeven dat Nederland de internationale norm om 0,7% van het nationale inkomen te besteden aan ontwikkelingssamenwerking, dreigt los te laten. Jongste ramingen in de Homogene Groep Internationale Samenwerking (HGIS) brachten dit aan het licht. Door afspraken in het regeerakkoord zal de begroting voor ODA (officiële ontwikkelingshulp) de komende jaren afnemen tot naar verwachting 0,44% van het bruto nationaal inkomen.

Inadequate efforts on the part of states, international organisations and NGOs increase the risk of countries sliding back into armed conflict. The AIV therefore recommends that the Netherlands undertake longer-term commitments in post-conflict phases, especially in cases where it was involved in brokering the end to a violent conflict. The AIV also draws attention to remedial measures for victims, which generally receive too little attention in post-conflict situations, and the violation of international law by military or civilian members of international missions. The AIV recommends that the Netherlands encourage troop-contributing countries to acknowledge their liability for violations of international law committed by members of their missions under the flag of an international organisation. In addition, the Netherlands should push for greater transparency and the development of policies in support of remedial measures.

Government response

As of 31 December 2016, the AIV had not yet received the government's response to this advisory report.

Advisory letter no. 29: *The Future of ODA*

The AIV published this advisory letter on its own initiative in November 2016. In it, the AIV draws attention to the fact that the Netherlands is threatening to abandon the international standard of spending 0.7% of its gross national income (GNI) on official development assistance (ODA). This is apparent from the latest estimates in the Homogenous Budget for International Cooperation (HGIS). Under the current coalition agreement, the ODA budget is expected to decline to 0.44% of GNI in the coming years.

In the AIV's view, this decline is at odds with the growing importance of international cooperation. There is still a need for a substantial budget to help eradicate global poverty, remove the causes of migration, provide reception in the region for refugees and give considerable support to the implementation of the Paris climate agreement and the international 2030 Agenda for Sustainable Development.

The AIV notes that the budget may of course have to be adjusted temporarily in response to exceptional circumstances. But if this adjustment becomes permanent – which would represent a radical change of direction – it ought to be placed

on the political agenda and subjected to detailed public debate and political decision-making.

The AIV therefore urges that decision-making on the ODA budget be placed in a proper framework and given a clear direction that clarifies the role that the Netherlands wishes to continue playing in development cooperation – not only for politicians but also for civil society organisations, the business community and the diplomatic service.

This advisory letter was prepared by J.N.M. Richelle of the Development Cooperation Committee (COS), Professor M.E.H. van Reisen (AIV/COS), Professor J. Gupta (AIV/COS) and Ms E.N. van der Steenhoven (COS). The executive secretary was P. de Keizer, assisted by Ms A.R. Alblas (trainee). The AIV adopted the letter by written procedure at the beginning of November 2016.

During the budget debate, several parliamentary parties referred to the content of the advisory letter. It also received attention in an opinion piece in the *Editor* (December 2016) on the importance of linking the defence and international cooperation budgets.

Government response

The AIV has not received an official government response to this advisory letter.

Advisory letter no. 30: *EU-Ukraine Association Agreement: The Need for Ratification*

The AIV published this advisory letter on its own initiative on 8 December 2016. In it, the AIV concludes that the Netherlands should ratify the EU-Ukraine Association Agreement after receiving additional assurances in the European Council on issues such as fighting corruption and strengthening legal protections for the people of Ukraine. The AIV presents several arguments in support of this position.

In addition to the opportunities that will arise to help Ukraine strengthen the rule of law and achieve economic modernisation, there are also compelling geopolitical arguments for ratifying the agreement. The EU's pursuit of its neighbourhood policy with regard to Ukraine is being thwarted by Russia, which claims its own sphere of influence in the territory of the former

Deze neerwaartse bijstelling staat op gespannen voet met het toenemende belang van internationale samenwerking, zo oordeelt de AIV. Er zal behoefte blijven aan een (omvangrijk) budget om armoede wereldwijd te helpen uitbannen, oorzaken van migratie weg te nemen, vluchtelingen in hun eigen regio op te vangen en om substantieel bij te dragen aan de uitvoering van het klimaatverdrag en de internationale 2030-Agenda voor duurzame ontwikkeling.

Uiteraard kunnen buitengewone omstandigheden leiden tot een tijdelijke aanpassing van de begroting, stelt de AIV. Maar indien deze aanpassing structureel van karakter wordt – en daarmee verheven tot een drastisch afwijkende koers – mag verwacht worden dat deze koerswijziging politiek geagendeerd wordt en expliciet in het maatschappelijk debat en de politieke besluitvorming wordt opgenomen.

Daarom bepleit de AIV dat de besluitvorming over het ODA-budget wordt ingekaderd en voorzien van een expliciete koers waarin niet alleen voor de politiek, maar ook voor maatschappelijke organisaties, het bedrijfsleven en de diplomatie duidelijk wordt welke rol Nederland wenst te blijven spelen in ontwikkelingssamenwerking.

Dit briefadvies werd opgesteld door mr. J.N.M. Richelle (COS), mw. prof.dr. M.E.H. van Reisen (AIV/COS), mw. prof. dr. J. Gupta (AIV/COS) en mw. drs. E.N. van der Steenhoven (COS). Het secretariaat werd gevoerd door drs. P. de Keizer en mw. A.R. Alblas (stagiaire). De AIV heeft dit briefadvies in schriftelijke procedure begin november 2016 vastgesteld.

Tijdens de begrotingsbehandeling is door enkele fracties naar de inhoud van het briefadvies verwezen. In een opiniestuk in de *Editor* (december 2016) over het belang van een koppeling tussen de begrotingen voor defensieuitgaven en internationale samenwerking, kreeg het opnieuw aandacht.

Kabinetsreactie

Op dit briefadvies is geen formele kabinetsreactie ontvangen.

BRIEFADVIES nummer 30: *Associatieovereenkomst EU-Oekraïne: de noodzaak tot ratificatie*

Op 8 december 2016 bracht de AIV op eigen initiatief dit briefadvies uit. In het briefadvies komt de AIV tot de conclusie dat Nederland alsnog tot ratificatie van de Associatieovereenkomst tussen de EU en Oekraïne

dient over te gaan na in de Europese Raad aanvullende verzekeringen, ook op punten zoals de bestrijding van corruptie en versterking van de rechtsbescherming van de burgers, te hebben ontvangen. Om deze stellingname te onderbouwen geeft de AIV een aantal argumenten.

De overeenkomst biedt kansen om Oekraïne te helpen zich te ontwikkelen in de richting van rechtsstaat en economische modernisering. Daarnaast gelden daarvoor steekhoudende internationaal-politieke argumenten. De EU wordt bij de uitvoering van haar nabuurschapsbeleid ten opzichte van Oekraïne gedwarsboemd door Rusland, dat aanspraak maakt op een eigen invloedssfeer in het gebied van de voormalige Sovjetunie. Verwerping van de Associatieovereenkomst, die immers ingeval van een Nederlandse afwijzing niet in werking kan treden, doet afbreuk aan de eensgezindheid onder de Europese landen. Deze eensgezindheid is een voorwaarde voor een succesvol EU-beleid en internationale stabiliteit. Verwerping zal waarschijnlijk door de Russische president Poetin worden gezien als een teken van zwakte van Europa en hem kunnen aanmoedigen activiteiten gericht op destabilisatie van Oekraïne te intensiveren. Het risico van hernieuwde druk van Rusland op dit land is alleen maar groter geworden door de onzekerheid over de toekomstige Amerikaanse opstelling na de verkiezing van Donald Trump tot president. Onder deze omstandigheden mag Nederland de solidariteit met zijn EU-partners niet verbreken. De AIV acht het van belang bij inwerkingtreding van het goedkeuringsverdrag ook onder ogen te zien hoe in de toekomst complicaties rond referenda over verdragen kunnen worden vermeden.

Het feit dat de wetgever de mogelijkheid van een raadgevend referendum heeft gecreëerd, brengt mee dat Kamerleden zich bij de hernieuwde beoordeling rekenschap moeten geven van de kiezersuitspraak. Daarbij moet wel worden aangetekend dat de Wet raadgevend referendum constitutioneel geen verplichting *kan* inhouden om de door een meerderheid gegeven raad zonder meer te volgen. De Grondwet draagt de wetgevende macht mede op aan de volksvertegenwoordigers. Alleen door een grondwetswijziging zouden de Kamerleden kunnen worden gebonden aan een kiezersuitspraak, maar zo'n grondwetswijziging heeft niet plaatsgevonden. Het zijn dus *de kiezers zelf* die deze *Kamerleden* als vertegenwoordigers hebben aangewezen om namens hen te beslissen. Dat legt ook na een raadgevend referendum aan de leden van het

Soviet Union. Rejection of the Association Agreement, which will not enter into force if the Netherlands declines to ratify it, would undermine the unity among European countries, which is a precondition for successful EU policy and international stability. Russia's President Putin will probably see such a rejection as a sign of Europe's weakness, which could encourage him to intensify activities aimed at destabilising Ukraine. The risk of renewed Russian pressure on Ukraine has only been increased by the uncertainty surrounding the United States' future stance, following the election of Donald Trump as president. In these circumstances, the Netherlands should refrain from breaking solidarity with its EU partners. Once the act of approval has entered into force, the AIV believes it is also important to examine how complications relating to treaty referendums can be avoided in the future.

The fact that the legislator created the possibility of a consultative referendum means that MPs must take account of the voters' decision in their reassessment. However, it should be noted that, constitutionally, the Consultative Referendums Act *cannot* entail an obligation to automatically follow the advice given by the majority. The constitution confers legislative power on certain actors, including MPs. As a result, MPs could only be bound by a decision by referendum voters if the constitution were to be amended, but this has not happened. Furthermore, it is *the voters themselves* who chose these *MPs* as representatives to take decisions on their behalf. This means that, even after the outcome of a consultative referendum, MPs must understand the consequences of their decision and take account of any new developments.

The advisory letter attracted considerable attention in the press and other media (NOS, NOS news, NU.nl, PowNed and NPO 1). In addition to a detailed interview with the chair of the AIV, Professor Jaap de Hoop Scheffer, in *De Volkskrant* newspaper, various other online and offline media outlets devoted attention to the letter, including the *Dagblad van het Noorden*, *Elsevier*, *Het Financieele Dagblad*, *Trouw*, *NRC*, *Algemeen Dagblad*, *De Telegraaf*, Europa.Nu and GeenStijl. The advisory letter was also discussed on the radio, in particular by BNR Radio and on Radio 1.

Government response

As of 31 December 2016, the AIV had not yet received the government's response to this advisory letter.

parlement de verplichting op, de gevolgen van hun besluit onder ogen te zien, inclusief nieuwe ontwikkelingen.

Het briefadvies heeft veel aandacht in de geschreven pers en ander media (NOS, NOS-journaal, NU.nl, PowNed en NPO 1) getrokken. Naast een uitgebreid interview met de voorzitter van de AIV, prof.mr. J.G. de Hoop Scheffer, in de Volkskrant was er aandacht voor het briefadvies in verscheidene andere (online) media waaronder het Dagblad van het Noorden, Elsevier, Financieel Dagblad, Trouw, NRC, AD, Telegraaf, Europa.Nu en GeenStijl. Ook op de radio werd aandacht aan het AIV-advies besteed, in het bijzonder door BNR-radio en op Radio 1.

Kabinetsreactie

Op 31 december 2016 was nog geen kabinetsreactie ontvangen.

REACTIES OP EERDERE ADVIEZEN

REACTIE op ADVIES nummer 96: *Inzet van snelle reactiemachten* (uitgebracht oktober 2015)

De AIV ontving op 3 februari 2016 de reactie op dit advies. Het kabinet deelt de conclusie van de AIV dat onvoldoende politieke bereidheid verklaart waarom lidstaten geen militaire eenheden ter beschikking stellen, mede veroorzaakt door veelal dieper gelegen verschillen van inzicht en uiteenlopende militaire strategische cultuur. In tegenstelling tot de AIV ziet het kabinet weinig heil in de wijziging van de opzet en het concept van de *Battlegroups*. De suggestie om bij de samenstelling van snelle reactiemachten uit te gaan van vaste regionale samenwerkingsverbanden wordt door het kabinet overgenomen met dien verstande dat er geen sprake kan zijn van de toewijzing van steeds dezelfde eenheden aan bepaalde snelle reactiemachten. Evenzeer heeft het kabinet aarzelingen bij de aanbeveling van de AIV om de gereedstellingsperiode van de *Battlegroups* te verlengen van zes naar twaalf maanden omdat dit extra oefeningen noodzakelijk maakt en strijdigheid met andere nationale en internationale verplichtingen kan opleveren. Het kabinet deelt de mening van de AIV dat de tijd niet rijp is voor oprichting van een volwaardig, permanent en separaat Europees militair hoofdkwartier maar acht het wel noodzakelijk de militaire plannings- en aansturingscapaciteit te verbeteren, mogelijk door deze te integreren met de *Civilian Planning and Conduct Capability*. De suggestie van de AIV om het opstellen van een *Crisis Management Concept* aan een tijdslimiet te verbinden acht het kabinet een interessante gedachte. De aanbeveling om binnen de NAVO te bezien in hoeverre het noodzakelijk is om de plannings- en besluitvormingsprocedures voor de inzet van de VJTF verder aan te passen om snel en effectief te kunnen reageren op mogelijke dreigingen wordt eveneens onderschreven.

REACTIE op ADVIES nummer 97: *Autonome wapensystemen: de noodzaak van betekenisvolle menselijke controle* (uitgebracht oktober 2015)

Op 4 maart 2016 zonden de ministers van Buitenlandse Zaken en van Defensie de kabinetsreactie aan de Staten-Generaal. In de reactie schreven de ministers dat het kabinet de analyse van de AIV en de CAVV deelt en de conclusies en aanbevelingen beschouwt als ondersteuning van, en aanvulling op het Nederlandse beleid. Het kabinet zegde toe de aanbevelingen uit te voeren.

Van 11 tot en met 15 april 2016 vond in Genève de derde *Expert Meeting* over autonome wapens plaats in het kader

Government responses to previous advisory reports

RESPONSE TO ADVISORY REPORT no. 96: *Deployment of Rapid-Response Forces* (published in October 2015)

The AIV received the government's response to this advisory report on 3 February 2016. In it, the government shares the AIV's conclusion that the failure of member states to make units available for rapid-reaction forces is explained by a lack of political will, which is often the result of more deeply rooted differences of opinion and conflicting military-strategic cultures. In contrast to the AIV, the government sees little point in changing the set-up and structure of the *Battlegroups*. It accepts the AIV's recommendation to set up rapid-reaction forces on the basis of permanent regional partnerships, on the understanding that the same units will not always be assigned to the same specific rapid-reaction forces. The government also has reservations regarding the AIV's recommendation to double the stand-by period of the *Battlegroups* from six to 12 months, as this would necessitate additional exercises and could also interfere with other national and international obligations. The government agrees with the AIV that the time is not ripe to set up a fully fledged, permanent and separate European military headquarters. At the same time, however, it believes that the EU's military planning and command capability needs to be improved, possibly by integrating it with the *Civilian Planning and Conduct Capability* (CPCC). The government regards the AIV's recommendation to impose a limit on the time allowed to draw up a *Crisis Management Concept* (CMC) as an interesting suggestion. It also endorses the AIV's recommendation that NATO examine the extent to which it is necessary to further modify the planning and decision-making procedures for deploying the Very High Readiness Joint Task Force (VJTF) to enable a rapid and effective response to possible threats.

RESPONSE TO ADVISORY REPORT no. 97: *Autonomous Weapon Systems: The Need for Meaningful Human Control* (published in October 2015)

On 4 March 2016, the Minister of Foreign Affairs and the Minister of Defence sent the government's response to this advisory report to parliament. In it, they note that the government shares the analysis of the AIV and the Advisory

Committee on Issues of Public International Law (CAVV) and that it believes the report's conclusions and recommendations support and complement Dutch policy in this area. The government also pledges to implement the report's recommendations.

The third expert meeting on autonomous weapon systems, which was held in the framework of the Convention on Certain Conventional Weapons (CCW) took place in Geneva on 11-15 April 2015. At this meeting, the English version of the advisory report was distributed among government delegations and NGOs. In addition, the Permanent Representation of the Netherlands to the Conference on Disarmament presented a detailed overview of the Dutch position, which was wholly in line with the report's recommendations. The Dutch delegation called for various measures, including the formulation of an interpretative guide that clarifies the current legal landscape with regard to the deployment of autonomous weapons, as recommended by the AIV/CAVV in the report.

On 19 April, Jasper van Dijk MP a member of the Permanent Parliamentary Committee on Foreign Affairs, hosted a delegation from the Campaign to Stop Killer Robots in the framework of a special procedure. The next day, the committee met with a delegation from the AIV/CAVV. The chair of the joint committee that drafted the report, Lieutenant General (ret.) Marcel Urlings, and two of its members, Professor Wouter Werner and Professor Larissa van den Herik, commented on the report and answered questions. This was followed by a written consultation on autonomous weapon systems between the Ministers of Foreign Affairs and Defence and the House of Representatives (Parliamentary Paper 34300 X 109).

RESPONSE TO ADVISORY REPORT no. 92: *The Internet: A Global Free Space with Limited State Control* (published in November 2014)

On 18 May 2016, the Minister of Foreign Affairs sent parliament the government's response to the AIV's aforementioned advisory report and an advisory report of the Advisory Council on Government Policy (WRR) entitled 'The Public Core of the Internet: An International Agenda for Internet Governance'. In it, the government presents its views on the issues discussed in the two reports but does not explicitly address all the AIV's recommendations.

van de *Convention on Certain Conventional Weapons*. De Engelse vertaling van het advies is daar gedistribueerd onder de delegaties van regeringen en NGO's. De Nederlandse Permanente Vertegenwoordiging bij de *Conference on Disarmament* heeft tijdens de conventie het Nederlandse standpunt, geheel in lijn met de aanbevelingen van het AIV-advies, uitvoerig toegelicht. De Nederlandse delegatie bepleitte onder meer de totstandkoming van een *interpretative guide* waarin een interpretatie van het bestaande recht bij de inzet van autonome wapens is opgenomen, zoals door de AIV/CAVV in het advies was aanbevolen.

Op 19 april ontving drs. J.J. van Dijk, lid van de Vaste Commissie voor Buitenlandse Zaken van de Tweede Kamer, in het kader van een bijzondere procedure een delegatie van de campagne *Stop Killer Robots*. De dag erna werd een delegatie van de AIV/CAVV gehoord door de Vaste Commissie voor Buitenlandse Zaken. De voorzitter van de gecombineerde commissie, LGen b.d. M.L.M. Urlings en de leden prof.dr. W.G. Werner en mw. prof.dr. L.J. van den Herik lichtten het advies toe en beantwoordden vragen. Daarna volgde een schriftelijk overleg tussen de bewindspersonen en de Kamer (Kamerstuk 34300 X 109) over autonome wapensystemen.

REACTIE op ADVIES nummer 92: *Het internet: een wereldwijde vrije ruimte met begrensde staatsmacht* (uitgebracht november 2014)

Op 18 mei 2016 zond de minister van Buitenlandse Zaken aan de Staten-Generaal de kabinetsreactie op het in december 2014 gepubliceerde AIV-advies: 'Het internet, een wereldwijde vrije ruimte met begrensde staatsmacht' en op het WRR-advies 'De publieke kern van het internet: naar een buitenlands internetbeleid'. In de formele reactie geeft het kabinet zijn visie op de thema's die in beide adviezen zijn besproken, maar gaat niet expliciet op elke aanbeveling van de AIV in. In grote lijnen onderschrijft het kabinet de visies en aanbevelingen van de AIV. Het kabinet gaat in zijn reactie niet in op een aantal kritische opmerkingen van de AIV over herziening van de Wiv, omdat een conceptwetsvoorstel aan de Raad van State is voorgelegd. In tegenstelling tot het advies van de AIV neemt het kabinet een afwachtende houding aan ten aanzien van een nieuwe regeling voor bescherming van dataverkeer tussen de VS en de EU. Overigens verwijst het kabinet naar een aantal beleidsbrieven, waarin specifieke onderwerpen nader worden uitgewerkt en die zijn verschenen na publicatie van het AIV-advies.

Generally speaking, the government endorses the AIV's views and recommendations. It does not discuss several critical comments of the AIV concerning the review of the Intelligence and Security Services Act (WIV), because a draft bill on this issue has been submitted to the Council of State for its advisory opinion. In contrast to the position set out in the AIV's advisory report, the government has adopted a wait-and-see approach with regard to the adoption of a new regulation on the protection of data traffic between the United States and the EU. The government further refers to several policy letters – issued after the publication of the advisory report – that examine certain specific issues in greater detail.

ADVIEZEN IN BEHANDELING

Advisory reports currently in preparation

Advisory report on Brexit

On 6 October 2016, the AIV received a request for advice in which it was asked to consider the shape of the future relationship with the United Kingdom. Specifically, the government asks what the key elements of the new bilateral relationship with the United Kingdom should be from the Netherlands' perspective and what the Dutch government's aims should be in its bilateral relationship with the United Kingdom. Next, it asks what key elements should be part of the EU's new relationship with the United Kingdom from a Community perspective. Finally, it asks the AIV to explain the implications of these individual elements for Dutch interests and coalition-building efforts within Europe.

A joint committee chaired by Ms M. Sie Dhian Ho of the AIV and the European Integration Committee (CEI) started preparing a draft version of the advisory report in October 2016. The other members of the committee are Professor C.W.A.M. van Paridon, Dr A. Schout, Dr M.L.L. Segers, C.G. Trojan, Ms M.C.B. Visser and N.P. van Zutphen (all CEI), Professor A. van Staden (AIV/CEI) and Dr A.R. Korteweg of the Peace and Security Committee (CVV). The executive secretary is A.R. Westerink, assisted by H.C. Raaphorst (trainee). The civil service liaison officers are B. Anker and C.W.J. Devillers of the Ministry of Foreign Affairs.

The committee has already carried out a literature study and has conducted interviews with several experts, including some in Brussels. These interviews will be resumed at the beginning of February 2017. On 9 December 2016, a well-attended lunchtime lecture on the subject of the advisory report attracted approximately 70 participants. Speaking on behalf of the AIV, Dr A.R. Korteweg gave a fascinating talk on the possible implications of Brexit.

The AIV expects to finalise the report in the spring of 2017.

Advisory report on deepening EMU

On 6 October 2016, the AIV was asked to prepare an advisory report that carefully weighs up the options available

Adviesaanvraag BREXIT

Op 6 oktober 2016 ontving de AIV een adviesaanvraag om te bezien hoe de toekomstige relatie met het Verenigd Koninkrijk (VK) vorm moet krijgen. Het gaat daarbij onder meer om de vraag wat vanuit Nederlands perspectief de kernelementen moeten zijn van een nieuwe bilaterale relatie met het VK. Daarmee verband houdt de vraag waarop de inzet van de Nederlandse regering gericht zou moeten zijn in de bilaterale relatie met het VK. Ook wordt gevraagd naar de kernelementen die vanuit communautair perspectief deel uit dienen te maken van een nieuwe relatie van de Europese Unie met het VK. Ten slotte wordt de AIV gevraagd aan te geven welke implicaties de afzonderlijke elementen hebben voor de Nederlandse belangen en coalitievorming in Europa.

Het werk aan het conceptadvies is in oktober 2016 ter hand genomen door een gecombineerde commissie. Deze bestaat uit mw. drs. M. Sie Dhian Ho (voorzitter, AIV/CEI), dr. A.R. Korteweg (CVV), prof.dr. C.W.A.M. van Paridon (CEI), dr. A. Schout (CEI), dr. M.L.L. Segers (CEI), prof.dr. A. van Staden (AIV/CEI), mr. C.G. Trojan (CEI), mw. mr. M.C.B. Visser (CEI) en mr. N.P. van Zutphen (CEI). Secretaris van de commissie is mr.drs. A.R. Westerink, bijgestaan door de stagiair dhr. H.C. Raaphorst. Ondersteuning wordt verleend door de ambtelijke contactpersonen mr.drs. B. Anker en drs. C.W.J. Devillers (ministerie van Buitenlandse Zaken).

Inmiddels is literatuuronderzoek uitgevoerd en zijn gesprekken met een aantal deskundigen gevoerd, waaronder in Brussel, die begin februari 2017 zullen worden voortgezet. Op 9 december 2016 vond over het onderhavige onderwerp een zeer goed bezochte lunchlezing plaats. Er waren ongeveer zeventig geïnteresseerden. Namens de AIV sprak dr. A.R. Korteweg op boeiende wijze over de eventuele gevolgen van een Brexit.

Naar verwachting wordt het advies in het voorjaar van 2017 afgerond.

Adviesaanvraag EMU-verdieping

Eveneens op 6 oktober 2016 ontving de AIV het verzoek advies uit te brengen om behoedzaam te kunnen afwegen welke opties er zijn om binnen de huidige Verdragskaders de Economische en Monetaire Unie te versterken. Concreet wordt onder meer gevraagd welke stappen binnen de grenzen van het huidige Verdragskader kunnen worden gezet om

governance van de EMU te versterken ten behoeve van grotere groei en schokbestendigheid in individuele lidstaten en de EMU als geheel. Daarnaast wordt gevraagd welke stappen binnen de grenzen van het huidige Verdragskader kunnen worden gezet om reële economische convergentie binnen de eurozone te bevorderen. Ook vraagt het kabinet om aan te geven welke implicaties deze afzonderlijke stappen hebben voor de Nederlandse economische en financiële belangen. Ten slotte vraagt het kabinet in hoeverre deze stappen de politieke en economische samenwerking op breder EU-niveau kunnen beïnvloeden, bijvoorbeeld in het kader van de interne markt.

De aanvraag is in december 2016 in behandeling genomen door een commissie bestaande uit leden van de CEI, met name prof.dr. A. van Staden (voorzitter, AIV/CEI), mw. dr. F.A.W.J. van Esch, prof.dr. S.C.W. Eijffinger, mr.dr.s. M. Krop, prof.dr. C.W.A.M. van Paridon, dr. A. Schout en mr. C.G. Trojan. Secretaris van de commissie is mr.dr.s. A.R. Westerink, bijgestaan door de stagiair dhr. H.C. Raaphorst. Ondersteuning wordt verleend door de ambtelijke contactpersonen drs. C.W.J. Devillers en J. Nuijten MA (ministerie van Buitenlandse Zaken). Inmiddels wordt literatuuronderzoek uitgevoerd en worden gesprekken met externe deskundigen gepland.

Naar verwachting wordt het advies in de loop van het voorjaar van 2017 afgerond.

Adviesaanvraag Afrika 2020: welke rol voor internationale samenwerking op een continent van wisselende groeiperspectieven, ongelijkheid en instabiliteit?

Op 12 oktober 2016 ontving de AIV een adviesaanvraag over de rol die Nederland in Europees verband kan spelen om het economisch perspectief en de stabiliteit in Afrika te helpen verbeteren. Waar kort geleden nog de overtuiging bestond dat ontwikkelingssamenwerking spoedig overbodig zou worden dankzij wereldwijde economische vooruitgang, is die verwachting inmiddels getemperd. Inderdaad ontgroeien veel ontwikkelingslanden structureel de armoede en het percentage extreme armen is wereldwijd nog nooit zo laag geweest, maar de ontwikkelingen gaan niet zo snel als eerder voorspeld. Meer landen blijven achter, terwijl nieuwe problemen zich aandienen. Dit geldt zeker voor het Afrikaanse continent, waar nu nog bijna 400 miljoen mensen leven in een situatie van extreme armoede. Vanuit deze

within the current treaty frameworks to strengthen Economic and Monetary Union (EMU). Among various specific questions, the government asks what steps can be taken within the limits of the current treaty framework (a) to strengthen governance of the EMU in order to promote growth and the ability to absorb shocks in individual member states and the EMU as a whole and (b) to promote real economic convergence within the eurozone. In addition, the government asks the AIV to explain the implications of these individual steps for the Netherlands' economy and financial interests. Finally, it asks to what extent these individual steps can influence political and economic cooperation at a wider EU level, for example in the context of the single market.

A committee consisting of members of the European Integration Committee (CEI) began preparing the advisory report in December 2016. Its members are Professor A. van Staden (AIV) (chair), Dr F.A.W.J. van Esch, Professor S.C.W. Eijffinger, M. Krop, Professor C.W.A.M. van Paridon, Dr A. Schout and C.G. Trojan. The executive secretary is A.R. Westerink, assisted by H.C. Raaphorst (trainee). The civil service liaison officers are C.W.J. Devillers and J. Nuijten of the Ministry of Foreign Affairs. The committee is currently carrying out a literature study and plans to meet with several external experts.

The AIV expects to finalise the report in the spring of 2017.

Advisory report on Africa 2020: the role of international cooperation in a continent with mixed growth prospects, inequality and instability

On 12 October 2016, the AIV received a request for advice on the role that the Netherlands can play at European level to help improve the economic prospects and stability of Africa. While several years ago the belief still held sway that global economic progress would make development cooperation redundant, such expectations have now been tempered. Many developing countries have indeed grown out of poverty, and there have never been so few extremely poor people in the world, but progress has not been as fast as predicted. More countries are lagging behind, and new problems have arisen. This is particularly true of the African continent, where nearly 400 million people still live in extreme poverty. Against this background, the government asked the AIV to prepare an

advisory report that addresses various questions, including:

- What tools can the Netherlands use to contribute effectively to more sustainable socioeconomic development in Africa?
- How can the Netherlands best formulate a coherent and integrated policy on development, security, defence and sustainability for disadvantaged regions of Africa? What is the relationship between such a policy and the Global Goals?
- How should bilateral efforts relate to efforts at EU level and those by multilateral organisations?

The first meeting of the joint committee that will prepare the advisory report took place in December 2016. The committee is chaired by Ms M.H.G.E. van Golstein Brouwers of the Development Cooperation Committee (COS) and Professor M.E.H. van Reisen (AIV/COS). Its other members are J. van Ham, Professor R.E. van der Hoeven, A.O. Ong'ayo and Professor J.B. Opschoor (all COS), Professor K.C.J.M. Arts of the Human Rights Committee (CMR) and Lieutenant Colonel (ret.) A. van den Boogaard and A.H.J. Veneman (external experts). The executive secretary is P. de Keizer, assisted by Ms A.R. Alblas (trainee). The civil service liaison officer is J. Klugkist of the Ministry of Foreign Affairs.

Advisory report on the future of NATO

On 9 November 2016, the AIV received a request for advice on NATO's adaptation requirements in light of the turbulent security environment. In it, the government asks the AIV to evaluate the measures that NATO has taken thus far, examine the change in Russia's stance, NATO's role on Europe's southern flank and the threat of terrorism, and present recommendations on cooperation between NATO and other international organisations and on what NATO member countries, including the Netherlands, can do to ensure that the alliance remains able to perform its three core tasks effectively. Given the size of the topic, the AIV has decided to break up the request for advice. It will initially publish an advisory letter on the threat arising from the change in Russia's stance. The remaining questions will be dealt with in a comprehensive advisory report that will be published at a later date.

The advisory letter and report are being prepared by the AIV's Peace and Justice Committee (CVV). The members of

achtergrond wordt de AIV gevraagd om advies uit te brengen op onder meer de volgende vragen:

- Welk instrumentarium kan het beste worden ingezet om doelgericht bij te dragen aan meer duurzame sociaal-economische ontwikkeling in Afrika?
- Hoe kan een coherent en geïntegreerd beleid van Nederland (ontwikkeling, veiligheid, defensie, duurzaamheid) ten aanzien van de achterblijvende regio's van Afrika het beste vorm worden gegeven? Wat is de verhouding tot de *Global Goals*?
- Hoe zou de bilaterale inzet zich moeten verhouden tot die op EU-niveau en die via multilaterale fora?

In december 2016 vond een eerste bijeenkomst plaats van de gecombineerde commissie die dit advies gaat voorbereiden. Deze wordt voorgezeten door mw. drs. M.H.G.E. van Golstein Brouwers (COS) en mw. prof.dr. M.E.H. van Reisen (AIV/COS) en bestaat voorts uit mw. prof.dr. K.C.J.M. Arts (CMR), dhr. J. van Ham (COS), prof.dr. R.E. van der Hoeven (COS), dhr. A.O. Ong'ayo MSc (COS) en prof.dr. J.B. Opschoor (COS). Lt.kol. b.d. A. van den Boogaard en drs. A.H.J. Veneman zijn externe deskundigen. Secretaris van de commissie is drs. P. de Keizer, bijgestaan door mw. A.R. Alblas (stagiaire). Ondersteuning wordt verleend door de ambtelijke contactpersoon drs. J. Klugkist van het ministerie van Buitenlandse Zaken.

Adviesaanvraag Toekomst NAVO

Op 9 november 2016 ontving de AIV een adviesaanvraag over de voor de NAVO noodzakelijke aanpassingen in het licht van de turbulente veiligheidsomgeving. De AIV is gevraagd de maatregelen van de NAVO tot dusverre te beoordelen, in te gaan op de gewijzigde Russische opstelling, de rol van de NAVO met betrekking tot de Zuidflank en de dreiging van terrorisme, aanbevelingen te doen voor de samenwerking tussen de NAVO en andere internationale organisaties en de rol die de NAVO-lidstaten, inclusief Nederland, kunnen spelen om te verzekeren dat de NAVO in staat blijft de drie kerntaken van het bondgenootschap effectief uit te voeren. Vanwege de omvang van het onderwerp heeft de AIV besloten de adviesvraag op te splitsen en eerst een briefadvies uit te brengen over de dreiging die uitgaat van de gewijzigde opstelling van Rusland en de overige vragen in een later uit te brengen overkoepelend advies te behandelen.

Het advies wordt voorbereid door de Commissie Vrede en Veiligheid (CVV) van de AIV bestaande uit prof.dr. J.J.C. Voorhoeve (voorzitter, AIV/CVV), LGen b.d. M.L.M. Urlings (vicevoorzitter, AIV/CVV), prof.dr. E. Bakker, drs. D.J. Barth, drs. A.J. Boekestijn, drs. L.F.F. Casteleijn, prof.dr. J. Colijn, dr. N. van Dam, mw. dr. N. de Deugd, mw. dr. M. Drent, mw. prof.dr. I. Duyvesteyn, jhr. P.C. Feith, dr. A.R. Korteweg en LGen b.d. dr. D. Starink. Het secretariaat wordt gevoerd door mw. drs. M.E. Kwast-van Duursen bijgestaan door dhr. H.C. Raaphorst (stagiair). De ambtelijke contactpersonen zijn: drs. L.A. Kleinjan (ministerie van Buitenlandse Zaken) en drs. J.W.K. Glashouwer MA (ministerie van Defensie).

Advisering op eigen initiatief Illiberal democracy

In de jaren negentig bestond groot optimisme over de transitie van de voormalig communistische landen in Centraal- en Oost-Europa naar stabiele liberale democratieën. Het hervormingsproces werd onder meer ondersteund door toetreding tot de Raad van Europa en (kandidaat) lidmaatschap van de Europese Unie. Ruim twintig jaar later is het optimisme omgeslagen in ongerustheid. Regeringen in een aantal landen beperken opnieuw persoonlijke vrijheden en de onafhankelijkheid van democratische instituties. De Hongaarse premier Viktor Orban sprak in 2014 al de wens uit zijn land om te vormen tot een *illiberal democracy*. De AIV werkt op eigen initiatief aan een advies hoe Nederland zou kunnen en moeten omgaan met deze zorgelijke ontwikkelingen.

Het advies wordt voorbereid door de Commissie Mensenrechten (CMR) bestaande uit prof.dr. E.M.H. Hirsch Ballin (voorzitter, AIV/CMR), mw. prof.mr. C.P.M. Cleiren (vicevoorzitter, AIV/CMR), mw. prof.dr. K.C.J.M. Arts, prof. mr.dr. M.S. Berger, mw. drs. K.M. Buitenweg, mw. prof.dr. Y.M. Donders, mw. prof.mr. J.H. Gerards, mr. A.P. Hamburger, mw. prof.dr.mr. N.M.C.P. Jägers, prof.dr. R.A. Lawson, prof. mr. B.E.P. Myjer, mr.dr. B.W. Schermer, mw. mr. N. Tahir en mw. mr. H.M. Verrijn Stuart. Het secretariaat wordt gevoerd door drs. R.A.G. Dekker MSc bijgestaan door mw. A.R. Alblas en dhr. H.C. Raaphorst (stagiair(e)s). De ambtelijke contactpersoon is mw. drs. M. de Jong (ministerie van Buitenlandse Zaken).

Afronding van het adviestraject is voorzien in het voorjaar 2017.

the committee are Professor J.J.C. Voorhoeve (AIV) (chair), Lieutenant General (ret.) M.L.M. Urlings (AIV) (vice-chair), Professor E. Bakker, D.J. Barth, A.J. Boekestijn, L.F.F. Casteleijn, Professor J. Colijn, Dr N. van Dam, Dr N. de Deugd, Dr M. Drent, Professor I. Duyvesteyn, P.C. Feith, Dr A.R. Korteweg and Lieutenant General (ret.) Dr D. Starink. The executive secretary is Ms M.E. Kwast-van Duursen, assisted by H.C. Raaphorst (trainee). The civil service liaison officers are L.A. Kleinjan of the Ministry of Foreign Affairs and J.W.K. Glashouwer of the Ministry of Defence.

Unsolicited advisory report on illiberal democracy

In the 1990s, there was much optimism regarding the transition of the former communist countries of Central and Eastern Europe to stable liberal democracies. The reform process was supported in several ways, including accession to the Council of Europe and EU membership or candidate country status. More than 20 years later, that optimism has been replaced by anxiety. Governments in several countries are once again restricting personal freedoms and curtailing the independence of democratic institutions. In 2014, Hungarian Prime Minister Viktor Orbán expressed a desire to turn his country into an 'illiberal democracy'. Acting on its own initiative, the AIV is preparing an advisory report on how the Netherlands can and should respond to these worrying developments.

The advisory report is being prepared by the Human Rights Committee (CMR). The members of the committee are Professor E.M.H. Hirsch Ballin (AIV) (chair), Professor C.P.M. Cleiren (AIV) (vice-chair), Professor K.C.J.M. Arts, Professor M.S. Berger, Ms K.M. Buitenweg, Professor Y.M. Donders, Professor J.H. Gerards, A.P. Hamburger, Professor N.M.C.P. Jägers, Professor R.A. Lawson, Professor B.E.P. Myjer, Dr B.W. Schermer, Ms N. Tahir and Ms H.M. Verrijn Stuart. The executive secretary is R.A.G. Dekker, assisted by Ms A.R. Alblas and H.C. Raaphorst (trainees). The civil service liaison officer is Ms M. de Jong of the Ministry of Foreign Affairs.

The AIV expects to finalise the report in the spring of 2017.

EXTERNE CONTACTEN EN OVERIGE ACTIVITEITEN

External contacts and other activities

Seminar on parliamentary decision-making procedures and military rapid-reaction forces, 12 February 2016

On 12 February, in cooperation with the Netherlands Society for International Affairs, the AIV organised a seminar on parliamentary decision-making procedures and military rapid-reaction forces, as a follow-up to its advisory report on the same topic (no. 96). The seminar was opened by the chair of the AIV, Professor Jaap de Hoop Scheffer, who spoke about the lack of capacity for decisive action in European defence cooperation. He argued that parliament should be actively involved in decisions concerning the potential deployment of rapid-reaction forces in order to secure the necessary public support. Next, Lieutenant General Jan Broeks (then Head of the Netherlands Permanent Military Representation to the Military Committees of the EU and NATO) provided an introduction to the deployment process, the decision-making procedures and the two types of operations involving rapid-reaction forces: operations of necessity and operations of choice. He also drew attention to the phenomenon of hybrid warfare, which he regarded as the greatest challenge currently facing NATO and the EU. Professor Wolfgang Wagner (Professor of International Security, Department of Political Science and Public Administration, VU Amsterdam University) gave a presentation on the governance dilemma in European defence cooperation, i.e. the conflict between increased cooperation in this area and the member states' desire for self-determination and autonomy. In this context, he examined the substantial differences that exist between member states in terms of parliamentary decision-making procedures, with a special focus on the conclusions of the R u e Commission. The subsequent panel discussion with Angeli en Eijnsink (member of the House of Representatives for the PvdA) and Major General (Marine Corps) (ret.) Frank van Kappen (member of the Senate for the VVD) focused on a number of propositions concerning EU Battlegroups and the role of the Dutch parliament.

Briefing in the House of Representatives on AIV advisory letter no. 28: *The Future of Schengen*, 8 March 2016

On 8 March, immediately after the publication of the advisory letter on the future of Schengen, the chair of the joint

Seminar 'Parlementaire besluitvorming en snelle militaire reactiemachten' op 12 februari 2016

In samenwerking met het Nederlands Genootschap voor Internationale Zaken organiseerde de AIV een seminar over parlementaire besluitvorming en snelle militaire reactiemachten naar aanleiding van het AIV-advies nummer 96. Het seminar werd geopend door de voorzitter van de AIV die een uiteenzetting gaf over het gebrek aan daadkracht bij Europese defensiesamenwerking. Naar zijn overtuiging is een actieve betrokkenheid van het parlement bij de besluitvorming tot eventuele inzet van snelle reactiemachten onontbeerlijk voor het noodzakelijke draagvlak in de Nederlandse samenleving. Aansluitend hield LGen J. Broeks (toenmalig Hoofd Nederlandse Permanente Militaire Vertegenwoordiging bij de Militaire Comit es van de EU en de NAVO) een inleiding over het inzettraject, de besluitvormingsprocedures en de twee modellen voor operaties van snelle reactiemachten: *operations of necessity* en *operations of choice*. Hij vroeg aandacht voor het fenomeen hybride oorlogvoering dat hij als de grootste uitdaging voor de NAVO en EU beschouwde. Prof.dr. Wolfgang Wagner (Hoogleraar Internationale Veiligheid, afdeling Bestuurswetenschap en Politicologie Vrije Universiteit Amsterdam) hield een presentatie over het *governance dilemma* bij Europese veiligheidssamenwerking; hoe meer Europese defensiesamenwerking en de wens bij lidstaten om zelfbeschikkingsrecht en autonomie zich tot elkaar verhouden. Daarbij stond hij stil bij de grote verschillen in parlementaire besluitvorming tussen lidstaten, met bijzondere aandacht voor de conclusies van de commissie R u e. In de paneldiscussie over de rol van het Nederlandse parlement met mw. drs. A.M.C. Eijnsink (lid Tweede Kamerfractie van de PvdA) en Generaal-majoor der Mariniers b.d. F.E. van Kappen (lid Eerste Kamerfractie van de VVD) stond een aantal stellingen over de *EU-Battlegroups* en de rol van het Nederlandse parlement centraal. Zie voor het volledige verslag: <<http://aiv-advies.nl/download/748737f8-96d2-48c3-b90b-1b4413758a33.pdf>>.

Briefing Tweede kamer AIV-briefadvies nummer 28, 'De Toekomst van Schengen' op 8 maart 2016

Direct na de publicatie van het briefadvies over de Toekomst van Schengen is op 8 maart 2016 een briefing door de voorzitter van de gecombineerde commissie, prof. dr. E.M.H. Hirsch Ballin, gegeven in de Tweede Kamer. Hij werd daarin bijgestaan door mr. J.N.M. Richelle, lid

van de gecombineerde commissie en tevens voorzitter van de Adviescommissie voor Vreemdelingenzaken. De Kamerleden vroegen zich af hoe het advies zich verhoudt tot de actualiteit, namelijk de toezeggingen die tijdens de EU-Top met Turkije van 7 maart 2016 zijn gedaan tussen de EU en Turkije. Hier is onder andere besproken dat vluchtelingen die illegaal in Griekenland aankomen vanuit Turkije, teruggestuurd worden naar dat land. De EU betaalt Turkije hiervoor EUR 6 mld. Daarnaast zal de EU op legale wijze vluchtelingen opnemen, direct vanuit Turkije. Dhr. Hirsch Ballin gaf aan dat er wel enige overeenkomsten zijn tussen hetgeen is besproken en wat in het advies staat. Daarnaast kwam de vraag aan de orde of andere Schengenlanden, dus ook de Visegrad-landen, mee moeten betalen aan asielopvang in de EU-lidstaten die wel bereid zijn tot opvang. Is dit verdragmatig en politiek afdwingbaar en is dit een werkbare optie? Dhr. Hirsch Ballin lichtte toe dat het hierbij gaat om verplichtingen die op alle lidstaten rusten. Geen enkel land kan zich onttrekken aan verantwoordelijkheid. Er rust op deze staten dus nu al een verplichting tot asielopvang. Het voorstel van de AIV is dat de verdeling van asielzoekers plaatsvindt tussen de landen die een nauwere samenwerking zijn aangegaan met een financiële verplichting voor de landen die hier niet aan meedoen.

Deelname aan '2016 Global Forum on Development', OECD Development Centre', Parijs op 31 maart 2016

In het *OECD Development Centre* in Parijs vond een *Global Forum on Development* plaats dat in het teken stond van de 2030-Agenda voor duurzame ontwikkeling. Namens de AIV namen mw. A. Herderschee (stagiaire) en drs. P. de Keizer (secretaris COS) aan het evenement deel. Met meer dan 400 deelnemers uit verschillende landen en geledingen was het Forum goed bezocht. Tijdens het Forum werd erop gewezen dat extreme armoede wereldwijd een ander karakter heeft gekregen, met bijna de helft van allerarmsten woonachtig in gebieden in conflict. Er zijn wereldwijd 60 miljoen mensen op de vlucht en sommige vluchtelingenkampen worden voor veel mensen permanente verblijfplaatsen. Nadruk kreeg de uitvoering van de duurzame ontwikkelingsdoelen in een nationale context, dat vraagt om toegespitst beleid, op basis van statistische gegevens die de effecten van beleid meten op lokaal niveau. Overheden moeten zich meer rekenschap geven van (onbedoelde) discriminatoire effecten van beleid waardoor groeperingen worden uitgesloten. Coördinatie tussen ministeries is cruciaal en gewaakt moet worden voor

committee that prepared the letter, Professor Ernst Hirsch Ballin gave a briefing in the House of Representatives. He was assisted by Koos Richelle, another member of the joint committee, who also chairs the Advisory Committee on Migration Affairs (ACVZ). MPs wanted to know how the advisory letter related to current events, namely the commitments entered into by the EU and Turkey at the EU-Turkey summit on 7 March 2016. Several issues were discussed at this summit. For example, refugees who illegally enter Greece from Turkey will be sent back to Turkey. In return, the EU will pay Turkey EUR 6 billion and legally resettle refugees that are currently living there. Dr Hirsch Ballin noted that there were some similarities between the issues discussed at the summit and the points raised in the advisory letter. In addition, MPs asked whether other Schengen countries, including the Visegrad states, would have to contribute financially to the reception of asylum seekers in those EU member states that were willing to receive them. Were such payments enforceable under the treaties, as well as from a political and practical perspective? Dr Hirsch Ballin explained that the obligations in question applied to all member states. No country can shirk its responsibilities in this regard. In other words, these states are already obliged to receive asylum seekers. The AIV proposes that asylum seekers be distributed among the countries that have agreed to cooperate more closely in this area, coupled with a financial obligation for those countries that are not participating in the reception of asylum seekers.

Participation in the 2016 Global Forum on Development, OECD Development Centre, Paris, 31 March 2016

On 31 March, the OECD Development Centre in Paris hosted the 2016 Global Forum on Development, which focused on the 2030 Agenda for Sustainable Development. Annaloes Herderschee (trainee) and Pim de Keizer (COS executive secretary) participated in the event on behalf of the AIV. The forum was well attended, attracting over 400 participants from various countries and sections of society. It was pointed out during the forum that the nature of extreme poverty has changed, with almost half of the world's poorest people living in conflict areas. There are 60 million refugees worldwide, and certain refugee camps are becoming permanent places of residence for many of them. The forum also focused on the realisation of the Sustainable Development Goals at national level. This requires targeted policies based on statistical

information that measures the impact of policy at local level. Governments also need to be more aware of the unintended discriminatory effects of policies, which can lead to the exclusion of certain groups. Interministerial coordination is crucial, and individual ministries should be prevented from cherry-picking the most convenient development goals.

Presentation of the advisory report on business and sustainable development to the Minister for Foreign Trade and Development Cooperation, 4 April 2016

At a meeting on 4 April, the chair and members of the committee that prepared AIV advisory report no. 99: *The Dutch Diamond Dynamic: Doing Business in the Context of the New Sustainable Development Goals* presented the report to the Minister for Foreign Trade and Development Cooperation, Lilianne Ploumen. During the meeting, the members of the committee provided an overview of the report and discussed its main points with the minister.

Seminar 'Europe is Our Neighbourhood: Decentralisation and Europeanisation Bring Regions Together in Brussels', 13 April 2016

Following the publication of AIV advisory report no. 100: *Well Connected? On Relations between Regions and the European Union*, the AIV organised a seminar on the report's findings and recommendations, in cooperation with the Association of Provincial Authorities (IPO) and the Association of Netherlands Municipalities (VNG). The participants came from a variety of backgrounds, which was beneficial to the debate.

After some words of welcome from the director of the IPO, Henry Meijdam, the chair of the joint committee on globalisation, Dr Elly Plooij-van Gorsel, provided an overview of the report's recommendations. Next, the Mayor of Schiedam, Cor Lamers, and the King's Commissioner in North Brabant, Professor Wim van de Donk, were invited to respond to the report. They both described it as a useful document that clearly explains the current relationship between subnational authorities, the Netherlands and the EU, as well as how this relationship could be improved. This was followed by a panel discussion with Professor Ellen Mastenbroek, Associate Professor of Public Administration at Radboud University in Nijmegen, Cornelis Visser, Mayor of Twenterand, and Henry Meijdam. Four propositions were posited and discussed by

cherry-picking van de meer bruikbare ontwikkelingsdoelen door afzonderlijke ministeries.

Aanbieding AIV-advies nummer 99 aan minister Ploumen op 4 april 2016

Het AIV-advies nummer 99 'Daadkracht door de Dutch Diamond: ondernemen in het licht van de nieuwe duurzame ontwikkelingsdoelen' is door de voorzitter en de leden van de commissie, die het advies heeft voorbereid, aangeboden aan de minister voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking, mw. drs. E.M.J. Ploumen. Het advies is tijdens het onderhoud kort toegelicht en op hoofdlijnen besproken.

Seminar 'Europa is onze buurt: decentralisatie en Europeanisering brengen regio's in Brussel bij elkaar' naar aanleiding van het AIV-advies nummer 100: 'Goed geschakeld: over de verhouding tussen regio en de EU' op 13 april 2016

Naar aanleiding van het AIV-advies 100, 'Goed geschakeld: over de verhouding tussen regio en de EU', heeft de AIV samen met het IPO en de VNG een seminar georganiseerd over de bevindingen en de aanbevelingen van dit advies. Hierbij waren personen met uiteenlopende achtergronden aanwezig, wat de dialoog ten goede kwam.

Na een welkomstwoord van dhr. H.M. Meijdam, directeur van het IPO, gaf mw. dr. P.C. Plooij-van Gorsel, voorzitter van de gecombineerde commissie Glokalisering, een overzicht van de aanbevelingen van het advies. Dhr. C.H.J. Lamers, Burgemeester van de gemeente Schiedam en prof. dr. W.B.H.J. van de Donk, Commissaris van de Koning in Noord-Brabant, hadden daarna de gelegenheid te reageren op het advies. Beide heren vonden het een nuttig advies, waarin helder uiteengezet wordt hoe decentrale overheden, het Rijk en de EU zich op dit moment tot elkaar verhouden en waar verbetering gewenst is. Na de reacties volgde een paneldiscussie met deelname van mw. prof.dr. E. Mastenbroek, universitair hoofddocent bestuurskunde aan de Radboud Universiteit Nijmegen, ir. C.L. Visser, Burgemeester van de gemeente Twenterand en dhr. H.M. Meijdam. Hier werden vier stellingen geponeerd en bediscussieerd. Vooral de stelling: 'Decentralisatie en Europeanisering nopen tot een grondige verbouwing van het huis van Thorbecke' leidde tot veel discussie. Dhr. M.E. Chavannes, journalist en publicist van 'De Correspondent', besloot het seminar met een afsluitende column.

Verslag technische briefing Tweede kamer over het AIV-advies 'Goed Geschakeld: over de verhouding tussen regio en de EU' op 28 april 2016

De discussie met de Kamerleden over het uitgebrachte advies spitste zich toe op een eventuele wijziging van het mandaat en de werkwijze van het Comité van de Regio's (CvdR). Mw. dr. P.C. Plooij-van Gorsel merkt op dat de CvdR-leden erg gericht zijn op de versterking van hun eigen positie en die van hun partijpolitieke fracties, waarmee het Comité een schaduw is geworden van het Europees Parlement. Voorts stelt zij dat de verandering van de werkwijze niet noodzakelijkerwijs gekoppeld is aan een verandering van het mandaat. De AIV is van mening dat er meer vanuit de behoeften en uitvoerbaarheid op regionaal niveau en minder vanuit de politieke invalshoek moet worden gewerkt binnen het Comité. Daarnaast moet er meer aandacht zijn voor de uitvoerbaarheid voor de regio's in Brussel. Ze wijst nadrukkelijk op de aanbeveling dat de decentrale overheden tijdens het gehele wetgevingstraject moeten worden betrokken als 'mededepartement'. Het ministerie van Binnenlandse Zaken heeft hierbij als 'moederdepartement' een speciale rol. Wat betreft de rol van het parlement wijst mevrouw Plooij-van Gorsel op de mogelijkheid dat de Kamerleden de ministers kunnen vragen of de regio's goed zijn aangehaakt. Mw. mr. M.C.B. Visser, lid van de gecombineerde commissie, voegde daaraan toe dat de EU door de burgers wordt gezien vanuit hun eigen lokale perspectief. De regio's worden daarmee dus steeds belangrijker. Het Comité heeft immers een formele taak opgelegd in het Verdrag van Lissabon op het gebied van het bewaken van de subsidiariteit. Nationale parlementen moeten eveneens bekijken hoe ze met die regionalisering omgaan. Zij stelt voorts dat het huis van Thorbecke niet omver hoeft te worden getrokken. Burgers zien het huis van Thorbecke als een constellatie waarop een (wankele) EU-zolder is gebouwd, terwijl de burgers eigenlijk nog steeds overleggen of er wel een bouwvergunning had moeten worden afgegeven. Burgers hebben nieuwe vensters nodig voor dat huis. Via het perspectief van de steden en de regio's is dat misschien mogelijk.

Seminar over het AIV-advies nummer 99 'Daadkracht door de Dutch Diamond: ondernemen in het licht van de nieuwe duurzame ontwikkelingsdoelen' op 2 mei 2016

Op maandagmiddag 2 mei 2016 vond in de New World Campus in Den Haag een informele bijeenkomst plaats met vertegenwoordigers uit het bedrijfsleven, de overheid,

the panel. In particular, the proposition that decentralisation and Europeanisation require a complete overhaul of the administrative structure of the Netherlands gave rise to a lengthy discussion. Finally, Marc Chavannes, journalist and political commentator at *De Correspondent*, wrapped up the seminar with concluding remarks.

Summary of a technical briefing in the House of Representatives on AIV advisory report no. 100: *Well Connected? On Relations between Regions and the European Union*, 28 April 2016

This discussion with MPs on the advisory report focused on potential changes to the mandate and procedures of the Committee of the Regions (CoR). Dr Elly Plooij-van Gorsel noted that the members of the CoR are very focused on strengthening their own position and that of their political groups. As a result, the CoR has become a clone of the European Parliament. She also asserted that a change in the committee's procedures was not necessarily linked to a change in its mandate. The AIV believes that the committee's work should focus more on needs and practicability at regional level and less on political standpoints. Moreover, Brussels should devote more attention to the practicability of EU policy for the regions. Dr Plooij-van Gorsel highlighted the AIV's recommendation that subnational authorities be treated as a quasi-ministry throughout the legislative procedure. As the ministry responsible for subnational authorities, the Ministry of the Interior and Kingdom Relations plays a special role in this regard. As regards the role of parliament, she pointed out that MPs can ask ministers whether the regions are well connected. Another member of the joint committee, Mirella Visser, added that citizens see the EU from their own local perspective. The regions are thus becoming increasingly important. In fact, the Lisbon Treaty formally tasked the CoR with protecting subsidiarity. National parliaments should likewise consider how they intend to deal with this move towards regionalisation. Ms Visser also noted that the administrative structure of the Netherlands does not have to be demolished. Citizens regard that structure as a building to which an unstable 'EU attic floor' has been added, even as people continue to debate whether a building permit should have been granted in the first place. These citizens require new windows, and the municipalities and regions may be able to provide them.

Seminar on AIV advisory report no. 99: The Dutch Diamond Dynamic: Doing Business in the Context of the New Sustainable Development Goals, 2 May 2016

On 2 May an informal gathering of representatives from the private sector, the government, civil society organisations, knowledge institutions and financial institutions was held at the New World Campus in The Hague. The main topic of discussion was how cooperation between these actors – within the so-called Dutch Diamond – can be organised more effectively. The gathering was organised by Erasmus University's Partnerships Resource Centre.

Roundtable discussion with the Permanent Parliamentary Committee on Defence, 25 May 2016

On 25 May, the chair of the AIV, Professor Jaap de Hoop Scheffer, participated in a roundtable discussion on multi-year defence planning organised by the Permanent Parliamentary Committee on Defence.

Meeting between the Coordinator for National Implementation of the Global Goals and representatives of the Multilateral Organisations and Human Rights Department, the Interministerial Focal Group and the AIV's Development Cooperation Committee, 27 May 2016

On 27 May, Hugo von Meijenfeldt (Coordinator for National Implementation of the Global Goals), Peter van der Vliet (Director of the Ministry of Foreign Affairs' Multilateral Organisations and Human Rights Department (DMM) and Global Goals Ambassador), Saskia Tjeerdsma (DMM Global Goals policy officer) and members of the COS met to discuss the 2030 Agenda for Sustainable Development and the resulting Global Goals. Various parties pushed for the meeting after a request for advice on the Netherlands' contribution to the implementation of the Sustainable Development Goals (SDGs) was put on hold.

Key topics of discussion included the challenge of getting small and medium-sized enterprises to contribute to the implementation of the SDGs and the need for closer coordination between the relevant ministries in order to promote synergies between the SDGs. The Netherlands' announcement that it would present a national implementation progress report at the upcoming High-Level Political Forum on Sustainable Development in July 2017 was also discussed.

maatschappelijke organisaties en kennis- en financiële instellingen, waarin de vraag centraal stond hoe de samenwerking binnen de zogenoemde *Dutch Diamond* beter is te organiseren. De bijeenkomst was voorbereid door het *Partnerships Resources Centre* van de Erasmus Universiteit.

Rondetafelgesprek Vaste Kamercommissie voor Defensie op 25 mei 2016

De AIV-voorzitter prof. mr. J.G. de Hoop Scheffer nam deel aan een rondetafelgesprek over meerjarige defensieplannen. Zie: <<https://www.tweedekamer.nl/nieuws/kamernieuws/rondetafelgesprek-over-meerjarige-defensieplannen>> en <<http://nos.nl/artikel/2107219-de-hoop-scheffer-code-oranje-voor-defensie.html>>.

Gesprekken met de Coördinator Nationale Implementatie Global Goals, DMM en leden van de interdepartementale focal group en van AIV-COS op 27 mei 2016

Op 27 mei 2016 voerden mr. H.G. von Meijenfeldt (Coördinator nationale implementatie *Global Goals*), drs. P. van der Vliet (directeur DMM en *Global Goals* Ambassadeur) en mw. S. Tjeerdsma (DMM beleidsmedewerker *Global Goals*) plus leden van AIV-COS een gesprek over de uitvoering van de internationale 2030-Agenda voor duurzame ontwikkeling en bijbehorende *Global Goals*. Op het gesprek was aangedrongen nadat een adviesaanvraag over de Nederlandse bijdrage aan het uitvoeren van de duurzame ontwikkelingsdoelen was aangehouden.

Gesprekspunten waren onder meer de uitdaging om het midden- en kleinbedrijf mee te krijgen bij de uitvoering van de duurzame ontwikkelingsdoelen, verdere afstemming tussen de betrokken ministeries om de samenhang tussen de duurzame ontwikkelingsdoelen te vergroten. Ook werd besproken dat Nederland te kennen heeft gegeven om tijdens het aanstaande *High Level Political Forum* in juli 2017 over de nationale voortgang in uitvoering verslag uit te brengen.

Lunchpresentatie en debat, AIV-advies nummer 99 'Daadkracht door de Dutch Diamond: ondernemen in het licht van de nieuwe duurzame ontwikkelingsdoelen' op 9 juni 2016

Het advies kreeg ook aandacht tijdens een lunchbijeenkomst op het ministerie van Buitenlandse Zaken. Panellid drs. A.H.J. Veneman van Akzo Nobel merkte op dat publiek-private

partnerschappen alleen niet dé oplossing zijn. Regulering, naast transparantie en belastingen zijn evenzo noodzakelijk. Naar zijn inschatting zijn er nog te weinig bedrijven die zich primair op duurzame ontwikkeling richten. Een tweede lid van het panel, mw. D. Hirsch, directeur van Both Ends, wees op de focus in het advies over het bedrijfsleven als ‘lijdend’ voorwerp. Laten we niet vergeten dat bedrijven vaak heel leidend zijn, stelde zij, zeker ook bij wet- en regelgeving. Veel afspraken die komen immers tot stand onder invloed van sterke lobby's door (grote) bedrijven. Een derde spreker uit het panel, mw. dr. M. Dekker van ACS INCLUDE oordeelde positief over de aanbevelingen in het advies maar vond wel dat het te gemakkelijk ervan uitgaat dat door het stimuleren van duurzaam ondernemen de duurzame ontwikkelingsdoelen zullen worden gerealiseerd. Bovendien richt het advies zich te veel op grote bedrijven en te weinig op het midden- en kleinbedrijf, was haar stelling.

Conferentie over duurzame ontwikkelingsdoelen van 27 tot 29 juni 2016 in Amsterdam

Deze conferentie, die als ondertitel had *critical perspectives on governance*, bracht twee AIV-adviezen onder de aandacht. In een sessie over partnerschappen presenteerde dr. B.S.M. Berendsen, lid van de COS, het advies nummer 99 ‘Daadkracht door de Dutch Diamond: ondernemen in het licht van de nieuwe duurzame ontwikkelingsdoelen’. Prof. dr. R.E. van der Hoeven, eveneens lid van de COS, zat de sessie voor over financiering voor ontwikkeling. Hij ging in op de uitkomsten van het AIV-advies nummer 89 ‘Naar betere mondiale financiële verbondenheid: het belang van een coherent internationaal economisch en financieel stelsel’.

Gesprek voorzitter CEI met Tweede Kamerlid A. Mulder (VVD) op 14 september 2016

Lid van de AIV en voorzitter van de CEI, prof.dr. A. van Staden, sprak met de heer Mulder, Tweede Kamerlid (VVD) op verzoek van laatstgenoemde. Onderwerpen die in het gesprek aan de orde kwamen betroffen onder meer de mogelijke gevolgen van het vertrek van het Verenigd Koninkrijk uit de EU als resultaat van het Britse referendum op 23 juni 2016, het debat over de toekomst van de EU met een eerste bijeenkomst van Europese staatshoofden en regeringsleiders op 16 september 2016 in Bratislava, de verhouding van Turkije tot de EU en de bredere EU-toetredingsagenda.

Lunchtime presentation and panel discussion on AIV advisory report no. 99: *The Dutch Diamond Dynamic: Doing Business in the Context of the Sustainable Development Goals*, 9 June 2016

The AIV's report on business and sustainable development also received attention during a lunchtime meeting at the Ministry of Foreign Affairs. One of the panel members, André Veneman (Director of Sustainability at AkzoNobel), noted that public-private partnerships alone are not the solution. Regulation is as essential as transparency and taxation. According to André Veneman there are still too few companies that focus primarily on sustainable development. A second panel member, Daniëlle Hirsch (Director of Both ENDS), highlighted the report's focus on the private sector as a subordinate actor. She reminded those present that companies often play a dominant role, especially when it comes to legislation. After all, many agreements are concluded under the influence of powerful corporate lobbies. A third member of the panel, Dr Marleen Dekker of Leiden's African Studies Centre and knowledge platform INCLUDE, welcomed the report's recommendations but felt that it was too quick to assume that the SDGs would be achieved by stimulating corporate sustainability. In addition, she argued that the report focused too heavily on large corporations and too little on small and medium-sized enterprises.

Conference on ‘Critical Perspectives on Governance by Sustainable Development Goals’, 27-29 June 2016

This conference drew attention to two of the AIV's advisory reports. At a session on partnerships, Dr Bernard Berendsen of the Development Cooperation Committee (COS) presented AIV advisory report no. 99: *The Dutch Diamond Dynamic: Doing Business in the Context of the New Sustainable Development Goals*. Another member of the COS, Professor Rolph van der Hoeven, chaired the session on funding for development, where he discussed the findings of AIV advisory report no. 89: *Improving Global Financial Cohesion: The Importance of a Coherent International Economic and Financial Architecture*.

Meeting between the chair of the European Integration Committee (CEI) and Anne Mulder MP (VVD), 14 September 2016

On 14 September, Professor Alfred van Staden (AIV/CEI chair) met with Anne Mulder MP (VVD) at the latter's request.

Issues discussed during the meeting included the potential implications of the United Kingdom's withdrawal from the EU as a result of the British referendum on 23 June 2016, the debate on the future of the EU, which was launched at a meeting of European heads of state and government in Bratislava on 16 September 2016, Turkey's relationship with the EU and the broader EU accession agenda.

Meeting between the chair and vice-chair of the Human Rights Committee (CMR) and the Minister of Foreign Affairs, 28 September 2016

On 28 September, Professor Ernst Hirsch Ballin and Professor Tineke Cleiren met with the Minister of Foreign Affairs, Bert Koenders, to discuss several human rights issues and requests for advice. The meeting was productive. The minister also expressed support for an advisory report on the subject of illiberal democracies.

Meeting between the AIV and members of the Permanent Parliamentary Committees on Foreign Affairs, Defence, Foreign Trade and Development Cooperation, and European Affairs, 14 September 2016

On 14 September, a delegation of the AIV met with representatives of the above-mentioned committees to discuss the AIV's 2016 work programme and 2015 annual report. Potential topics for requests for advice from parliament were also discussed. In addition to five MPs, the meeting was attended by Professor Jaap de Hoop Scheffer (AIV chair), Professor Alfred van Staden (AIV vice-chair/CEI chair), Professor Tineke Cleiren (AIV/CMR vice-chair), Professor Joyeeta Gupta (AIV/COS vice-chair) and Professor Joris Voorhoeve (AIV/CVV chair).

Summary of the AIV's annual seminar, 14 October 2016

The AIV's annual seminar, on the subject of producing advisory reports in a rapidly changing international and social context, took place in the Ministry of Foreign Affairs' Max van der Stoel room on Friday 14 October 2016. The keynote speaker was Professor Kim Putters, Director of the Netherlands Institute for Social Research (SCP).

The chair of the AIV, Professor Jaap de Hoop Scheffer, opened the seminar and acted as respondent.

Gesprek voorzitter en vicevoorzitter CMR met minister Koenders op 28 september 2016

Prof.dr. E.M.H. Hirsch Ballin en mw. prof.mr. C.P.M. Cleiren spraken op 28 september met minister Koenders over een aantal mensenrechtenonderwerpen en aanvragen. Het was een constructief gesprek. Ook het onderwerp *illiberal democracies* kon op steun van de minister rekenen.

Gesprek AIV met leden van de vaste Commissies voor Buitenlandse Zaken, Defensie, Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking en Europese Zaken op 14 september 2016

Een delegatie van de AIV sprak op 14 september met vertegenwoordigers van de Vaste Commissies van de Tweede Kamer over het werkprogramma 2016 en het jaarverslag 2015. Naast een vijftal Kamervertegenwoordigers waren aanwezig prof.mr. J.G. de Hoop Scheffer (voorzitter AIV), prof.dr. A. van Staden (vicevoorzitter AIV/voorzitter CEI), mw. prof.mr. C.P.M. Cleiren (AIV/vicevoorzitter CMR), mw. prof.dr. J. Gupta (AIV/vicevoorzitter COS), prof.dr.ir. J.J.C. Voorhoeve (AIV/voorzitter CVV). Ook werd gesproken over mogelijke adviesonderwerpen tijdens de Kamer.

Verslag themabijeenkomst op 14 oktober 2016

Op vrijdagochtend 14 oktober 2016 organiseerde de AIV zijn jaarlijkse themabijeenkomst met als onderwerp 'Advisering in een sterk veranderde internationale en maatschappelijke context' in de Max van der Stoelzaal op het ministerie van Buitenlandse Zaken. De directeur van het Sociaal Cultureel Planbureau (SCP), prof.dr. K. Putters, trad op als hoofdspreker.

De voorzitter van de AIV, prof.mr. J.G. de Hoop Scheffer, opende de bijeenkomst en trad als coreferent op.

De inleiding van prof. Putters was getiteld 'Tussen de wijk en de wereld. Verdeeld land tussen hoop en vrees?' Het SCP brengt elk kwartaal het 'Continu Onderzoek Burgerperspectieven' uit. Dit onderzoek beoogt een beeld te geven van de veranderingen en constanten in de persoonlijke, politieke en maatschappelijke opvattingen van de Nederlandse burgers. Voor dit onderzoek wordt elk kwartaal een peiling gehouden en Nederlanders hebben globaal gesproken het idee dat het met henzelf goed gaat. Nederland scoort hoog op veel indexen. Tegelijkertijd staan de verzorgingsstaat, de economie en de welvaart onder

druk. Nederlanders maken zich daarom zorgen over de houdbaarheid van deze verworvenheden in de toekomst.

Het SCP heeft een model ontwikkeld dat de Nederlandse samenleving in zes groepen onderverdeelt op basis van de toegang tot vier verschillende hulpbronnen: persoons-, economisch, cultureel en sociaal kapitaal. De zes groepen zijn: de gevestigde bovenlaag, de jonge kansrijken, de werkende middengroep, de comfortabel gepensioneerden, de onzekere werkenden en de achterblijvers. Veel overheidsbeleid richt zich op de laatste groep, maar dit beleid is in de laatste decennia nog weinig effectief gebleken en het gebrek aan toegang tot hulpbronnen wordt in veel gevallen van generatie op generatie doorgegeven. In de middelste groepen heerst veel onzekerheid. Hieronder vallen de mensen die vaak 'veel ballen in de lucht moeten houden'. Hun verantwoordelijkheid voor kinderen of ouderen en/of afhankelijkheid van (onzekere) banen of zorg, maakt dat deze groep zich zorgen maakt over de toekomst. Het aantal gepensioneerden, dat door de bank genomen een redelijk stevige economische positie heeft, neemt de komende decennia sterk toe, van 2,8 miljoen vijftigplussers nu naar 4,7 miljoen in 2050. De 'onzekere werkenden' geven stem aan de boosheid in de maatschappij. Bij de 'achterblijvers' is sprake van stapeling van problemen. De 'onzekere werkenden' en 'de achterblijvers', samen 29% van de Nederlandse bevolking, hebben het vertrouwen in de instituties verloren.

Dhr. Putters onderscheidde een aantal maatschappelijke scheidslijnen: het verschil in levensverwachting en de kwaliteit van leven, ongelijkheid op de arbeidsmarkt en in het onderwijs, een etnische scheidslijn en een scheidslijn wat betreft zeggenschap (wantrouwen in instituties). De onderwerpen binnen deze vier scheidslijnen zijn sterk met elkaar verweven. Gezondheidszorg, financiële situatie en onderwijs beïnvloeden de levensverwachting en de etnische scheidslijn heeft invloed op de positie op de arbeidsmarkt.

Grosso modo duiden Nederlanders steeds dezelfde onderwerpen aan als de voornaamste problemen. Afhankelijk van de omstandigheden van het moment, krijgt een bepaald probleem prioriteit. In 2015 nam de aandacht voor integratie en immigratie sterk toe, terwijl het afgelopen kwartaal samenleven en gezondheidszorg weer meer prioriteit krijgen. Tot 2014 was er in Nederland sprake van toenemende steun voor de opvang van migranten. Meer recente gegevens zijn

Professor Putter's introduction was entitled 'Between local and global: A country divided between hope and fear?'. The SCP publishes a quarterly survey which aims to provide an overview of changes and continuities in the personal, political and social attitudes of the Dutch public. For the purpose of this survey, the SCP conducts a quarterly poll. In general, the Dutch believe that they are doing well, and the Netherlands scores highly on several indicators. At the same time, however, the welfare state, the economy and prosperity are under pressure. Dutch people are therefore concerned about the future sustainability of all the country has achieved.

The SCP has developed a model that divides Dutch society into six groups based on their access to the following four resources: personal, economic, cultural and social capital. The six groups are the established upper echelon, privileged younger people, the employed middle echelon, comfortable retirees, insecure workers and the precariat. Many government policies target the last group, but they have not proved very effective in recent decades. In many cases, lack of access to resources is passed down from generation to generation. The middle groups, which include people who often have to 'keep a lot of balls in the air', experience a lot of uncertainty. Their responsibility for their children and/or elderly parents and their dependence on insecure jobs or care cause them to worry about the future. The number of over-65s, who are generally in a relatively strong financial position, will increase sharply in the coming decades, from 2.8 million now to 4.7 million in 2050. The insecure workers give voice to the anger in society, while the precariat are characterised by an accumulation of problems. These two groups, which together account for 29% of the Dutch population, have lost faith in the establishment.

Professor Putters identified several dividing lines in society: differences in life expectancy and quality of life, inequality in the labour market and education, ethnic divisions and differing levels of political influence (distrust of the establishment). The issues within these four categories are closely intertwined. Healthcare, financial situation and education have an impact on life expectancy, while ethnic divisions affect a person's position in the labour market.

In general, Dutch people consistently highlight the same key problems. Specific issues are prioritised depending on

the prevailing circumstances. In 2015, there was a sharp increase in the amount of attention devoted to integration and immigration, while community issues and healthcare have gained priority during the past quarter. Until 2014, support for the reception of migrants was rising in the Netherlands. More recent data are not yet available, but it is likely that support has declined somewhat since 2015. Public opinion in the Netherlands has become more negative towards migrants, with 60% of the Dutch public fearing a loss of national identity.

Professor Putters also highlighted the growing distrust of the establishment. The Dutch are particularly critical of politicians and political parties. In spite of this, Dutch democracy is viewed fairly positively. There is limited support for representative democracy (34%), and decision-making powers need to be shared more widely, for example through referendums. Support for more direct forms of democracy is most popular among less educated individuals. The public's desire for more say in government policy also has a direct impact on the level of support for Dutch EU membership.

Research nevertheless points to a certain tempering of this distrust. Confidence in politics has risen slightly in recent months. There is a greater sense of optimism regarding the economy and the country's future than in most other European countries.

The Dutch are cautiously optimistic about globalisation and free trade, scoring somewhere around average on this issue. Domestic confidence is relatively high. The Dutch public has a high level of trust in parliament and the justice system. Confidence in religious organisations is also high, despite the fact that only a minority of people remain religiously affiliated. Most take a firm position on the separation of church and state and are opposed to the interference of religious organisations in political matters.

In the past quarter, Dutch support for EU membership was the highest among all member states. However, this does not automatically mean that most Dutch people have a positive view of the EU. There is also 'negative support', based on the idea that it is better to remain a member of the EU than to leave. Support for the EU and globalisation is closely correlated to education levels, being far below average among

nog niet beschikbaar maar het is aannemelijk dat vanaf 2015 sprake zal zijn van een lichte daling. De Nederlandse publieke opinie is structureel negatiever geworden ten opzichte van immigranten, 60% van de Nederlanders vreest het verlies van eigenheid.

Dhr. Putters wees verder op een groeiend wantrouwen in de instituties. Nederlanders zijn negatief over politici en de politieke partijen in het bijzonder. De democratie in Nederland wordt echter redelijk positief beoordeeld. Er bestaat beperkte steun voor de representatieve democratie (34%) en er is behoefte aan een uitbreiding van de beslissingsmacht, door bijvoorbeeld referenda. Directere vormen van democratie worden voornamelijk gesteund door laagopgeleiden. De behoefte aan meer medezeggenschap onder burgers houdt ook verband met de mate van steun voor het Nederlands EU-lidmaatschap.

Toch wijst onderzoek ook op enige relativisering van het wantrouwen. Het vertrouwen in de politiek is de afgelopen periode licht gestegen. Er heerst een groter gevoel van optimisme over de economie en de toekomst van het land dan in de meeste andere Europese landen.

Nederlanders zijn voorzichtig optimistisch over globalisering en vrijhandel. Nederland bevindt zich op dit punt in de middenmoot. Het binnenlands vertrouwen is relatief hoog. Nederlanders hebben veel vertrouwen in het rechtssysteem en in de volksvertegenwoordiging. Ook het vertrouwen in religieuze organisaties is groot, ondanks het feit dat slechts een minderheid van de Nederlanders nog verbonden is aan een kerkgenootschap. De meeste Nederlanders zijn zeer stellig wat betreft de scheiding tussen kerk en staat en men wenst geen inmenging van religieuze organisaties in de politiek.

In het laatste kwartaal is de Nederlandse steun voor het EU-lidmaatschap in vergelijking met de andere lidstaten het hoogst. De steun voor het lidmaatschap betekent echter niet per definitie dat de meeste Nederlanders positief tegenover de EU staan. Er is sprake van negatieve steun, gebaseerd op het idee dat het beter is om lid te blijven dan om uit de EU te stappen. De steun voor de EU en voor globalisering is gerelateerd aan opleidingsniveau. De steun voor globalisering onder laagopgeleiden is ver onder het gemiddelde en visa versa.

Globalisering brengt internationale kwesties steeds dichterbij huis en kan leiden tot nieuwe verhoudingen tussen de wijk, Nederland, de EU en de wereld met nieuwe rollen voor overheden, bedrijven en burgers en wel op drie fronten: welvaart, solidariteit en democratie. Door de veranderingen in de samenleving is het van belang dat gekeken wordt naar nieuwe visies op economie en welvaart en het mogelijk ontstaan van nieuwe kwetsbare groepen. Hiervoor is het van belang een nieuw perspectief te ontwikkelen op kwesties als solidariteit en inclusiviteit. De rol van maatschappelijke organisaties is goeddeels verdwenen waardoor alle problemen naar de politiek trechteren en worden gepolitiseerd. Daarom is het noodzakelijk te bezien op welke wijze meer representatieve, directe democratie tot stand kan komen.

Reactie van de AIV-voorzitter prof. mr. J.G. de Hoop Scheffer

Dhr. De Hoop Scheffer dankt de dhr. Putters voor de informatieve en inspirerende inleiding en geeft een reactie vanuit de rol en positie van de AIV. De verschuivende machtsverhoudingen in de wereld zijn in het kader van het onderwerp van belang. De effecten manifesteren zich steeds nadrukkelijker en zijn langzamerhand onontkoombaar: de opkomst van China en andere regionale machten, het voorzichtige buitenlands beleid van de VS, de agressie van Rusland en de desintegratie van de EU. Alom is duidelijk dat 'het Westen' niet langer de dienst uitmaakt. Nederlandse burgers nemen deze ontwikkelingen waar en dat draagt bij aan het gevoel van onzekerheid, *fear breeds proximity*.

Onderzoekers betogen dat de toename van populisme niet alleen wordt veroorzaakt door de globalisering. Zij wijzen ook op de *cultural backlash* dat vertaald zou kunnen worden als de conservatieve tegenbeweging. Dit is een reactie op de progressieve culturele veranderingen van de afgelopen decennia; de tijd van het post-materialisme. Mensen hebben het gevoel dat gaandeweg allerlei traditionele waarden verloren zijn gegaan.

De toenemende naar binnen gekeerdheid heeft overigens ook gevolgen voor het imago van Nederland en de mogelijkheden om internationaal beleid te beïnvloeden. Daarvan zijn we ons niet altijd bewust, in het buitenland worden de binnenlandspolitieke ontwikkelingen wel degelijk gevolgd.

the less educated and far above average among the highly educated.

Globalisation brings international issues ever closer to home and can modify relations between local communities, the Netherlands, the EU and the world. This creates new roles for government authorities, companies and citizens on three different fronts – prosperity, solidarity and democracy. Given the changes taking place in society, it is important to consider new ways of thinking on the economy and prosperity, as well as the potential emergence of new vulnerable groups. We therefore need to develop a new approach to issues such as solidarity and inclusiveness. Because the role of civil society organisations has largely disappeared, all problems are gravitating toward the political sphere and being politicised. It is therefore important to examine how we can establish a more direct and representative form of democracy.

Response of the chair of the AIV

The chair of the AIV, Professor Jaap de Hoop Scheffer, thanked Professor Putters for his informative and thought-provoking introduction and responded on behalf of the AIV. The shift in the global balance of power is a key aspect of the issue at hand. Its effects, which are becoming increasingly pronounced and are gradually becoming inescapable, include the rise of China and other regional powers, the United States' cautious foreign policy, Russia's aggression and the disintegration of the EU. It is clear to all that the West no longer calls the shots. Dutch citizens can see these developments, which are contributing to their sense of uncertainty. This fear gives rise to an inward-looking perspective.

Experts claim that globalisation is not the only cause of the recent rise in populism. They also point to a cultural backlash that is taking the form of a conservative countermovement. This is a response to the progressive cultural changes that have taken place in recent decades, since the rise of post-materialism. People feel that all kinds of traditional values have gradually been lost.

This increasing inwardness also has implications for the Netherlands' image and its ability to influence international policy. We are not always aware of it, but foreign countries actively follow domestic developments in the Netherlands.

What do the SCP's findings mean for the AIV? Business as usual is not an option, so what should we be doing instead? The AIV's task is to place international developments in their proper context. Politicians and the public require reliable information on the world they live in. What affects the Netherlands as a country, as an EU member state, as part of the global community embodied by the United Nations and as a member of strategic partnerships such as NATO? How do we preserve our moral frameworks in a world where respect for human rights is under pressure? What are the Netherlands' interests in all these areas? How can we define them in broad terms? What resonates with the public?

Given the rapid turnover of information, the AIV could consider responding more quickly to current events by publishing advisory reports of no more than, say, five pages at short notice, in addition to its 'traditional' reports.

Another point relates to the observation that the global has become local. In this day and age, international issues are part of the national and subnational debate. The prolonged period of turmoil in the Netherlands following the failed coup in Turkey and the resulting tensions within our Turkish community are a striking example of this phenomenon. In the education sector, teachers face similar problems and have to deal with deeply polarised discussions in the classroom. These are just a few examples, but there are obviously many more.

The third point concerns the information society we live in. Everyone is confronted with an abundance of information on the internet and social media. This causes considerable confusion and uncertainty. Truths and falsehoods are becoming harder to separate, giving rise to a growing army of fact-checkers. Regimes and other actors whose intentions towards us are less than pure skilfully exploit this situation. One example of this is Russia's campaign of disinformation with regard to the downing of flight MH17. Using the internet and social media also reinforces people's tendency to look for information that confirms their existing point of view. The AIV has another important task in this regard, namely to extract the relevant facts from the wealth of information on international issues and prepare advisory reports that are of interest to the general public and thus contribute to public debate.

Wat betekenen de bevindingen van de SCP voor de AIV? Geen *business as usual* maar wat dan wel? Het is de taak van de AIV om de internationale ontwikkelingen in het juiste perspectief te plaatsen. Politiek en burger zijn gediend met betrouwbare informatie over de wereld waarin zij leven. Wat raakt Nederland, nationaal, als onderdeel van de Europese Unie, als deel van de wereldgemeenschap van de Verenigde Naties, als onderdeel van een strategisch bondgenootschap als de NAVO? Hoe houden we onze morele kaders overeind in een wereld waar de aandacht voor mensenrechten onder druk staat? Waar liggen op al deze terreinen de Nederlandse belangen? Hoe kunnen we die belangen duiden in brede zin? Wat raakt de burger?

Door de hoge omloopsnelheid van informatie zou de AIV daarom naast de 'traditionele' adviezen sneller kunnen inspelen op de actualiteit met adviezen van bijvoorbeeld maximaal vijf bladzijden die in een kort tijdsbestek tot stand komen.

Een tweede punt betreft de constatering dat de wereld de wijk is binnengekomen. Vandaag de dag maken internationale vraagstukken onderdeel uit van nationale discussies en discussies in de wijk. De aanhoudende beroering in Nederland na de mislukte coup in Turkije en de onderlinge spanningen binnen de Turkse gemeenschap als gevolg daarvan, zijn een treffend voorbeeld. In het onderwijs hebben docenten met vergelijkbare problemen te kampen en moeten zij omgaan met sterk gepolariseerde discussies in de klas. Dit zijn een paar voorbeelden maar zo zijn er natuurlijk veel meer.

Het derde onderwerp betreft de informatiesamenleving waarin we leven. Iedereen wordt via internet en sociale media geconfronteerd met een overdaad aan informatie. Dat leidt enerzijds tot de nodige verwarring en onduidelijkheid. Wat is waar en wat niet waar, vandaar de groeiende *factcheckers*. Regimes en partijen die het minder goed met ons voor hebben, maken daar handig gebruik van. Zie bijvoorbeeld de desinformatiecampagnes vanuit Rusland over de MH17. Anderzijds versterkt het gebruik van internet en sociale media de neiging bij mensen om informatie te zoeken 'binnen het eigen gelijk'. Ook hier ligt een belangrijke taak voor de AIV, om in de veelheid aan informatie over internationale vraagstukken de juiste informatie te filteren en adviezen te schrijven die ook voor het bredere publiek interessant zijn en zo een grotere rol te spelen in het publieke debat.

Om de discussie te entameren waren drie stellingen geponeerd:

1. Zou de AIV korte en op de directe actualiteit toegespitste adviezen moeten uitbrengen?
2. Moet de AIV zich ook toeleggen op binnenlandse vraagstukken met een externe dimensie?
3. Moet de AIV meer dan tot nog toe participeren in actuele politieke en publieke discussies?

Uit de daaropvolgende geanimeerde discussie blijkt dat stelling 1 geheel wordt onderschreven en dat bij de stellingen 2 en 3 meer aarzeling bestaat.

Afsluitend dankte de voorzitter van de AIV de leden, oud-leden en andere geïnteresseerden voor hun aanwezigheid.

Bijeenkomsten van voorzitters en secretarissen

Gedurende het kalenderjaar werd tweemaal vergaderd door de voorzitters van de strategische adviesraden. In dat verband werden ervaringen uitgewisseld en werd informatie verstrekt over specifieke onderwerpen, zoals werkprogramma's. De secretarissen van de strategische adviesraden kwamen iedere zes weken bijeen om ervaringen uit te wisselen, te spreken over gezamenlijke activiteiten en andere lopende zaken.

To get the debate going, three propositions were put forward:

1. Should the AIV publish short advisory reports that focus directly on current events?
2. Should the AIV extend its focus to domestic issues with international ramifications?
3. Should the AIV increase its participation in political and public debates on topical issues?

During the lively debate that followed, it emerged that proposition 1 enjoyed unmitigated support but that propositions 2 and 3 gave rise to a certain amount of hesitation.

In closing, the chair of the AIV thanked the members, former members and other interested parties for their attendance.

Meetings of the chairs and executive secretaries of the advisory councils

During the calendar year, the chairs of the strategic advisory councils met twice to share experiences and exchange information on a number of specific topics, such as work programmes. The executive secretaries of the strategic advisory councils also met every six weeks to share experiences and discuss joint reports and other pending matters.

TAAK EN WERKWIJZE

Tasks and working methods

THE AIV, WHICH WAS ESTABLISHED BY ACT OF PARLIAMENT

on 1 January 1998, is an independent statutory advisory body responsible for advising the government on matters relating to foreign policy (including development cooperation) and defence. The AIV has nine members. This is below the maximum of 15 members laid down in the Advisory Bodies Framework Act. In accordance with the Advisory Council on International Affairs Act, the AIV has four permanent committees: the Human Rights Committee (CMR), the Peace and Security Committee (CVV), the Development Cooperation Committee (COS) and the European Integration Committee (CEI). The chairs and vice-chairs of these committees are members of the AIV. In addition to them, each committee has 12 members.

The AIV and its permanent committees were created at a time when international relations were becoming increasingly complex and interconnected. The AIV combines the expertise of the members of its various committees when making recommendations on issues bearing on more than one of the four areas mentioned above. This allows links to be made between these areas and enables the AIV to respond to international developments with implications for the Netherlands. The added value represented by the AIV and its committees lies in its in-depth knowledge and expertise in each policy area, in combination with the connections it can establish between them.

The AIV publishes advisory reports at the request of the Minister of Foreign Affairs, the Minister of Defence and/or the Minister for Foreign Trade and Development Cooperation, as well as at the request of Parliament.

The AIV operates largely on the basis of its statutory work programme. The work programme is intended as an overview of the subjects that the AIV plans to examine during the calendar year (see annex for the Work Programme for 2016). The requests for advice and the time schedules are determined more precisely in the course of the year. Certain subjects for reports may be withdrawn or new requests may be made which were not included in the work programme.

DE AIV IS EEN PER 1 JANUARI 1998 BIJ WET INGESTELD

onafhankelijk adviesorgaan, dat adviseert over het buitenlands beleid (met inbegrip van ontwikkelingssamenwerking) en het defensiebeleid. De AIV heeft negen leden. Dit is binnen het maximum van vijftien, zoals nog steeds staat aangegeven in de Kaderwet adviescolleges. De AIV kent, op basis van de Wet op de AIV, vier permanente commissies voor de gebieden van de rechten van de mens (CMR), vrede en veiligheid (CVV), ontwikkelingssamenwerking (COS) en Europese integratie (CEI). De voorzitters en de vicevoorzitters van deze commissies zijn lid van de AIV; daarnaast zijn er twaalf leden per commissie.

De AIV en zijn permanente commissies zijn in het leven geroepen tegen de achtergrond van de toenemende complexiteit en verwevenheid van de internationale betrekkingen. Voor vraagstukken op de raakvlakken van de bovengenoemde gebieden brengt de AIV de deskundigheid van leden van de verschillende permanente commissies bij elkaar. Zo kunnen dwarsverbanden worden gelegd tussen de gebieden van mensenrechten, vrede en veiligheid, ontwikkelingssamenwerking en Europese integratie en kan worden ingespeeld op voor Nederland belangrijke internationale ontwikkelingen. De meerwaarde van de AIV en de commissies ligt dan ook, naast de kennis en deskundigheid per beleidsterrein, in de samenhang die wordt aangebracht tussen de onderscheiden invalshoeken.

De AIV brengt adviezen uit op verzoek van de minister van Buitenlandse Zaken, de minister van Defensie en/of de minister voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking, alsmede op verzoek van de Staten-Generaal.

De AIV functioneert grotendeels op basis van het wettelijk voorgeschreven werkprogramma. Met het werkprogramma wordt beoogd een globaal beeld te geven van de onderwerpen waarmee de AIV zich in een kalenderjaar zal bezighouden (voor het werkprogramma 2016: zie bijlage). In de loop van dat jaar worden de adviesaanvragen en de tijdsplanning nader gepreciseerd. Het komt voor dat onderwerpen waarover het voornemen bestond advies te vragen afvallen, of dat juist adviesaanvragen aan de AIV worden voorgelegd die niet in het werkprogramma zijn vermeld.

De AIV vergadert regelmatig. Aan het begin van het advies-traject worden adviesaanvragen in de AIV besproken. De

uiteindelijke adviezen worden ook in de AIV vastgesteld. De adviezen worden voorbereid in (permanente) commissies of ad hoccommissies, waarvan de samenstelling en vergaderfrequentie, afhankelijk van het onderwerp en tijdsdruk waaronder de werkzaamheden worden verricht, sterk kan variëren.

Leden en vergaderingen

Het totale aantal leden van de AIV en de permanente commissies bedroeg (per 31 december 2016) 56, van wie 23 vrouwen. Voor de personalia wordt verwezen naar het hoofdstuk getiteld 'Samenstelling AIV en permanente commissies'. Tot 31 december 2016 bestond de AIV zelf uit 9 leden, van wie 4 vrouwen (8 van de 9 leden zijn tevens voorzitter of vicevoorzitter van een permanente commissie). Per 31 december 2016 tellen de permanente commissies (exclusief de voorzitters en vicevoorzitters) 47 leden, van wie 19 vrouwen.

CEI	4 vrouwen, 8 mannen (exclusief de voorzitter en de vicevoorzitter)
CMR	7 vrouwen, 5 mannen (exclusief vz/vwz)
COS	5 vrouwen, 6 mannen (exclusief vz/vwz)
CVV	3 vrouwen, 9 mannen (exclusief vz/vwz)

In het verslagjaar hebben de AIV en zijn commissies met grote regelmaat vergaderingen belegd om adviezen voor te bereiden of vast te stellen. Hieronder wordt, uitgesplitst naar de deelname uit de AIV en de (permanente) commissies/werkgroepen – het onderscheid is niet strikt – weergegeven welke vergaderingen het betreft:

AIV	6
CEI	5
CMR	6
COS	6
CVV	4

Gecombineerde commissies

Advies nummer 99: CRB (Rol Bedrijfsleven)	2
Advies nummer 100: GLOK (Glocalisering)	1
Advies nummer 101: VEA (Veiligheid en Afrika)	6
Advies nummer 102: PoC (Bescherming burgerbevolking)	7
Briefadvies Toekomst ODA	1
Briefadvies De toekomst van Schengen	2

The AIV meets on a regular basis. It discusses each request for advice at the beginning of the advisory process and also adopts the final version of each advisory report. Advisory reports are drafted in permanent or ad hoc committees. The composition of these committees and the frequency of their meetings, which depend on the scope of the subject and the deadline for the completion of the report, can vary greatly.

Members and meetings

On 31 December 2016, the total number of members of the AIV and its permanent committees was 56, of whom 23 were women. For details of the members, see the section on the composition of the AIV and its permanent committees. On 31 December 2016, the AIV itself had nine members, of whom four were women (eight of these nine members were also the chair or vice-chair of a permanent committee). On 31 December 2016, the permanent committees (excluding chairs and vice-chairs) had 47 members, 19 of whom were women:

CEI	4 women, 8 men (excluding chair/vice-chair)
CMR	7 women, 5 men (excluding chair/vice-chair)
COS	5 women, 6 men (excluding chair/vice-chair)
CVV	3 women, 9 men (excluding chair/vice-chair)

The AIV and its committees met very frequently in 2016 in order to prepare or adopt advisory reports. The list of meetings given below distinguishes between the plenary sessions of the AIV and the meetings of its permanent committees and temporary committees/working groups:

AIV	6
CEI	5
CMR	6
COS	6
CVV	4

Joint committees

Advisory report no. 99: CRB (Role of private sector)	2
Advisory report no. 100: GLOK (Glocalisation)	1
Advisory report no. 101: VEA (Security and Northern Africa)	6
Advisory report no. 102: PoC (Protection of civilians)	7
Advisory letter on The Future of ODA	1
Advisory letter on The Future of Schengen	2

Brexit	6
EMU	1
Africa 2020	1

Total number of meetings in 2016 54

Number of copies distributed:

Advisory report no. 96 (English)	750 copies
Advisory report no. 97 (English)	750 copies
Advisory report no. 98 (English)	600 copies
Advisory report no. 99 (Dutch)	800 copies
Advisory report no. 99 (English)	600 copies
Advisory report no. 100 (Dutch)	800 copies
Advisory report no. 100 (English)	550 copies
Advisory report no. 101 (Dutch)	650 copies
Advisory report no. 101(English)	550 copies
Advisory report no. 102 (Dutch)	650 copies
Advisory report no. 102 (English)	550 copies
Advisory letter no. 28 (Dutch)	700 copies
Advisory letter no. 28 (English)	550 copies
Advisory letter no. 29 (Dutch)	650 copies
Annual Report 2015 (Dutch/English)	1,200 copies

It should be noted that the AIV increasingly distributes advisory reports and letters electronically.

BREXIT	6
EMU	1
Afrika 2020	1

Totaal aantal vergaderingen in 2016 54

Oplage uitgebrachte adviezen:

Advies nummer 96 (Engels)	750 exemplaren
Advies nummer 97 (Engels)	750 exemplaren
Advies nummer 98 (Engels)	600 exemplaren
Advies nummer 99 (Nederlands)	800 exemplaren
Advies nummer 99 (Engels)	600 exemplaren
Advies nummer 100 (Nederlands)	800 exemplaren
Advies nummer 100 (Engels)	550 exemplaren
Advies nummer 101 (Nederlands)	650 exemplaren
Advies nummer 101(Engels)	550 exemplaren
Advies nummer 102 (Nederlands)	650 exemplaren
Advies nummer 102 (Engels)	550 exemplaren
Briefadvies nummer 28 (Nederlands)	700 exemplaren
Briefadvies nummer 28 (Engels)	550 exemplaren
Briefadvies nummer 29 (Nederlands)	650 exemplaren
Jaarverslag 2016 (Nederlands/Engels)	1.200 exemplaren

Hierbij moet worden opgemerkt dat de AIV steeds vaker adviezen elektronisch verzendt.

FINANCIËLE VERANTWOORDING

OM TE KUNNEN FUNCTIONEREN HEEFT DE AIV DE

beschikking over een eigen budget. Dit budget wordt, op voorstel van de AIV, goedgekeurd door de betrokken bewindslieden. Een onzekere factor bij de AIV blijft de hoeveelheid werk en de daaraan verbonden kosten. Deze zijn in hoge mate afhankelijk van het aantal en de aard van de adviesaanvragen van de zijde van de bewindslieden en het parlement en daarom niet altijd goed voorspelbaar (meer adviesaanvragen, meer vergaderingen, meer adviezen, of het spiegelbeeld). In 2016 zijn door de AIV in totaal vier adviezen en drie briefadviezen vastgesteld. Alle adviezen worden in het Nederlands en in het Engels en enkele in het Frans en/of andere talen gepubliceerd en verspreid. In 2016 is de standaardoplage van de Nederlandse versie van adviezen 750 en van de Engelse versie 600. Afhankelijk van het onderwerp kunnen nog enkele honderden extra adviezen worden gedrukt en gedistribueerd.

Voor 2016 is door de betrokken bewindslieden een budget goedgekeurd van € 525.000. Het budget van de AIV heeft de volgende hoofdposten:

- 1) vergoedingen, representatiekosten en reiskosten van de voorzitters en vicevoorzitters;
- 2) vacatiegelden, reiskosten van de leden, en catering;
- 3) drukkosten van de adviezen, papier et cetera;
- 4) studiereizen en boeken;
- 5) onderzoek, externe activiteiten, externe deskundigheid, vertalingen; en
- 6) onvoorzien.

De leden van de AIV ontvangen een vaste vergoeding per jaar. Leden van permanente commissies krijgen een bedrag per bijgewoonde vergadering. De bedragen zijn vastgesteld binnen de wettelijke kaders bij ministeriële regeling.

In 2016 is in totaal ongeveer € 400.000 uitgegeven aan (operationele) uitgaven. Voor de goede orde moet hierbij worden aangevuld dat de personeelslasten van de vaste staf van de AIV niet zijn verdisconteerd in dit budget; deze komen ten laste van de ministeries van Buitenlandse Zaken en Defensie.

Finance

THE AIV HAS BEEN ALLOCATED A BUDGET OF ITS OWN TO

enable it to carry out its advisory work. The AIV makes a proposal for the size of the budget, which is then adopted by the relevant ministers. The amount of work performed, and hence the scale of expenditure, remain uncertain since they depend heavily on the number and nature of the requests for advice, which means that neither is very easy to predict (more requests mean more reports and more reports mean more meetings, while the opposite is also true). In 2016, the AIV adopted four advisory reports and three advisory letters. All reports are published and distributed in Dutch and English, and some are also published and distributed in French and/or other languages. In 2016, the standard print run of each advisory report was 750 copies of the Dutch text and 600 copies of the English text. Several hundred additional copies may be printed and distributed, depending on the subject.

The members of government approved a budget of €525,000 for 2016. The AIV's budget comprises the following principal categories of expenditure:

1. fees, entertainment expenses and travel expenses paid to chairs and vice-chairs;
2. attendance allowances, travel expenses paid to members, and catering;
3. printed materials (reports, paper, etc.);
4. fact-finding missions and books;
5. research, external activities, external expertise and translations; and
6. incidental expenditure.

The members of the AIV receive a fixed annual fee. The members of the permanent committees receive an allowance for every meeting they attend. The fees and allowances are determined by ministerial order within the statutory framework.

The total expenditure of the AIV in 2016 was approximately €400,000. It should be noted for the record that the staffing costs of the AIV Unit are not included in this budget; they are borne by the Ministry of Foreign Affairs and the Ministry of Defence.

SAMENSTELLING AIV EN PERMANENTE COMMISSIES

Composition of the AIV and its permanent committees

MEMBERS OF THE AIV AND ITS COMMITTEES ARE ON THE basis of expertise gained from experience in international (including European) affairs, academic achievement or both. Members serve in an independent capacity and do not represent any interest group.

The composition of the AIV and its permanent committees in 2016 appears below.

AIV Advisory Council on International Affairs

Chair: Professor J.G. de Hoop Scheffer

Vice-chair: Professor A. van Staden

Members: Professor C.P.M. Cleiren, Professor J. Gupta, Professor E.M.H. Hirsch Ballin, Professor M.E.H. van Reisen, Ms M. Sie Dhian Ho, Lieutenant General (ret.) M.L.M. Urlings and Professor J.J.C. Voorhoeve

Executive secretary: T.D.J. Oostenbrink

The civil service liaison officers of the AIV were K. de Rijk, Professor R.J. van der Veen and Professor J. Wiers of the Ministry of Foreign Affairs and J.W.K. Glashouwer and Dr S.J.G. Reyn of the Ministry of Defence.

European Integration Committee

Chair: Professor A. van Staden

Vice-chair: Ms M. Sie Dhian Ho

Members: D.J. van den Berg, Dr F.A.W.J. van Esch, Professor S.C.W. Eijffinger, Professor M.O. Hosli, M. Krop, Professor C.W.A.M. van Paridon, Dr A. Schout, Professor M.L.L. Segers, Professor L.A.J. Senden, C.G. Trojan, Ms M.C.B. Visser and N.P. van Zutphen

Executive secretary: Ms P.H. Sastrowijoto (until 31 August 2016) and A.R. Westerink (from 1 September 2016)

The civil service liaison officer of the CEI was C. Devillers of the Ministry of Foreign Affairs.

DE LEDEN VAN DE AIV EN ZIJN COMMISSIES WORDEN

benoemd op grond van hun deskundigheid. Deze kan blijken uit opgedane ervaring met internationale (waaronder Europese) vraagstukken, uit wetenschappelijke merites of uit een combinatie van beide. De leden fungeren onafhankelijk en vertegenwoordigen geen belangengroepen.

Hieronder volgt de samenstelling van de AIV en de permanente commissies.

AIV Adviesraad Internationale Vraagstukken

Voorzitter: Prof.mr. J.G. de Hoop Scheffer

Vicevoorzitter: Prof.dr. A. van Staden

Leden: Mw. prof.mr. C.P.M. Cleiren, mw. prof.dr. J. Gupta, prof.dr. E.M.H. Hirsch Ballin, mw. prof.dr. M.E.H. van Reisen, mw. drs. M. Sie Dhian Ho, LGen b.d. M.L.M. Urlings en prof. dr.ir. J.J.C. Voorhoeve

Secretaris: Drs. T.D.J. Oostenbrink

Ambtelijke contactpersonen van de AIV waren ir. K. de Rijk, prof.dr. R.J. van der Veen en prof.mr.dr. J. Wiers (allen ministerie van Buitenlandse Zaken), dhr. J.W.K. Glashouwer MA en dr. S.J.G. Reyn (beiden ministerie van Defensie).

Commissie Europese Integratie

Voorzitter: Prof.dr. A. van Staden

Vicevoorzitter: Mw. drs. M. Sie Dhian Ho

Leden: Drs. D.J. van den Berg, mw. dr. F.A.W.J. van Esch, prof.dr. S.C.W. Eijffinger, mw. prof.dr. M.O. Hosli, mr.drs. M. Krop, prof.dr. C.W.A.M. van Paridon, dr. A. Schout, prof. dr. M.L.L. Segers, mw. prof.mr.drs. L.A.J. Senden, mr. C.G. Trojan, mw. mr. M.C.B. Visser en mr. N.P. van Zutphen

Secretaris: Mw. drs. P.H. Sastrowijoto (tot augustus 2016) en mr.drs. A.R. Westerink (vanaf september 2016)

Ambtelijke contactpersoon van de CEI was drs. C. Devillers (ministerie van Buitenlandse Zaken).

Commissie Mensenrechten

Voorzitter: Prof.dr. H.C.J. Hirsch Ballin

Vicevoorzitter: Mw. prof.dr. C.P.M. Cleiren

Leden: Mw. prof.dr. K.C.J.M. Arts, prof.dr. M.S. Berger, mw. drs. K.M. Buitenweg, mw. prof.dr. Y.M. Donders, prof.dr. J.H. Gerards, mr. A.P. Hamburger, mw. prof.dr. N.M.C.P. Jägers, prof.dr. R.A. Lawson, prof.dr. B.E.P. Myjer, mr.dr. B.W. Schermer, mw. mr. N. Tahir en mw. mr. H.M. Verrijn Stuart

Secretaris: Drs. J. Smallenbroek (tot augustus 2016) en drs. R.A.G. Dekker MSc (vanaf september 2016)

Ambtelijke contactpersonen van de CMR waren mw. drs. M. de Jong en mw. mr.drs. M.A. Olsthoorn (beiden ministerie van Buitenlandse Zaken).

Commissie Ontwikkelingssamenwerking

Voorzitter: Mw. prof.dr. M.E.H. van Reisen

Vicevoorzitter: Mw. prof.dr. J. Gupta

Leden: Mw. dr. S.A. Adams, drs. F.A.J. Baneke (tot juli 2016), dr. B.S.M. Berendsen, mw. drs. M.H.G.E. van Golstein Brouwers, dhr. J. van Ham, prof.dr. R.E. van der Hoeven, mw. drs. M. Monteiro, dhr. A.O. Ong'ayo MSc (vanaf juli 2016) prof. dr. J.B. Opschoor, mr. J.N.M. Richelle, mw. M. Schouten MSc en mw. drs. E.N. van der Steenhoven

Secretaris: Drs. P. de Keizer

Commissie Vrede en Veiligheid

Voorzitter: Prof.dr.ir. J.J.C. Voorhoeve

Vicevoorzitter: LGen b.d. M.L.M. Urlings

Leden: Prof.dr. E. Bakker, drs. D.J. Barth, drs. A.J. Boekestijn, drs. L.F.F. Casteleijn, prof.dr. J. Colijn, dr. N. van Dam, mw. dr. N. de Deugd, mw. dr. M. Drent, mw. prof.dr. I. Duyvesteyn, jhr. P.C. Feith, dr. A.R. Korteweg en LGen b.d. dr. D. Starink

Secretaris: Mw. drs. M.E. Kwast-van Duursen

Ambtelijke contactpersonen van de CVV waren mw. drs. C. Veerman (ministerie van Buitenlandse Zaken) en dhr. J.W.K. Glashouwer MA (ministerie van Defensie).

Human Rights Committee

Chair: Professor E.M.H. Hirsch Ballin

Vice-chair: Professor C.P.M. Cleiren

Members: Professor K.C.J.M. Arts, Professor M.S. Berger, Ms K.M. Buitenweg, Professor Y.M. Donders, Professor J.H. Gerards, A.P. Hamburger, Professor N.M.C.P. Jägers, Professor R.A. Lawson, Professor B.E.P. Myjer, Dr B.W. Schermer, Ms N. Tahir and Ms H.M. Verrijn Stuart

Executive secretary: J. Smallenbroek (until 31 August 2016) and R.A.G. Dekker (from 1 September 2016)

The civil service liaison officers of the CMR were Ms M. de Jong and Ms M.A. Olsthoorn of the Ministry of Foreign Affairs.

Development Cooperation Committee

Chair: Professor M.E.H. van Reisen

Vice-chair: Professor J. Gupta

Members: Dr S.A. Adams, F.A.J. Baneke (until 30 June 2016), Dr B.S.M. Berendsen, Ms M.H.G.E. van Golstein Brouwers, J. van Ham, Professor R.E. van der Hoeven, Ms M. Monteiro, A.O. Ong'ayo (from 1 July 2016), Professor J.B. Opschoor, J.N.M. Richelle, Ms M. Schouten and Ms E.N. van der Steenhoven

Executive secretary: P. de Keizer

Peace and Security Committee

Chair: Professor J.J.C. Voorhoeve

Vice-chair: Lieutenant General (ret.) M.L.M. Urlings

Members: Professor E. Bakker, D.J. Barth, A.J. Boekestijn, L.F.F. Casteleijn, Professor J. Colijn, Dr N. van Dam, Dr N. de Deugd, Dr M. Drent, Professor I. Duyvesteyn, P.C. Feith, Dr A.R. Korteweg and Lieutenant General (ret.) Dr D. Starink

Executive secretary: Ms M.E. Kwast-van Duursen

The civil service liaison officers of the CVV were Ms C. Veerman of the Ministry of Foreign Affairs and J.W.K. Glashouwer of the Ministry of Defence.

STAF VAN DE AIV

AIV Unit

THE AIV UNIT SUPPORTS THE AIV AND ITS PERMANENT committees in the fields of human rights, peace and security, development cooperation and European integration by providing editorial, organisational and administrative services. The bulk of its work relates to the drafting and production of reports. To this end, the unit includes five executive secretaries and the equivalent of two full-time employees for secretarial support. In 2016, the members of the unit were T.D.J. Oostenbrink (AIV executive secretary), Ms P.H. Sasrowijoto and A.R. Westerink (CEI executive secretaries), J. Smallenbroek and R.A.G. Dekker (CMR executive secretaries), P. de Keizer (COS executive secretary) and Ms M.E. Kwast-van Duursen (CVV executive secretary). The secretariat of the unit consisted of Ms J.P. de Jong and Ms I. van der Winkel.

The AIV is also supported in its work by trainees who spend a number of months working in the AIV Unit. They come from various Dutch universities, where they study a range of different subjects (e.g. law, history, international relations and political science). In 2016, the trainees were Ms A.R. Alblas, Ms A. Herderschee, P.N. Kaandorp, M. Lommers, H.C. Raaphorst and Ms T.J.E. van Rens.

DE STAF VAN DE AIV ONDERSTEUNT DE AIV EN DIENS

permanente commissies op de gebieden van mensenrechten, vrede en veiligheid, ontwikkelingssamenwerking en Europese integratie met redactionele, organisatorische en administratieve vaardigheden. Het zwaartepunt van de ondersteuning ligt op het (helpen) voorbereiden, opstellen en uitbrengen van adviezen. Voor dit doel telt de staf van de AIV vijf beleidsmedewerkers en twee formatieplaatsen ten behoeve van de secretariële ondersteuning. In 2016 bestond de staf van de AIV uit drs. T.D.J. Oostenbrink (secretaris AIV), mw. drs. P.H. Sasrowijoto en drs. A.R. Westerink (secretarissen CEI), drs. J. Smallenbroek en drs. R.A.G. Dekker MSc (secretarissen CMR), drs. P. de Keizer (secretaris COS), mw. drs. M.E. Kwast-van Duursen (secretaris CVV), alsmede uit mw. J.P. de Jong en mw. I. van der Winkel (medewerkers van het secretariaat van de staf van de AIV).

Voorts worden de werkzaamheden van de AIV ondersteund door stagiair(e)s die gedurende enkele maanden zijn verbonden aan de staf van de AIV. Zij zijn afkomstig van verschillende studierichtingen (rechten, geschiedenis, internationale betrekkingen, politicologie) van universiteiten in Nederland. In 2016 ging het om de volgende personen: de dames T.J.E. van Rens, A. Herderschee en A.R. Alblas en de heren M. Lommers, P.N. Kaandorp en H.C. Raaphorst.

BIJLAGEN

AIV Werkprogramma voor 2016

Inleiding

Jaarlijks moet de AIV, conform de Kaderwet adviesraden, een voorstel indienen voor een werkprogramma voor het daaropvolgende kalenderjaar. De hieronder uitgewerkte onderwerpen worden door de AIV voorgesteld voor 2016. Voor zover de regering daarbij samenwerking met andere adviescolleges van belang acht, zal de AIV gaarne meewerken aan gezamenlijke beantwoording van adviesaanvragen met de desbetreffende adviesraden. Voor de goede orde moet ook worden vermeld dat nog niet alle in de vastgestelde werkprogramma's 2014 en 2015 vermelde onderwerpen op het moment van opstellen van deze voorstellen tot een formele aanvraag hebben geleid. Het betreft de onderwerpen: het bevorderen van gelijke rechten voor LHBT (aanvraag was verwacht in september 2014), maritieme veiligheid (aanvraag werd verwacht in 2015) en Nederlandse bijdrage aan uitvoering van de 2030-Agenda voor duurzame ontwikkeling (aanvraag elk moment verwacht). Het onderwerp 'energie binnen het brede buitenlands beleid' is geactualiseerd en in de voorstellen voor 2016 opgenomen.

Onderwerpen voornamelijk op het terrein van Europese integratie

1. De verdieping van de Economische en Monetaire Unie

De Griekse schulden crisis heeft een zware wissel getrokken op het functioneren van de eurozone en de cohesie binnen de EU als geheel. Voor het eerst lijken de EU en de muntunie niet onomkeerbaar, maar afbreekbaar. De recente ontwikkelingen roepen veel vragen op over de *governance* van de eurozone en het financieel-economisch bestuur in een gefragmenteerde Europese Unie.

In juni 2015 verscheen het rapport 'De voltooiing van Europa's Economische en Monetaire Unie', opgesteld door de voorzitter van de Europese Commissie.¹ Daarin worden de stappen aangegeven die moeten leiden tot een beter economisch bestuur van de eurozone en uiteindelijk tot de verwezenlijking van een financiële- en een begrotingsunie. De eerste stappen ter uitvoering van deze *road map* worden al in 2015 gezet.

Daarnaast zijn er discussies gaande binnen de Raad van ministers over het financiële raamwerk met het oog op de hervorming van de financiële perspectieven na 2020. In 2014 is er een werkgroep onder leiding van oud premier Monti opgericht die zich zal buigen over de manier waarop de Europese Unie wordt gefinancierd. Het huidige systeem van afdrachten is aan herziening toe, in de werkgroep wordt gesproken over een eenvoudiger en transparanter systeem. De commissie Monti zal in mei 2016 aanbevelingen geven over de hervorming van het Europese belastingheffingssysteem.

In het advies wil de AIV nagaan welke vervolgstappen kunnen worden gezet om het bestuur van de EMU te versterken, mede in samenhang met de discussies over de financiële perspectieven van de EU als geheel. Speciale aandacht zal worden besteed aan de vraag hoe de financiële armslag van de EMU te vergroten.

2. Energie binnen het bredere buitenlandbeleid van de EU (uit het werkprogramma 2015)

In 2015 is nog geen gevolg gegeven aan het onderwerp Energie uit het werkprogramma 2015. Hiervoor ontbrak een daartoe strekkende adviesaanvraag van de zijde van het kabinet. In juni 2014 bracht de AIV het briefadvies

1 In nauwe samenwerking met de voorzitter van de Eurotop, de voorzitter van de Eurogroep, de president van de Europese Centrale Bank en de voorzitter van het Europees Parlement. Daarom wordt het onderhavige rapport in de wandeling ook wel 'Rapport van de Vijf' genoemd.

ANNEXES

AIV Work Programme for 2016

Introduction

Under the Advisory Bodies Framework Act, the AIV must submit proposals for an annual work programme for the next calendar year. The AIV proposes the issues detailed below for 2016. The AIV would be happy to work with other advisory bodies in responding to requests for advice if the government deems this necessary. For the record, the AIV would point out that, at the time of preparing these proposals, not all the issues specified in the work programmes for 2014 and 2015 had led to a formal request for advice. The issues in question are: promoting equal rights for LGBT people (the request was expected in September 2014), maritime security (the request was expected in 2015) and the Netherlands' contribution to the implementation of the 2030 Agenda for Sustainable Development (the request is expected at any moment). The issue 'energy's role in the EU's broader external policy' has been updated and included in the proposals for 2016.

Issues mainly concerning European integration

1. The deepening of the Economic and Monetary Union

The Greek debt crisis has had a major impact on the functioning of the eurozone and EU cohesion as a whole. For the first time, the EU and the single currency look frail, rather than irreversible. Recent developments raise many questions about the governance of the eurozone and financial and economic governance in a fragmented European Union.

June 2015 saw the publication of 'Completing Europe's Economic and Monetary Union', a report drawn up by the President of the European Commission.¹ It sets out the steps that must lead to better economic governance of the eurozone and, ultimately, to the realisation of a financial and fiscal union. The first steps towards implementing this road map were taken in 2015.

In addition, the Council of the European Union has begun discussing the financial framework, with a view to reforming the financial perspective after 2020. In 2014 a working group was set up under the direction of former Italian prime minister Mario Monti to study the financing of the European Union. The current system of contributions is in need of reform; the working group is considering how to make it simpler and more transparent. In May 2016 it will issue recommendations on reforming the European tax system.

In its advisory report the AIV wants to examine what follow-up steps can be taken to strengthen the governance of the EMU, partly in conjunction with the debate on the financial perspective of the EU as a whole. The question of how to increase the EMU's financial room for manoeuvre will receive special attention.

2. Energy's role in the EU's broader external policy (from the 2015 work programme)

In 2015 the AIV did not investigate the energy issue referred to in the 2015 work programme because the government did not submit a request for advice to that effect. In June 2014 the AIV published an advisory letter entitled 'The EU's Dependence on Russian Gas: How an Integrated EU Policy Can Reduce It'. Energy is a key geopolitical issue that will define the European agenda in the coming period as the EU strives to build an energy

¹ In close cooperation with the President of the Euro Summit, the President of the Eurogroup, the President of the European Central Bank and the President of the European Parliament. That is why the report is commonly known as the Five Presidents' Report.

‘De EU-gasafhankelijkheid van Rusland: hoe een geïntegreerd EU-beleid dit kan verminderen’ uit. Energie is een geopolitiek belangrijk onderwerp dat de agenda van de Europese Unie de komende tijd zal bepalen, in het streven naar een energie-unie en diversificatie van aanvoer en bronnen. De afhankelijkheid van de EU van import van energiebronnen zal de komende jaren toenemen, hetgeen vraagt om een strategische visie op energie. Het kabinet heeft gesteld meerwaarde te zien in een vervolgadvisie over de rol van energie en energiediplomatie binnen het bredere buitenlandbeleid van de EU, op te stellen in overleg met ter zake deskundige adviesorganen.

3. Europese democratische legitimiteit

Het kabinet zet zich gedurende enkele jaren in voor een sterkere democratische legitimiteit van de Europese samenwerking, via versterking van de rol van nationale parlementen, een EU die zich focust op hoofdzaken en een EU die concrete resultaten boekt. De brede kabinetsinzet is ook onder woorden gebracht in de kabinetsappreciaties van de eerdere adviezen die de AIV uitbracht over de democratische legitimiteit: het AIV-advies uit 2012 onder de titel “Nederland en het Europees Parlement: investeren in nieuwe verhoudingen” en dat uit 2014 met de titel “naar een gedragen Europese samenwerking: werken aan vertrouwen.” Of deze procedurele en inhoudelijke inzet de juiste is, is voortdurend onderwerp van debat. Zijn de huidige opties voldoende benut, welke aanvullende stappen zijn mogelijk en realistisch, binnen en buiten de huidige institutionele kaders? Nieuwe maatschappelijke bewegingen en democratische procedures veranderen ondertussen het speelveld.

De aanvragers van het recente referendum over het associatieakkoord tussen de EU en Oekraïne stellen bijvoorbeeld dat: “Elke vier jaar kiezen we onze volksvertegenwoordigers in Den Haag en elke vijf jaar doen we hetzelfde voor Brussel. Met hun mandaat gaan zij voor ons aan de slag. Maar hoe ver mag zo’n mandaat gaan?”. Hiermee stellen zij de democratische legitimiteit van Europese politiek-institutionele structuren ter discussie. Op verschillende plaatsen in Europa zijn in de afgelopen jaren nieuwe burgerbewegingen ontstaan die zich sterk maken voor een ‘nieuwe’ politiek, van het Spaanse Podemos tot de Italiaanse vijf-sterrenbeweging of de nuit-debouts in Frankrijk, danwel de nieuwe pan-Europese beweging van oud Grieks Minister Varoufakis, terwijl in Nederland het G1000 initiatief tot democratische vernieuwing tracht te komen.

Sommigen betogen dat nieuwe vormen van democratie een oplossing kunnen bieden om de afstand tussen Nederlandse kiezers en Europese keuzes te verbeteren. En wat is de waarde van nieuwe instrumenten na Lissabon om participatieve democratie inzake Europese aangelegenheden te bevorderen zoals het Europese burgerinitiatief, de burgerdialogen van de Europese Commissie en nationale referenda? Het vraagstuk van de democratische legitimiteit en Europese besluitvorming beperkt zich niet tot de Nederlandse context. Landen als Ierland en Denemarken kennen bijvoorbeeld een langere traditie van referenda als instrument in de Europese context. De vraag is welke lessen Nederland kan leren van de wijze waarop andere lidstaten omgaan met vraagstukken rond nationaal draagvlak voor Europese samenwerking.

Onderwerpen voornamelijk op het terrein van de mensenrechten

4. Rol van mensenrechten binnen bilaterale betrekkingen

De Arabische lente heeft in de meeste landen in de MENA-regio niet geleid tot duurzame democratiseringsprocessen en verbetering van de mensenrechtensituatie. Er is daarentegen in die landen veelal sprake van een sterke tegenreactie, onder meer van de zijde van autocratische regimes, die op deze wijze hun machtspositie pogen te consolideren. Het geweld waarmee deze politieke processen gepaard zijn gegaan, hebben geleid tot aanzienlijke migratiestromen en ruimte gecreëerd voor extremistische (gewelddadige) islamitische bewegingen. Maar de roep om sociale en economische hervormingen is niet verdwenen. Het is van belang

union and diversify both its supply and its sources of energy. The EU's dependence on energy imports will increase in the next few years. This calls for a strategic vision on energy. The government believes there would be added value in a follow-up advisory report on the role of energy and energy diplomacy in the EU's broader external policy. The report should be drafted in consultation with the relevant expert advisory bodies in this field.

3. The EU's democratic legitimacy

For several years, the government has advocated enhancing the democratic legitimacy of European cooperation, by strengthening the role of national parliaments, ensuring that the EU focuses on the essentials and ensuring that it achieves tangible results. The government also expressed this general commitment in its assessments of earlier AIV advisory reports on democratic legitimacy: the 2012 report entitled 'The Netherlands and the European Parliament: Investing in a New Relationship' and the 2014 report entitled 'Public Support for the European Union: Building Trust'. Whether its arguments and approach are correct is a subject of ongoing debate. Has sufficient use been made of the options available? What additional steps are possible and realistic, both inside and outside the current institutional frameworks? New social movements and democratic procedures are altering the playing field.

For example, those who initiated the recent referendum on the association agreement between the EU and Ukraine stated: 'Every four years we elect our representatives in The Hague and every five years we do the same for Brussels. With that mandate, they set to work on our behalf. But how far should such a mandate go?' In other words, they are questioning the democratic legitimacy of the EU's political and institutional structures. In recent years, several popular movements have sprung up across Europe calling for a 'new' style of politics – including Podemos in Spain, the Five Star Movement in Italy, Nuit debout in France, the new pan-European movement founded by former Greek finance minister Yanis Varoufakis, and in the Netherlands, the G1000 initiative for democratic renewal.

Some people argue that new forms of democracy can help narrow the gap between Dutch voters and EU decisions. And what is the value of new post-Lisbon instruments to promote participatory democracy on European issues, like the European Citizens' Initiative, the European Commission's Citizens' Dialogues and national referendums? The problem of democratic legitimacy and EU decision-making is not confined to the Netherlands. Countries like Ireland and Denmark, for example, have a long tradition of using referendums as a tool in the European context. The question is what lessons the Netherlands can learn and how other member states are dealing with the issue of public support for EU cooperation.

Issues mainly concerning human rights

4. Role of human rights in bilateral relations

The Arab Spring has not led to sustained democratisation processes and human rights improvements in most countries in the Middle East and North Africa. On the contrary, there has been a strong counter-reaction, especially from autocratic regimes seeking to consolidate their power. The violence that has accompanied these political processes has generated substantial flows of migrants and opened the way for extremist violent Islamist movements. But calls for social and economic reform have not disappeared. It is vital to continue supporting these voices, to preserve the prospect of establishing democracy and the rule of law for those living in the region. In the longer term, this may also mitigate the symptoms of the present situation (terrorism and migration), which are also confronting Europe.

dergelijke geluiden te (blijven) steunen, om het perspectief op de vestiging van democratische rechtsstaten in de regio levend te houden voor de bevolking van de regio. Op de langere termijn kan dit bovendien de symptomen van de huidige situatie (terrorisme en migratie) waarmee ook Europa te kampen heeft, verminderen. Het advies kan ingaan op de volgende vragen. Hoe verhouden veiligheid en mensenrechten zich tot elkaar in het licht van de ontwikkelingen sinds de Arabische Lente? Hoe kan de regering inhoud geven aan de universaliteit van mensenrechten in de relaties met het Midden Oosten? Wat is de inhoud van de maatschappelijke discussies die worden gevoerd in de regio over hervormingen, mensenrechten en democratiseringsprocessen en hoe kan (bilateraal) beleid daarop aansluiten? Welke inhoudelijke aanknopingspunten zijn er voor dialoog met regeringen?

Onderwerpen voornamelijk op het terrein van vrede en veiligheid

5. Implicaties veranderd dreigingsbeeld voor langetermijntoekomst van de NAVO

Met het *Readiness Action Plan* en de oprichting van de *Very High Readiness Joint Taskforce* heeft de NAVO volgens de AIV een eerste stap gezet in reactie op de veranderde veiligheidscontext (AIV-advies nummer 94 'Instabiliteit rond Europa' van april 2015). Het bondgenootschap moet echter verder werken aan verbeterde *contingency planning* en structurele versterking van zijn afschrikkingscapaciteit. Daarbij moet in het bijzonder aandacht worden geschonken aan nieuwe ontwikkelingen, zoals hybride dreigingsvormen en *cyber warfare*. Hoewel de AIV onderstreept dat collectieve verdediging voor de lange termijn ontwikkeling van de NAVO duidelijk een hogere prioriteit moet krijgen, wordt tegelijk opgemerkt dat de NAVO van potentiële betekenis blijft bij crisisbeheersing waaronder aan de zuidflank van Europa, de bredere MENA-regio maar ook daarbuiten gezien de ontwikkelingen in Afghanistan. Ook het partnerschapsbeleid, onder meer de samenwerking met de EU, is aan herziening toe, aldus de AIV.

Waar de AIV de contouren van deze analyse in het genoemde rapport vooral gebruikt om een hoger defensiebudget en versterking van de krijgsmacht te bepleiten, verdienen enkele fundamentele aspecten betreffende de doorontwikkeling van de NAVO nadere beschouwing. Na sinds de jaren negentig van de vorige eeuw zich vooral te hebben toegelegd op crisisbeheersing en uitbreiding van het bondgenootschap, zal de NAVO zich in de veranderde veiligheidscontext opnieuw moeten 'uitvinden' als collectieve verdedigingsorganisatie. Dit kan niet (alleen) door terug te vallen op concepten die ten tijde van de Koude Oorlog leidend waren. Bovendien is het politieke omgevingsveld na de verschillende NAVO-uitbreidingen veranderd. Er moet nader worden bezien hoe de NAVO het hoofd kan bieden aan zowel traditionele dreigingen alsook nieuwe dreigingsvormen, zoals hybride oorlogvoering en *cyber warfare*. Een effectief antwoord op deze uiteenlopende bedreigingen vraagt om aanpassingen die ook in de jaren na de Top van Warschau zullen moeten worden voortgezet. Voorts zal een nieuw evenwicht moeten worden gevonden tussen de kerntaken collectieve verdediging en crisisbeheersing. De NAVO kan het zich niet permitteren om alleen gericht te zijn op de oostflank van het verdragsgebied en zal ook, in samenspraak met de EU, een antwoord moeten formuleren op veiligheidsvraagstukken aan de zuidflank. Hedendaagse crisisbeheersing vergt voorts meer dan voorheen een *whole of government*, of zelfs een *whole of society* benadering. De NAVO zal daarvoor, in samenwerking met partners, over een breder pallet capaciteiten en instrumenten moeten beschikken. Ook de derde kerntaak van de NAVO, veiligheidssamenwerking, kan daarom niet buiten beschouwing blijven.

De AIV kan worden verzocht advies uit te brengen over de richting waarin de NAVO zich zou moeten ontwikkelen, nu de collectieve verdediging weer meer op de voorgrond is komen te staan. Welke consequenties heeft dit voor de organisatie en voor de strijdkrachten van de NAVO-landen? En welke consequenties heeft dit voor Nederland,

The advisory report could address the following questions: What is the relationship between security and human rights in the light of developments since the Arab Spring? How can the government give substance to the universality of human rights in its relations with the Middle East? What is the content of the public debates being conducted in the region on reforms, human rights and democratisation processes, and how can bilateral policy be geared to that? On what issues could dialogue be sought with governments?

Issues mainly concerning peace and security

5. Implications of the altered threat situation for the long-term development of NATO

In the AIV's view, NATO has already taken the first step towards responding to the altered security context with the adoption of the Readiness Action Plan and the establishment of the Very High Readiness Joint Taskforce (AIV advisory report no. 94, 'Instability around Europe: Confrontation with a New Reality', April 2015). However, the Alliance must continue its efforts to improve contingency planning and structurally enhance its deterrence capability. In this regard, special attention must be paid to new developments, such as hybrid threats and cyber warfare. While highlighting the clear need to give collective defence higher priority in the long-term development of NATO, the AIV would also note that NATO is still of potential importance in crisis management, including on Europe's southern flank and in the broader Middle East and North Africa region, but also elsewhere, given developments in Afghanistan. The AIV believes that NATO's partnership policy is also in need of reform, including its cooperation with the EU.

In the above-mentioned report, the AIV mainly used its analysis to call for a bigger defence budget and strengthening of the armed forces, but certain fundamental aspects of the ongoing development of NATO deserve further consideration. Since the 1990s, NATO has focused mainly on crisis management and expanding the Alliance, but in the new security context it needs to 'reinvent' itself as a collective defence organisation. Relying on the guiding concepts of the Cold War period is not enough. Furthermore, the political arena has changed since NATO's various enlargements. How NATO can respond to both traditional threats and new threats, like hybrid warfare and cyber warfare, requires further study. An effective response to these diverse threats will require changes, which will have to be continued in the years following the Warsaw Summit. In addition, a new balance must be found between the two core tasks of collective defence and crisis management. NATO cannot afford to focus solely on its eastern flank; in collaboration with the EU, it must also formulate a response to security issues on its southern flank. Contemporary crisis management requires a more whole-of-government or even whole-of-society approach than in the past. Together with its partners, NATO will have to develop a broader array of capabilities and instruments. NATO's third core task – security cooperation – can therefore not be left out of account either.

The AIV could be asked to issue a report on the direction in which NATO should develop, now that collective defence is again coming to the fore. What consequences will this have for the organisation and for the armed forces of its members? And what consequences will it have for the Netherlands, in terms of both strengthening the armed forces and using Dutch diplomatic instruments?

6. The Netherlands and conflict management – bilateral and European

The number of armed conflicts worldwide shows no sign of decreasing, and the conflicts are increasingly impacting on Dutch society. At the same time, suffering and deprivation continue to afflict large areas of the world, with little prospect of improvement in the foreseeable future. Against this background, the policy letter

zowel in termen van versterking van de krijgsmacht alsmede de inzet van het Nederlandse diplomatieke instrumentarium?

6. Nederland en conflictbeheersing – bilateraal en Europees

Het aantal gewapende conflicten in de wereld lijkt niet af te nemen en de gevolgen van dergelijke conflicten op de Nederlandse samenleving laten zich in toenemende mate voelen. Tegelijkertijd is er sprake van voortdurende ellende en ontbering in grote delen van de wereld, zonder dat er veel uitzicht lijkt te bestaan op verbetering binnen afzienbare termijn. Tegen deze achtergrond geeft de beleidsbrief 'internationale veiligheid' van november 2014 aan, dat er gezien de internationale veiligheidssituatie meer prioriteit moet worden gegeven aan bondgenootschappelijke veiligheid. Daarnaast heeft Nederland ook nationale en Europese diplomatieke middelen die kunnen worden ingezet ter bevordering van de mondiale veiligheid en stabiliteit.

De vraag die nu aan de orde is betreft in hoeverre Nederland door middel van de inzet van diplomatieke middelen – langs bilaterale en/of multilaterale weg - een positieve rol kan spelen bij mondiale conflicten. Deze vraag bestaat uit een aantal verschillende deelvragen. In de eerste plaats doet zich de vraag voor in hoeverre en op welke wijze Nederland een bijdrage kan leveren aan preventieve diplomatie met als doel het ontstaan van gewapende conflicten in te perken of te voorkomen. Het gaat daarbij om potentiële conflictsituaties die bijvoorbeeld kunnen voortvloeien uit grondstoffenschaarste, waterproblematiek, bevolkingsdruk of grensproblemen. Een tweede vraag betreft in hoeverre en op welke wijze Nederland het best een bijdrage kan leveren aan de oplossing van reeds bestaande gewapende conflicten, bijvoorbeeld via een eigenstandige rol van diplomatie, het (diplomatiek) ondersteunen van partijen die bemiddelen in gewapende conflicten, of diplomatieke betrokkenheid bij civiel/militaire missies (POLAD). Mochten de vooruitzichten voor oplossing van gewapende conflicten niet op korte termijn in zicht zijn, dan doet zich de vraag voor op welke wijze Nederland door middel van diplomatieke inspanningen een bijdrage kan leveren aan inperking van de negatieve gevolgen van gewapende conflicten op de lokale bevolking, de omliggende landen en de wereldgemeenschap in zijn geheel. Voorts is de vraag aan de orde, op welke wijze Nederlandse diplomatieke inspanningen zouden kunnen leiden tot beperking van de inzet van wapens en strijdmethoden die de burgerbevolking disproportioneel treffen. Ten slotte doet zich dan de vraag voor op welke wijze Nederlandse diplomatieke inspanningen in het vroegtijdig signaleren en tegengaan van gewelddadig extremisme kunnen bijdragen aan het wegnemen van voedingsbodems voor conflicten.

Bij de beantwoording van deze vragen wordt tevens advies gevraagd in welke niches Nederland zich het beste kan begeven gegeven de reputatie/profiel en relatieve meerwaarde van de Nederlandse diplomatieke dienst. Niches waaraan gedacht zou kunnen worden zijn: wapenbeheersing, *mediation*, ondersteuning van bepaalde sectoren et cetera.

Bij de beantwoording van deze vragen zou zowel kunnen worden geput uit Nederlandse ervaringen op dit gebied, als van *best practices* die kunnen worden waargenomen op het wereldtoneel.

Den Haag, mei 2016

on international security of November 2014 indicated that, in view of the international security situation, more priority must be given to collective security. The Netherlands also has national and European diplomatic resources that can be used to promote global security and stability.

The question now is to what extent the Netherlands can play a positive role in global conflicts by deploying diplomatic resources – bilaterally and/or multilaterally. This question has several components. First, there is the question of how and to what extent the Netherlands can contribute to preventive diplomacy with a view to limiting or preventing the outbreak of armed conflicts. This concerns potential conflict situations that may arise, for example, from resource scarcity, water challenges, population pressure or border issues. A second question is how and to what extent the Netherlands can best contribute to resolving existing armed conflicts, for example, through its own independent diplomatic role, providing diplomatic support to intermediaries in armed conflicts, or diplomatic involvement in civil/military missions (POLAD). If there are no short-term prospects of resolving conflicts, the question is how the Netherlands can make a diplomatic contribution to limiting the negative effects of armed conflicts on the local population, surrounding countries and the global community as a whole. Another question is how Dutch diplomatic efforts could help limit the use of weapons and combat methods that disproportionately affect the civilian population. A final question is how Dutch diplomatic efforts might help eliminate breeding grounds of conflict by identifying and combating violent extremism at an early stage.

Answering these questions will also entail giving advice on the niches on which the Netherlands should focus, in the light of its reputation/profile and the relative added value of its diplomatic service. Possible niches include arms control, mediation and support of specific sectors. In addressing these questions, the AIV could draw on both Dutch experience in this field and best practices available on the world stage.

The Hague, May 2016

Lijst met afkortingen

AIV	Adviesraad Internationale Vraagstukken
Brexit	Vertrek van het Verenigd Koninkrijk uit de Europese Unie
CAVV	Commissie van Advies inzake Volkenrechtelijke Vraagstukken
CEI	Commissie Europese Integratie (van de AIV)
CMR	Commissie Mensenrechten (van de AIV)
CvdR	Comité van de Regio's
COS	Commissie Ontwikkelingssamenwerking (van de AIV)
CVV	Commissie Vrede en Veiligheid (van de AIV)
DMM	Directie Multilaterale Organisaties en Mensenrechten
EMU	Economische en Monetaire Unie
EU	Europese Unie
HGIS	Homogene Groep Internationale Samenwerking
IPO	Interprovinciaal Overleg
NGO	Niet Gouvernementele Organisatie
NAVO	Noord-Atlantische Verdragsorganisatie
ODA	Official Development Assistance
OECD	Organisation for Economic Cooperation and Development
SCP	Sociaal en Cultureel Planbureau
UvW	Unie van Waterschappen
VN	Verenigde Naties
VS	Verenigde Staten van Amerika
VNG	Vereniging Nederlandse Gemeenten
VJTF	Very High Readiness Joint Task Force ('flitsmacht')
Wiv	Wet op de inlichtingen- en veiligheidsdiensten
WRR	Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid

List of abbreviations

AIV	Advisory Council on International Affairs
Brexit	United Kingdom's withdrawal from the European Union
CAVV	Advisory Committee on Issues of Public International Law
CEI	European Integration Committee (AIV)
CMR	Human Rights Committee (AIV)
CoR	Committee of the Regions
COS	Development Cooperation Committee (AIV)
CVV	Peace and Security Committee (AIV)
DMM	Multilateral Organisations and Human Rights Department of the Ministry of Foreign Affairs
EMU	Economic and Monetary Union
EU	European Union
HGIS	Homogenous Budget for International Cooperation
IPO	Association of Provincial Authorities
NATO	North Atlantic Treaty Organization
NGO	Non-governmental organisation
ODA	Official Development Assistance
OECD	Organisation for Economic Cooperation and Development
SCP	Netherlands Institute for Social Research
UN	United Nations
US	United States of America
UvW	Dutch Water Authorities
VJTF	Very High Readiness Joint Task Force
VNG	Association of Netherlands Municipalities
WIV	Intelligence and Security Services Act
WRR	Advisory Council on Government Policy

LIJST VAN GEPUBLICEEERDE ADVIEZEN*

Alle adviezen en briefadviezen van de AIV zijn op internet te raadplegen op www.aiv-advies.nl

- 1 EUROPA INCLUSIEF, *oktober 1997*
- 2 CONVENTIONELE WAPENBEHEERSING: dringende noodzaak, beperkte mogelijkheden, *april 1998*
- 3 DE DOODSTRAF EN DE RECHTEN VAN DE MENS; recente ontwikkelingen, *april 1998*
- 4 UNIVERSALITEIT VAN DE RECHTEN VAN DE MENS EN CULTURELE VERSCHIEDENHEID, *juni 1998*
- 5 EUROPA INCLUSIEF II, *november 1998*
- 6 HUMANITAIRE HULP: naar een nieuwe begrenzing, *november 1998*
- 7 COMMENTAAR OP DE CRITERIA VOOR STRUCTURELE BILATERALE HULP, *november 1998*
- 8 ASIELINFORMATIE EN DE EUROPESE UNIE, *juli 1999*
- 9 NAAR RUSTIGER VAARWATER: een advies over betrekkingen tussen Turkije en de Europese Unie, *juli 1999*
- 10 DE ONTWIKKELINGEN IN DE INTERNATIONALE VEILIGHEIDSSITUATIE IN DE JAREN NEGENTIG:
van onveilige zekerheid naar onzekere veiligheid, *september 1999*
- 11 HET FUNCTIONEREN VAN DE VN-COMMISSIE VOOR DE RECHTEN VAN DE MENS, *september 1999*
- 12 DE IGC 2000 EN DAARNA: op weg naar een Europese Unie van dertig lidstaten, *januari 2000*
- 13 HUMANITAIRE INTERVENTIE, *april 2000***
- 14 ENKELE LESSEN UIT DE FINANCIËLE CRISES VAN 1997 EN 1998, *april 2000*
- 15 EEN EUROPEES HANDVEST VOOR GRONDRECHTEN?, *mei 2000*
- 16 DEFENSIE-ONDERZOEK EN PARLEMENTAIRE CONTROLE, *december 2000*
- 17 DE WORSTELING VAN AFRIKA: veiligheid, stabiliteit en ontwikkeling, *januari 2001*
- 18 GEWELD TEGEN VROUWEN: enkele rechtsontwikkelingen, *februari 2001*
- 19 EEN GELAAGD EUROPA: de verhouding tussen de Europese Unie en subnationale overheden, *april 2001*
- 20 EUROPESE MILITAIR-INDUSTRIËLE SAMENWERKING, *mei 2001*
- 21 REGISTRATIE VAN GEMEENSCHAPPEN OP HET GEBIED VAN GODSDIENST OF OVERTUIGING, *juni 2001*
- 22 DE WERELDCONFERENTIE TEGEN RACISME EN DE PROBLEMATIEK VAN RECHTSHERSTEL, *juni 2001*
- 23 COMMENTAAR OP DE NOTITIE MENSENRECHTEN 2001, *september 2001*
- 24 EEN CONVENTIE OF EEN CONVENTIONELE VOORBEREIDING: de Europese Unie en de IGC 2004, *november 2001*
- 25 INTEGRATIE VAN GENDERGELIJKHEID: een zaak van verantwoordelijkheid, inzet en kwaliteit, *januari 2002*
- 26 NEDERLAND EN DE ORGANISATIE VOOR VEILIGHEID EN SAMENWERKING IN EUROPA IN 2003: rol en richting, *mei 2002*
- 27 EEN BRUG TUSSEN BURGERS EN BRUSSEL: naar meer legitimiteit en slagvaardigheid voor de Europese Unie, *mei 2002*
- 28 DE AMERIKAANSE PLANNEN VOOR RAKETVERDEDIGING NADER BEKEKEN: voors en tegens van bouwen
aan onkwetsbaarheid, *augustus 2002*
- 29 PRO-POOR GROWTH IN DE BILATERALE PARTNERLANDEN IN SUB-SAHARA AFRIKA: een analyse van strategieën
tegen armoede, *januari 2003*
- 30 EEN MENSENRECHTENBENADERING VAN ONTWIKKELINGSSAMENWERKING, *april 2003*
- 31 MILITAIRE SAMENWERKING IN EUROPA: mogelijkheden en beperkingen, *april 2003*
- 32 Vervolgadvies EEN BRUG TUSSEN BURGERS EN BRUSSEL: naar meer legitimiteit en slagvaardigheid voor de Europese Unie,
april 2003
- 33 DE RAAD VAN EUROPA: minder en (nog) beter, *oktober 2003*
- 34 NEDERLAND EN CRISISBEHEERSING: drie actuele aspecten, *maart 2004*
- 35 FALENDE STATEN: een wereldwijde verantwoordelijkheid, *mei 2004***
- 36 PREËMPTIEF OPTREDEN, *juli 2004***
- 37 TURKIJE: de weg naar het lidmaatschap van de Europese Unie, *juli 2004*
- 38 DE VERENIGDE NATIES EN DE RECHTEN VAN DE MENS, *september 2004*
- 39 DIENSTENLIBERALISERING EN ONTWIKKELINGSLANDEN: leidt openstelling tot achterstelling?, *september 2004*
- 40 DE PARLEMENTAIRE ASSEMBLEE VAN DE RAAD VAN EUROPA, *februari 2005*
- 41 DE HERVORMINGEN VAN DE VERENIGDE NATIES: het rapport Annan nader beschouwd, *mei 2005*
- 42 DE INVLOED VAN CULTUUR EN RELIGIE OP ONTWIKKELING: stimulans of stagnatie?, *juni 2005*
- 43 MIGRATIE EN ONTWIKKELINGSSAMENWERKING: de samenhang tussen twee beleidsterreinen, *juni 2005*
- 44 DE NIEUWE OOSTELIJKE BUURLANDEN VAN DE EUROPESE UNIE, *juli 2005*

Previous reports

All reports and advisory letters can be found on www.aiv-advice.nl

- 1 AN INCLUSIVE EUROPE, *October 1997*
- 2 CONVENTIONAL ARMS CONTROL: urgent need, limited opportunities, *April 1998*
- 3 CAPITAL PUNISHMENT AND HUMAN RIGHTS: recent developments, *April 1998*
- 4 UNIVERSALITY OF HUMAN RIGHTS AND CULTURAL DIVERSITY, *June 1998*
- 5 AN INCLUSIVE EUROPE II, *November 1998*
- 6 HUMANITARIAN AID: redefining the limits, *November 1998*
- 7 COMMENTS ON THE CRITERIA FOR STRUCTURAL BILATERAL AID, *November 1998*
- 8 ASYLUM INFORMATION AND THE EUROPEAN UNION, *July 1999*
- 9 TOWARDS CALMER WATERS: a report on relations between Turkey and the European Union, *July 1999*
- 10 DEVELOPMENTS IN THE INTERNATIONAL SECURITY SITUATION IN THE 1990s: from unsafe security to unsecured safety, *September 1999*
- 11 THE FUNCTIONING OF THE UNITED NATIONS COMMISSION ON HUMAN RIGHTS, *September 1999*
- 12 THE IGC AND BEYOND: towards a European Union of thirty Member States, *January 2000*
- 13 HUMANITARIAN INTERVENTION, *April 2000**
- 14 KEY LESSONS FROM THE FINANCIAL CRISES OF 1997 AND 1998, *April 2000*
- 15 A EUROPEAN CHARTER OF FUNDAMENTAL RIGHTS?, *May 2000*
- 16 DEFENCE RESEARCH AND PARLIAMENTARY SCRUTINY, *December 2000*
- 17 AFRICA'S STRUGGLE: security, stability and development, *January 2001*
- 18 VIOLENCE AGAINST WOMEN: legal developments, *February 2001*
- 19 A MULTI-TIERED EUROPE: the relationship between the European Union and subnational authorities, *May 2001*
- 20 EUROPEAN MILITARY-INDUSTRIAL COOPERATION, *May 2001*
- 21 REGISTRATION OF COMMUNITIES BASED ON RELIGION OR BELIEF, *June 2001*
- 22 THE WORLD CONFERENCE AGAINST RACISM AND THE RIGHT TO REPARATION, *June 2001*
- 23 COMMENTARY ON THE 2001 MEMORANDUM ON HUMAN RIGHTS POLICY, *September 2001*
- 24 A CONVENTION, OR CONVENTIONAL PREPARATIONS? The European Union and the ICG 2004, *November 2001*
- 25 INTEGRATION OF GENDER EQUALITY: a matter of responsibility, commitment and quality, *January 2002*
- 26 THE NETHERLANDS AND THE ORGANISATION FOR SECURITY AND COOPERATION IN EUROPE IN 2003: role and direction, *May 2002*
- 27 BRIDGING THE GAP BETWEEN CITIZENS AND BRUSSELS: towards greater legitimacy and effectiveness for the European Union, *May 2002*
- 28 AN ANALYSIS OF THE US MISSILE DEFENCE PLANS: pros and cons of striving for invulnerability, *August 2002*
- 29 PRO-POOR GROWTH IN THE BILATERAL PARTNER COUNTRIES IN SUB-SAHARAN AFRICA: an analysis of poverty reduction strategies, *January 2003*
- 30 A HUMAN RIGHTS BASED APPROACH TO DEVELOPMENT COOPERATION, *April 2003*
- 31 MILITARY COOPERATION IN EUROPE: possibilities and limitations, *April 2003*
- 32 BRIDGING THE GAP BETWEEN CITIZENS AND BRUSSELS: towards greater legitimacy and effectiveness for the European Union, *April 2003*
- 33 THE COUNCIL OF EUROPE: less can be more, *October 2003*
- 34 THE NETHERLANDS AND CRISIS MANAGEMENT: three issues of current interest, *March 2004*
- 35 FAILING STATES: a global responsibility, *May 2004**
- 36 PRE-EMPTIVE ACTION, *July 2004**
- 37 TURKEY: towards membership of the European Union, *July 2004*
- 38 THE UNITED NATIONS AND HUMAN RIGHTS, *September 2004*
- 39 SERVICES LIBERALISATION AND DEVELOPING COUNTRIES: does liberalisation produce deprivation?, *September 2004*
- 40 THE PARLIAMENTARY ASSEMBLY OF THE COUNCIL OF EUROPE, *February 2005*
- 41 REFORMING THE UNITED NATIONS: a closer look at the Annan report, *May 2005*
- 42 THE INFLUENCE OF CULTURE AND RELIGION ON DEVELOPMENT: stimulus or stagnation?, *June 2005*
- 43 MIGRATION AND DEVELOPMENT COOPERATION: coherence between two policy areas, *June 2005*
- 44 THE EUROPEAN UNION'S NEW EASTERN NEIGHBOURS: *July 2005*

- 45 NEDERLAND IN DE VERANDERENDE EU, NAVO EN VN, *juli 2005*
- 46 ENERGIEK BUITENLANDS BELEID: energievoorzieningszekerheid als nieuwe hoofddoelstelling, *december 2005****
- 47 HET NUCLEAIRE NON-PROLIFERATIETREGIME: het belang van een geïntegreerde en multilaterale aanpak, *januari 2006*
- 48 MAATSCHAPPIJ EN KRIJGSMACHT, *april 2006*
- 49 TERRORISMEBESTRIJDING IN MONDIAAL EN EUROPEES PERSPECTIEF, *september 2006*
- 50 PRIVATE SECTOR ONTWIKKELING EN ARMOEDEBESTRIJDING, *oktober 2006*
- 51 DE ROL VAN NGO'S EN BEDRIJVEN IN INTERNATIONALE ORGANISATIES, *oktober 2006*
- 52 EUROPA EEN PRIORITEIT!, *november 2006*
- 53 BENELUX, NUT EN NOODZAAK VAN NAUWERE SAMENWERKING, *februari 2007*
- 54 DE OESO VAN DE TOEKOMST, *maart 2007*
- 55 MET HET OOG OP CHINA: op weg naar een volwassen relatie, *april 2007*
- 56 INZET VAN DE KRIJGSMACHT: wisselwerking tussen nationale en internationale besluitvorming, *mei 2007*
- 57 HET VN-VERDRAGSSYSTEEM VOOR DE RECHTEN VAN DE MENS: stapsgewijze versterking in een politiek geladen context, *juli 2007*
- 58 DE FINANCIËN VAN DE EUROPESE UNIE, *december 2007*
- 59 DE INHUUR VAN PRIVATE MILITAIRE BEDRIJVEN: een kwestie van verantwoordelijkheid, *december 2007*
- 60 NEDERLAND EN DE EUROPESE ONTWIKKELINGSSAMENWERKING, *mei 2008*
- 61 DE SAMENWERKING TUSSEN DE EUROPESE UNIE EN RUSLAND: een zaak van wederzijds belang, *juli 2008*
- 62 KLIMAAT, ENERGIE EN ARMOEDEBESTRIJDING, *november 2008*
- 63 UNIVERSALITEIT VAN DE RECHTEN VAN DE MENS: principes, praktijk en perspectieven, *november 2008*
- 64 CRISISBEHEERSINGSOPERATIES IN FRAGIELE STATEN: de noodzaak van een samenhangende aanpak, *maart 2009*
- 65 TRANSITIONAL JUSTICE: gerechtigheid en vrede in overgangssituaties, *april 2009***
- 66 DEMOGRAFISCHE VERANDERINGEN EN ONTWIKKELINGSSAMENWERKING, *juli 2009*
- 67 HET NIEUWE STRATEGISCH CONCEPT VAN DE NAVO, *januari 2010*
- 68 DE EU EN DE CRISIS: lessen en leringen, *januari 2010*
- 69 SAMENHANG IN INTERNATIONALE SAMENWERKING: reactie op WRR-rapport 'Minder pretentie, meer ambitie', *mei 2010*
- 70 NEDERLAND EN DE 'RESPONSIBILITY TO PROTECT': de verantwoordelijkheid om mensen te beschermen tegen massale wreedheden, *juni 2010*
- 71 HET VERMOGEN VAN DE EU TOT VERDERE UITBREIDING, *juli 2010*
- 72 PIRATERIJBESTRIJDING OP ZEE: een herijking van publieke en private verantwoordelijkheden, *december 2010*
- 73 HET MENSENRECHTENBELEID VAN DE NEDERLANDSE REGERING: zoeken naar constanten in een veranderende omgeving, *februari 2011*
- 74 ONTWIKKELINGSAGENDA NA 2015: millennium ontwikkelingsdoelen in perspectief, *april 2011*
- 75 HERVORMINGEN IN DE ARABISCHE REGIO: kansen voor democratie en rechtsstaat?, *mei 2011*
- 76 HET MENSENRECHTENBELEID VAN DE EUROPESE UNIE: tussen ambitie en ambivalentie, *juli 2011*
- 77 DIGITALE OORLOGVOERING, *december 2011***
- 78 EUROPESE DEFENSIESAMENWERKING: soevereiniteit en handelingsvermogen, *januari 2012*
- 79 DE ARABISCHE REGIO, EEN ONZEKERE TOEKOMST, *mei 2012*
- 80 ONGELIJKE WERELDEN: armoede, groei, ongelijkheid en de rol van internationale samenwerking, *september 2012*
- 81 NEDERLAND EN HET EUROPEES PARLEMENT: investeren in nieuwe verhoudingen, *november 2012*
- 82 WISSELWERKING TUSSEN ACTOREN IN INTERNATIONALE SAMENWERKING: naar flexibiliteit en vertrouwen, *februari 2013*
- 83 TUSSEN WOORD EN DAAD: perspectieven op duurzame vrede in het Midden-Oosten, *maart 2013*
- 84 NIEUWE WEGEN VOOR INTERNATIONALE MILIEUSAMENWERKING, *maart 2013*
- 85 CRIMINALITEIT, CORRUPTIE EN INSTABILITEIT: een verkennend advies, *mei 2013*
- 86 AZIË IN OPMARS: strategische betekenis en gevolgen, *december 2013*
- 87 DE RECHTSSTAAT: waarborg voor Europese burgers en fundament van Europese samenwerking, *januari 2014*
- 88 NAAR EEN GEDRAGEN EUROPESE SAMENWERKING: werken aan vertrouwen, *april 2014*
- 89 NAAR BETERE MONDIALE FINANCIËLE VERBONDENHEID: het belang van een coherent internationaal economisch en financieel stelsel, *juni 2014*
- 90 DE TOEKOMST VAN DE ARCTISCHE REGIO: samenwerking of confrontatie?, *september 2014*
- 91 NEDERLAND EN DE ARABISCHE REGIO: principeel en pragmatisch, *november 2014*
- 92 HET INTERNET: een wereldwijde vrije ruimte met begrensde staatsmacht, *november 2014*

45 THE NETHERLANDS IN A CHANGING EU, NATO AND UN, *July 2005*

46 ENERGISED FOREIGN POLICY: security of energy supply as a new key objective, *December 2005***

47 THE NUCLEAR NON-PROLIFERATION REGIME: the importance of an integrated and multilateral approach, *January 2006*

48 SOCIETY AND THE ARMED FORCES, *April 2006*

49 COUNTERTERRORISM FROM AN INTERNATIONAL AND EUROPEAN PERSPECTIVE, *September 2006*

50 PRIVATE SECTOR DEVELOPMENT AND POVERTY REDUCTION, *October 2006*

51 THE ROLE OF NGOS AND THE PRIVATE SECTOR IN INTERNATIONAL RELATIONS, *October 2006*

52 EUROPE A PRIORITY!, *November 2006*

53 THE BENELUX: THE BENEFITS AND NECESSITY OF ENHANCED COOPERATION, *February 2007*

54 THE OECD OF THE FUTURE, *March 2007*

55 CHINA IN THE BALANCE: towards a mature relationship, *April 2007*

56 DEPLOYMENT OF THE ARMED FORCES: interaction between national and international decision-making, *May 2007*

57 THE UN HUMAN RIGHTS TREATY SYSTEM: strengthening the system step by step in a politically charged context, *July 2007*

58 THE FINANCES OF THE EUROPEAN UNION, *December 2007*

59 EMPLOYING PRIVATE MILITARY COMPANIES: a question of responsibility, *December 2007*

60 THE NETHERLANDS AND EUROPEAN DEVELOPMENT POLICY, *May 2008*

61 COOPERATION BETWEEN THE EUROPEAN UNION AND RUSSIA: a matter of mutual interest, *July 2008*

62 CLIMATE, ENERGY AND POVERTY REDUCTION, *November 2008*

63 UNIVERSALITY OF HUMAN RIGHTS: principles, practice and prospects, *November 2008*

64 CRISIS MANAGEMENT OPERATIONS IN FRAGILE STATES: the need for a coherent approach, *March 2009*

65 TRANSITIONAL JUSTICE: justice and peace in situations of transition, *April 2009**

66 DEMOGRAPHIC CHANGES AND DEVELOPMENT COOPERATION, *July 2009*

67 NATO'S NEW STRATEGIC CONCEPT, *January 2010*

68 THE EU AND THE CRISIS: lessons learned, *January 2010*

69 COHESION IN INTERNATIONAL COOPERATION: response to the WRR (Advisory Council on Government Policy) Report 'Less Pretension, More Ambition', *May 2010*

70 THE NETHERLANDS AND THE RESPONSIBILITY TO PROTECT: the responsibility to protect people from mass atrocities, *June 2010*

71 THE EU'S CAPACITY FOR FURTHER ENLARGEMENT, *July 2010*

72 COMBATING PIRACY AT SEA: a reassessment of public and private responsibilities, *December 2010*

73 THE HUMAN RIGHTS OF THE DUTCH GOVERNMENT: identifying constants in a changing world, *February 2011*

74 THE POST-2015 DEVELOPMENT AGENDA: the millennium development goals in perspective, *April 2011*

75 REFORMS IN THE ARAB REGION: prospects for democracy and the rule of law?, *May 2011*

76 THE HUMAN RIGHTS POLICY OF THE EUROPEAN UNION: between ambition and ambivalence, *July 2011*

77 CYBER WARFARE, *December 2011**

78 EUROPEAN DEFENCE COOPERATION: sovereignty and the capacity to act, *January 2012*

79 THE ARAB REGION, AN UNCERTAIN FUTURE, *May 2012*

80 UNEQUAL WORLDS: poverty, growth, inequality and the role of international cooperation, *September 2012*

81 THE NETHERLANDS AND THE EUROPEAN PARLIAMENT: investing in a new relationship, *November 2012*

82 INTERACTION BETWEEN ACTORS IN INTERNATIONAL COOPERATION: towards flexibility and trust, *February 2013*

83 BETWEEN WORDS AND DEEDS: prospects for a sustainable peace in the Middle East, *March 2013*

84 NEW PATHS TO INTERNATIONAL ENVIRONMENTAL COOPERATION, *March 2013*

85 CRIME, CORRUPTION AND INSTABILITY: an exploratory report, *May 2013*

86 ASIA ON THE RISE: strategic significance and implications, *December 2013*

87 THE RULE OF LAW: safeguard for European citizens and foundation for European cooperation, *January 2014*

88 PUBLIC SUPPORT FOR THE EUROPEAN UNION: building trust, *April 2014*

89 IMPROVING GLOBAL FINANCIAL COHESION: the importance of a coherent international economic and financial architecture, *June 2014*

90 THE FUTURE OF THE ARCTIC REGION: cooperation or confrontation?, *September 2014*

91 THE NETHERLANDS AND THE ARAB REGION: a principled and pragmatic approach, *November 2014*

92 THE INTERNET: a global free space with limited state control, *November 2014*

- 93 ACS–EU-SAMENWERKING NA 2020: op weg naar een nieuw partnerschap?, *maart 2015*
- 94 INSTABILITEIT ROND EUROPA: confrontatie met een nieuwe werkelijkheid, *april 2015*
- 95 INTERNATIONALE INVESTERINGSBESLECHTING: van ad hoc arbitrage naar een permanent investeringshof, *april 2015*
- 96 INZET VAN SNELLE REACTIEMACHTEN, *oktober 2015*
- 97 AUTONOME WAPENSYSTEMEN: de noodzaak van betekenisvolle menselijke controle, *oktober 2015***
- 98 GEDIFFERENTIEERDE INTEGRATIE: verschillende routes in de EU-samenwerking, *oktober 2015*
- 99 DAADKRACHT DOOR DE DUTCH DIAMOND: ondernemen in het licht van de nieuwe duurzame ontwikkelingsdoelen, *januari 2016*
- 100 GOED GESCHAKELD? Over de verhouding tussen regio en de EU, *januari 2016*
- 101 VEILIGHEID EN STABILITEIT IN NOORDELIJK AFRIKA, *mei 2016*
- 102 DE BESCHERMING VAN DE BURGERBEVOLKING IN GEWAPEND CONFLICT: over gebaande paden en nieuwe wegen, *juli 2016*

Uitgebrachte Briefadviezen

- 1 Briefadvies UITBREIDING EUROPESE UNIE, *december 1997*
- 2 Briefadvies VN-COMITÉ TEGEN FOLTERING, *juli 1999*
- 3 Briefadvies HANDVEST GRONDRECHTEN, *november 2000*
- 4 Briefadvies OVER DE TOEKOMST VAN DE EUROPESE UNIE, *november 2001*
- 5 Briefadvies NEDERLANDS VOORZITTERSCHAP EU 2004, *mei 2003*****
- 6 Briefadvies RESULTAAT CONVENTIE, *augustus 2003*
- 7 Briefadvies VAN BINNENGRENZEN NAAR BUITENGRENZEN - ook voor een volwaardig Europees asiel- en migratiebeleid in 2009, *maart 2004*
- 8 Briefadvies DE ONTWERP-DECLARATIE INZAKE DE RECHTEN VAN INHEEMSE VOLKEN: van impasse naar doorbraak?, *september 2004*
- 9 Briefadvies REACTIE OP HET SACHS-RAPPORT: hoe halen wij de Millennium Doelen?, *april 2005*
- 10 Briefadvies DE EU EN DE BAND MET DE NEDERLANDSE BURGER, *december 2005*
- 11 Briefadvies TERRORISMEBESTRIJDING IN EUROPEES EN INTERNATIONAAL PERSPECTIEF, interim-advies over het folterverbod, *december 2005*
- 12 Briefadvies REACTIE OP DE MENSENRECHTENSTRATEGIE 2007, *november 2007*
- 13 Briefadvies EEN OMBUDSMAN VOOR ONTWIKKELINGSSAMENWERKING, *december 2007*
- 14 Briefadvies KLIMAATVERANDERING EN VEILIGHEID, *januari 2009*
- 15 Briefadvies OOSTELIJK PARTNERSCHAP, *februari 2009*
- 16 Briefadvies ONTWIKKELINGSSAMENWERKING: nut en noodzaak van draagvlak, *mei 2009*
- 17 Briefadvies Kabinetformatie 2010, *juni 2010*
- 18 Briefadvies HET EUROPESE HOF VOOR DE RECHTEN VAN DE MENS: beschermer van burgerlijke rechten en vrijheden, *november 2011*
- 19 Briefadvies NAAR EEN VERSTERKT FINANCIËL-ECONOMISCH BESTUUR IN DE EU, *februari 2012*
- 20 Briefadvies NUCLEAIR PROGRAMMA VAN IRAN: naar de-escalatie van een nucleaire crisis, *april 2012*
- 21 Briefadvies DE RECEPTORBENADERING: een kwestie van maatvoering, *april 2012*
- 22 Briefadvies KABINETSFORMATIE 2012: krijgsmacht in de knel, *september 2012*
- 23 Briefadvies NAAR EEN VERSTERKTE SOCIALE DIMENSIE VAN DE EUROPESE UNIE, *juni 2013*
- 24 Briefadvies MET KRACHT VOORUIT: reactie van de Adviesraad Internationale Vraagstukken op de beleidsbrief 'Respect en recht voor ieder mens', *september 2013*
- 25 Briefadvies ONTWIKKELINGSSAMENWERKING: meer dan een definitiekwestie, *mei 2014*
- 26 Briefadvies DE EU-GASAFHANKELIJKHEID VAN RUSLAND: hoe een geïntegreerd EU-beleid dit kan verminderen, *juni 2014*
- 27 Briefadvies FINANCIËRING VAN DE INTERNATIONALE AGENDA VOOR DUURZAME ONTWIKKELING, *april 2015*
- 28 Briefadvies DE TOEKOMST VAN SCHENGEN, *maart 2016*
- 29 Briefadvies TOEKOMST ODA, *november 2016*
- 30 Briefadvies ASSOCIATIEOVEREENKOMST EU-OEKRAÏNE: de noodzaak tot ratificatie, *december 2016*

* Alle adviezen zijn ook beschikbaar in het Engels. Sommige adviezen ook in andere talen.

** Gezamenlijk advies van de Adviesraad Internationale Vraagstukken (AIV) en de Commissie van Advies inzake Volkenrechtelijke Vraagstukken (CAVV).

*** Gezamenlijk advies van de Adviesraad Internationale Vraagstukken (AIV) en de Algemene Energieraad (AER).

**** Gezamenlijk briefadvies van de Adviesraad Internationale Vraagstukken (AIV) en de Adviescommissie voor Vreemdelingenzaken (ACVZ).

- 93 ACP-EU COOPERATION AFTER 2020: towards a new partnership?, *March 2015*
- 94 INSTABILITY AROUND EUROPE: confrontation with a new reality, *April 2015*
- 95 INTERNATIONAL INVESTMENT DISPUTE SETTLEMENT: from ad hoc arbitration to a permanent court, *April 2015*
- 96 DEPLOYMENT OF RAPID-REACTION FORCES, *October 2015*
- 97 AUTONOMOUS WEAPON SYSTEMS: the need for meaningful human control, *October 2015**
- 98 DIFFERENTIATED INTEGRATION: different routes to EU cooperation, *October 2015*
- 99 THE DUTCH DIAMOND DYNAMIC: doing business in the context of the new sustainable development goals, *January 2016*
- 100 WELL CONNECTED? On relations between regions and the European Union, *January 2016*
- 101 SECURITY AND STABILITY IN NORTHERN AFRICA, *May 2016*
- 102 THE PROTECTION OF CIVILIANS IN ARMED CONFLICTS: well-trodden paths and new ways forward, *July 2016*

Advisory letters issued by the Advisory Council on International Affairs

- 1 Advisory letter THE ENLARGEMENT OF THE EUROPEAN UNION, *December 1997*
- 2 Advisory letter THE UN COMMITTEE AGAINST TORTURE, *July 1999*
- 3 Advisory letter THE CHARTER OF FUNDAMENTAL RIGHTS, *November 2000*
- 4 Advisory letter ON THE FUTURE OF THE EUROPEAN UNION, *November 2001*
- 5 Advisory letter THE DUTCH PRESIDENCY OF THE EU IN 2004, *May 2003****
- 6 Advisory letter THE RESULTS OF THE CONVENTION ON THE FUTURE OF EUROPE, *August 2003*
- 7 Advisory letter FROM INTERNAL TO EXTERNAL BORDERS. recommendations for developing a common European asylum and immigration policy by 2009, *March 2004*
- 8 Advisory letter THE DRAFT DECLARATION ON THE RIGHTS OF INDIGENOUS PEOPLES: from deadlock to breakthrough?, *September 2004*
- 9 Advisory letter OBSERVATIONS ON THE SACHS REPORT: how do we attain the Millennium Development Goals?, *April 2005*
- 10 Advisory letter THE EUROPEAN UNION AND ITS RELATIONS WITH THE DUTCH CITIZENS, *December 2005*
- 11 Advisory letter COUNTERTERRORISM IN A EUROPEAN AND INTERNATIONAL PERSPECTIVE: interim report on the prohibition of torture, *December 2005*
- 12 Advisory letter RESPONSE TO THE 2007 HUMAN RIGHTS STRATEGY, *November 2007*
- 13 Advisory letter AN OMBUDSMAN FOR DEVELOPMENT COOPERATION, *December 2007*
- 14 Advisory letter CLIMATE CHANGE AND SECURITY, *January 2009*
- 15 Advisory letter THE EASTERN PARTNERSHIP, *February 2009*
- 16 Advisory letter DEVELOPMENT COOPERATION: the benefit of and need for public support, *May 2009*
- 17 Advisory letter OPEN LETTER TO A NEW DUTCH GOVERNMENT, *June 2010*
- 18 Advisory letter THE EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS: protector of civil rights and liberties, *November 2011*
- 19 Advisory letter TOWARDS ENHANCED ECONOMIC AND FINANCIAL GOVERNANCE IN THE EU, *February 2012*
- 20 Advisory letter IRAN'S NUCLEAR PROGRAMME: towards de-escalation of a nuclear crisis, *April 2012*
- 21 Advisory letter THE RECEPTOR APPROACH: a question of weight and measure, *April 2012*
- 22 Advisory letter OPEN LETTER TO A NEW DUTCH GOVERNMENT: the armed forces at risk, *September 2012*
- 23 Advisory letter TOWARDS A STRONGER SOCIAL DIMENSION OF THE EUROPEAN UNION, *June 2013*
- 24 Advisory letter FULL SPEED AHEAD: response by the Advisory Council on International Affairs to the policy letter 'Respect and justice for all', *September 2013*
- 25 Advisory letter DEVELOPMENT COOPERATION: beyond a definition, *May 2014*
- 26 Advisory letter THE EU'S DEPENDENCE ON RUSSIAN GAS: how an integrated EU policy can reduce it, *June 2014*
- 27 Advisory letter FINANCING THE INTERNATIONAL AGENDA FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT, *April 2015*
- 28 Advisory letter THE FUTURE OF SCHENGEN, *March 2016*
- 29 Advisory letter THE FUTURE OF ODA, *December 2016*
- 30 Advisory letter EU-UKRAINE ASSOCIATION AGREEMENT: the need for ratification, *December 2016*

* Issued jointly by the Advisory Council on International Affairs (AIV) and the Advisory Committee on Issues of Public International Law (CAVV).

** Joint report by the Advisory Council on International Affairs (AIV) and the General Energy Council.

*** Joint report by the Advisory Council on International Affairs (AIV) and the Advisory Committee on Aliens Affairs (ACVZ).

ADVIESRAAD INTERNATIONALE VRAAGSTUKKEN

POSTBUS 20061, 2500 EB DEN HAAG

TELEFOON 070.348 51 08/60 60

AIV@MINBUZA.NL

AIV-ADVIES.NL

ADVISORY COUNCIL ON INTERNATIONAL AFFAIRS

P.O.BOX 20061, 2500 EB THE HAGUE, THE NETHERLANDS

TELEPHONE +31(0)70 348 51 08/60 60

AIV@MINBUZA.NL

AIV-ADVICE.NL

Dit jaarverslag is gedrukt op FSC mixed sources papier uit goed beheerde bossen en gecontroleerde bronnen.
This Annual Report is printed on FSC mixed sources paper from well-managed forests and controlled sources.